



**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**«Η άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας επί
της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, υπό το πρίσμα των
τουρκικών διεκδικήσεων»**

Του

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΓΙΑΚΟΥΜΗ

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ
ΑΣΦΑΛΕΙΑ**

2021



**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**«Η άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας επί
της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, υπό το πρίσμα των
τουρκικών διεκδικήσεων»**

Του

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΓΙΑΚΟΥΜΗ

Υποβληθείσα στη Σχολή

“ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ”

σε μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για την απόκτησης του Μεταπτυχιακού

Τίτλου

“ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ”

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2021

Ἡ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Χριστόδουλος Γιακουμής, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Η άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας επί της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, υπό το πρίσμα των τουρκικών διεκδικήσεων», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο Δηλών

Σελίδα εκ προθέσεως κενή

“ΣΕΛΙΔΑ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ” (“VALIDATION PAGE”)

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή: Χριστόδουλος Γιακουμής

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: «Η άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας επί της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, υπό το πρίσμα των τουρκικών διεκδικήσεων»

"Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου και εγκρίθηκε στις 1 Φεβρουαρίου 2021 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής."

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος καθηγητής και επιβλέπων της Διατριβής: *Γρηγόριος Τσάλας*

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: *Παντελής Σκλιάς, Πρύτανης Πανεπιστημίου Νεάπολις.*

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: *Μερσίλεια Αναστασιάδου, Δρ.*

Επιβλέπων Καθηγητής: Γρηγόριος Τσάλας

Κοσμήτορας: Γεώργιος Γιωργής

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ζούμε σε μία περιοχή του πλανήτη, η οποία τα τελευταία χρόνια «βράζει» λόγω των σημαντικών αλλαγών που έχουν επέλθει μετά την ανακάλυψη μεγάλων ποσοτήτων υδρογονανθράκων στη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου. Όπως είναι φυσικό κανένα παράκτιο κράτος της περιοχής δε θέλει να μείνει εκτός της «κούρσας» του εντοπισμού και της εκμετάλλευσης αυτού του ορυκτού πλούτου, διότι η πρόσφατη ιστορία έχει δείξει ότι ένα ενεργειακά αυτόνομο κράτος, είναι ένα ισχυρό πολιτικά και οικονομικά κράτος με ταυτόχρονη ευημερία των πολιτών στο εσωτερικό του. Κάτι τέτοιο δε θα μπορούσε να μην αφορά τους δύο «αιώνιους αντιπάλους» της περιοχής, οι οποίοι δεν είναι άλλοι από την Ελλάδα και την Τουρκία. Πιο συγκεκριμένα, το θέμα το οποίο εξετάζει η συγκεκριμένη διατριβή, είναι η προκλητική στάση της Τουρκίας απέναντι στην Ελλάδα, όσον αφορά την έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων στο Αιγαίο Πέλαγος και την Ανατολική Μεσόγειο. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος, σκοπός αυτής της μελέτης είναι να διερευνήσει την ορθότητα των επιχειρημάτων της Τουρκικής πλευράς, από τα οποία πηγάζουν οι αξιώσεις και οι διεκδικήσεις της, επί της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου Πελάγους. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν και αναλύθηκαν για το θέμα, προέρχονται από το εν ισχύ διεθνές δίκαιο, το δίκαιο της θάλασσας και τις Συμβάσεις που το διέπουν, τις αποφάσεις των διεθνών δικαστηρίων επί θεμάτων οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών ανά τον πλανήτη και τέλος από επίσημες δηλώσεις αξιωματούχων Ελλάδας και Τουρκίας που αφορούν τις θέσεις των δύο χωρών πάνω στο ζήτημα. Από τη συλλογή και ανάλυση των ανωτέρω δεδομένων, προκύπτει ότι η σύννομη με το διεθνές δίκαιο Ελλάδα, επιθυμεί τη διευθέτηση της διαφοράς, αλλά η Τουρκία απεναντίας, διαστρεβλώνει και παρερμηνεύει συνεχώς το διεθνές δίκαιο, σε συνδυασμό με μονομερείς και παράνομες κινήσεις στην περιοχή ενδιαφέροντος. Τα ζητήματα που προέκυψαν, σε συνδυασμό με τα συμπεράσματα που εξήχθησαν από τη συγκεκριμένη έρευνα αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο στα χέρια όποιου επιθυμεί να αντικρούσει τα τουρκικά επιχειρήματα βασισμένος στο διεθνές δίκαιο, καθώς επίσης θα βοηθήσει τον αναγνώστη να συνειδητοποιήσει ποια είναι η τωρινή κατάσταση στην περιοχή του Αιγαίου Πελάγους όσον αφορά ζητήματα έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων.

ABSTRACT

We live in an area of the planet which has «intensity» in recent years due to the significant changes that have taken place after the discovery of large amounts of hydrocarbons in the Eastern Mediterranean basin. Naturally, none coastal state in the region wants to stay out of the "race" of exploration and exploitation this mineral wealth, because recent history has shown that an energy autonomous state is a politically and economically strong state with a lot of prosperity lies ahead for its citizens. This evolution could not but concern the two "eternal rivals" of the region, who are none other than Greece and Turkey. More specifically, the subject of this dissertation is the provocative attitude of Turkey towards Greece, regarding the exploration and exploitation of hydrocarbons in the Aegean Sea and the Eastern Mediterranean. To address the problem, the purpose of this study is to investigate the rightness of the Turkish side arguments, compared them with the international law, in order to realize if the Turkish thesis according to its claims on the Aegean Continental Shelf, are in accordance with the international law. The data collected and analyzed on this subject, come from the applicable international law, the law of the sea and the related Conventions, the International Courts Judgments on the delimitation of maritime zones around the world and finally from official statements of Greek and Turkish officials concerning the positions of the two countries on the issue. From the collection and analysis of these data, it appears that Greece, which is lawful under international law, desires the dispute to be settled. On the other hand, Turkey which is constantly distorts and misinterprets international law, in combination with unilateral and illegal moves in the area of interest, tries to create a unstable situation with high military intensity. The issues that arose, in combination with the conclusions drawn from this research are a useful tool in the hands of anyone who wants to refute the Turkish arguments based on international law, as well as will help the reader to realize the current situation in the region of Aegean Sea, regarding the issues of exploration and exploitation of hydrocarbons.

Ευχαριστίες

“Θέλω να ευχαριστήσω από τα βάθη της καρδιάς μου,

τη σύζυγο και τα παιδιά μου,

για τη στήριξη που μου παρείχαν,

καθώς επίσης και για τον χρόνο που μου «χάρισαν»

με σκοπό την περάτωση της συγκεκριμένης διατριβής”

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ	17
1.1 Περίοδος Εθνικού Δικαίου	17
1.2 Περίοδος Αρχικής Κωδικοποίησης των Κανόνων Εθνικού Δικαίου	17
1.3 Περίοδος του Σύγχρονου Διεθνούς Δικαίου	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΟΙ ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΖΩΝΕΣ.....	23
2.1 Γενικά.....	23
2.2 Ζώνες Αποκλειστικής Κυριαρχίας.....	24
2.2.1 Εσωτερικά Ύδατα (Internal Waters).....	24
2.2.2 Αιγιαλίτιδα Ζώνη (Territorial Waters).....	25
2.3 Ζώνες Άσκησης Κυριαρχικών – Λειτουργικών Δικαιωμάτων	27
2.3.1 Συνορεύουσα Ζώνη (Contiguous Zone).....	27
2.3.2 Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη – ΑΟΖ (Exclusive Economic Zone)	28
2.3.3 Υφαλοκρηπίδα (Continental Shelf).....	30
2.3.3.1 Γεωγραφική Φύση της Υφαλοκρηπίδας.....	30
2.3.3.2 Νομική Φύση της Υφαλοκρηπίδας	32
2.4 Ζώνες που Αποτελούν Κτήμα Όλης της Ανθρωπότητας	35
2.4.1 Ανοικτή Θάλασσα.....	35
2.4.2 Διεθνής Βυθός (International Sea-Bed) ή Περιοχή (Area)	37
2.4.3 Διεθνή Στενά	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΠΟΥ ΔΙΕΠΕΙ ΤΗΝ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ.....	43
3.1 Πηγές Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας	43
3.2 Η Υποχρέωση για Ειρηνική επίλυση των Διεθνών Διαφορών Σύμφωνα με το Χάρτη του ΟΗΕ.....	45
3.3 Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (ΔΔΧ) και ο Ρόλος του.....	46
3.4 Το Νομικό Καθεστώς των Νήσων Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο	48

3.5 Διαδικασία Οριοθέτησης θαλασσίων Ζωνών Μεταξύ Κρατών	50
3.5.1 Η Έννοια της «Μη Καταπάτησης» και η «Αρχή της Επιείκειας ή Αναλογικότητας»	50
3.5.2 Μονομερής Θέσπιση – Κήρυξη Θαλασσίων Ζωνών	51
3.5.3 Μεθοδολογία Οριοθέτησης Θαλασσίων Ζωνών	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ	57
4.1 Το Ραντεβού με την Ιστορία.....	57
4.2 Το Ιστορικό της Διαφοράς μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας για την Υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου	58
4.3 Η Πρόκληση του Ερευνητικού Πλοίου “URUC REIS”	62
4.4 Οι Θέσεις Ελλάδας και Τουρκίας για τη Διαφορά της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου Πελάγους.....	64
4.4.1 Διαφωνία ως προς το Καθεστώς Κυριαρχίας των Νήσων Ανατολικού Αιγαίου .	66
4.4.2 Διαφωνία ως προς τη Διαδικασία της Οριοθέτησης.....	67
4.4.3 Διαφωνία ως προς τα Δικαιώματα των Νήσων επί των Θαλασσίων Ζωνών	68
4.4.4 Διαφωνία ως προς τη Γεωγραφική Φύση της Περιοχής του Αιγαίου Πελάγους .	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΠΙΘΑΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ	75
5.1 Διμερής Συμφωνία Μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.....	75
5.2 Επέκταση της Ελληνικής Αιγιαλίτιδας Ζώνης στα 12 Ναυτικά Μίλια στο Αιγαίο Πέλαγος.....	76
5.3 Παραπομπή της Διαφοράς στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης	79
ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	89
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	93

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Οι Κόλποι και η Σχέση τους με τα Εσωτερικά Ύδατα.....	25
Εικόνα 2: Κυκλοφορία Εμπορικής Ναυτιλίας στην Περιοχή της Μεσογείου	37
Εικόνα 3: Θαλάσσιο Στενό Καφηρέα	41
Εικόνα 4: Θέση και Πιθανό Δυναμικό σε Υδρογονάνθρακες στο Πεδίο του Ηροδότου	58
Εικόνα 5: Τα "Οικόπεδα" Έρευνας και Εκμετάλλευσης Υ/κων Νότια της Κύπρου	62
Εικόνα 6: Υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ βάσει της Αρχής της Αναλογικότητας, όπως την Προτείνει η Τουρκία.....	65
Εικόνα 7: Υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ βάσει της Μέσης Γραμμής	65
Εικόνα 8: Επίσημη Απεικόνιση επί Χάρτου της Ελληνο – Αιγυπτιακής Συμφωνίας	76
Εικόνα 9: Ο Χώρος του Αιγαίου Πελάγους μετά την Επέκταση της Ελληνικής Αιγιαλίδας Ζώνης στα 12 NM	78
Εικόνα 10: Χάρτης που Απεικονίζει ότι τα Channel Islands είναι εντός του Γαλλικού Κόλπου Granville	82
Εικόνα 11: : Χάρτης που Απεικονίζει ότι την Τοποθεσία των Νήσων St. Pierre & Miquelon.....	84

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Ποσοστιαίος Διαχωρισμός του Βυθού του Πλανήτη με Βάση Γεωλογικούς Όρους.....31

Γράφημα 2: Διαφορά Ποσοστών Χωρικής και Ανοικτής Θάλασσας επί του Αιγαίου Πελάγους
στις Περιπτώσεις των 6 και 12 NM
.....77

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η θάλασσα είναι η απαρχή της ζωής. Είναι γνωστό πως το 71% της γης καλύπτεται από νερό, 80% των ζωντανών οργανισμών βρίσκονται στη θάλασσα και το 70% του οξυγόνου προέρχεται από αυτή. Εξάλλου, χάρη στη ναυσιπλοΐα ο άνθρωπος γνώρισε την υδρόγειο και εξασφάλισε ευρύτερη επικοινωνία και μεταφορά προσώπων και προϊόντων. Από τη θάλασσα ο άνθρωπος αντλεί φυσικούς πόρους όπως ζωικούς και φυτικούς οργανισμούς καθώς επίσης και ορυκτό πλούτο. Επίσης ο άνθρωπος χρησιμοποιεί ενέργεια από τα κύματα και τις θαλάσσιες θερμικές πηγές, κατασκευάζει εγκαταστάσεις που αποτελούν την υποδομή για τη διαδικασία εκμεταλλεύσεως και για την ανάπτυξη της βιομηχανίας όπως αγωγούς, σήραγγες, τεχνητά νησιά, πλέοντα αεροδρόμια και σταθμούς πυρηνικής ενέργειας. Τέλος, στο βυθό της θάλασσας ο άνθρωπος αναζητά ναυάγια, αλλά και αρχαιολογικά και άλλα πολιτιστικά αντικείμενα που συνδέουν την πορεία του μέσα στο χρόνο.

Σήμερα στον πλανήτη, υπάρχουν περίπου 159 παράκτια κράτη των οποίων οι ακτές υπερβαίνουν τα 300.000 ναυτικά μίλια και πολλά άλλα τα οποία είναι περικλειستا, αλλά παρόλα αυτά επιδιώκουν την έξοδο τους στη θάλασσα και συγκεκριμένα επιθυμούν μερίδιο από τις πλουτοπαραγωγικές πηγές της. Πιο συγκεκριμένα, η Ελλάδα και ο ελληνισμός, η ιστορία μας και ο πολιτισμός μας, συνδέονται απόλυτα με τη θάλασσα. Αν και μικρό σε έκταση, το ελληνικό κράτος έχει ακτές που επεκτείνονται σε 6.210 ναυτικά μίλια και επίσης υπάρχουν πάνω από 5.000 ελληνικά νησιά σε Αιγαίο, Ιόνιο, και Κρητικό πέλαγος (Ρούκουνας 2011, 230-231).

Με δεδομένο το γεγονός ότι η θάλασσα είναι ένας τεράστιος θησαυρός των παράκτιων κρατών, αυτά κάνουν ότι περισσότερο μπορούν, νομίμως ή όχι, για να αποκτήσουν ακόμη μια θαλάσσια ζώνη υπό την κυριαρχία τους. Αρχικά τα παράκτια κράτη ασχολούνταν μόνο με τις ελευθερίες που μπορούν να έχουν στη θάλασσα, όπως η ελεύθερη ναυσιπλοΐα, η αλιεία και το εμπόριο. Κατά τη διάρκεια όμως του 20^{ου}, με την ανακάλυψη «μαύρου χρυσού» στο υπέδαφος του βυθού των θαλασσών, το ενδιαφέρον για τη θέσπιση θαλάσσιων ζωνών με σκοπό την άσκηση κυριαρχικών

δικαιωμάτων επί των ζωνών αυτών, ανέβηκε κατακόρυφα. Πιο συγκεκριμένα, οι υδρογονάνθρακες αναδείχθηκαν σε σημαντικό γεωπολιτικό παράγοντα, καθόσον επηρεάζουν τις σχέσεις μεταξύ των κρατών και αποτέλεσαν το έναυσμα για τη δημιουργία συγκρουσιακών σχέσεων στην παγκόσμια αρένα της παραγωγής και μεταφοράς του «μαύρου χρυσού». Κατά συνέπεια η εμφάνιση των πολέμων μεταξύ των κρατών είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εμφάνιση των υδρογονανθράκων οι οποίοι από την μία συντέλεσαν στην επαύξηση του βιοτικού επιπέδου, από την άλλη όμως αποτέλεσαν το σημαντικότερο αίτιο πολεμικών συγκρούσεων ανά τον κόσμο (Κόκκινος 2015, 25).

Δυστυχώς όμως, η γεωγραφία ανέκαθεν ήταν ένα είδος «φυλακής», μια φυλακή που ορίζει τι είναι ένα έθνος ή σε τι μπορεί να εξελιχθεί και από την οποία οι παγκόσμιοι ηγέτες μας συχνά προσπαθούν να δραπετεύσουν (Marshall 2015, 337). Η πολύπαθη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και πιο συγκεκριμένα η περιοχή των χρόνιων προστριβών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, το Αιγαίο Πέλαγος, έχει έρθει και πάλι στο προσκήνιο με αποτέλεσμα να αποτελεί χώρο διενέξεων και αψιμαχιών μεταξύ των δύο χωρών, με κύρια αιτία τη δικαιοδοσία για την έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων. Αφορμή αποτέλεσε η τεχνική έκθεση του Αμερικανικού Γεωλογικού Ινστιτούτου το 2010¹, η οποία κατέστησε την Νοτιοανατολική Μεσόγειο μια περιοχή με τεράστιο ενεργειακό δυναμικό, καθώς υπολόγισε ότι τα αποθέματα φυσικού αερίου στην περιοχή ανέρχονται σε 14 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα, με τη λεκάνη του «Ηρόδοτου»² να περιέχει κοιτάσματα φυσικού αερίου εφάμιλλα με αυτά του Ισραήλ και της Κύπρου (USGS 2010).

Για να προχωρήσουν όμως οι δύο αυτές χώρες σε εξόρυξη και εκμετάλλευση των πιθανών κοιτασμάτων, θα πρέπει πρώτα να διευθετήσουν τη διαφορά που έχουν ως προς την Υφαλοκρηπίδα και στη συνέχεια να προχωρήσουν σε περεταίρω εκμετάλλευση. Αυτό δεν είναι καθόλου εύκολο, διότι οι θέσεις των δύο κρατών είναι αποκλίνουσες σε σημαντικά ζητήματα οριοθέτησης, με αποτέλεσμα να έχουν φτάσει αρκετές φορές στα πρόθυρα ένοπλης σύρραξης. Η Τουρκία δεν έχει σταματήσει να επαναλαμβάνει συστηματικά ότι το Αιγαίο είναι θάλασσα «ειδικών συνθηκών» και υποστηρίζει σθεναρά ότι η διαφορά αφορά ολόκληρη την υφαλοκρηπίδα του και ως εκ

¹ USGS - US Geological Survey: Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province, Nile Delta Basin Province Eastern Mediterranean, USGS, 2010

² Η λεκάνη του «Ηρόδοτου», χαρτογραφείται μεταξύ Κρήτης, Κύπρου και Αιγύπτου

τούτου διεκδικεί περιοχές της υφαλοκρηπίδας δυτικά των ελληνικών νησιών, έως περίπου το μέσο του Αιγαίου πελάγους. Εκείνο που επιδιώκει η Τουρκία είναι να χάραξη μία γραμμή στο μέσο του Αιγαίου με σκοπό εγκλωβίσει τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, εντός μιας ζώνης στην οποία θα ασκείται ένα είδος κυριαρχίας από τη μεριά της. Γι' αυτό άλλωστε επικαλείται τον πολιτικό χαρακτήρα και τη ζωτική σπουδαιότητα της διαφοράς. Από την άλλη μεριά, η Ελλάδα αποτελεί μια φτωχή χώρα από ενεργειακή άποψη, καθώς η παραγωγή φυσικού αερίου και μαζούτ κυμαίνεται στην περιοχή του απολύτου μηδενός και ως εκ τούτου είναι μια από τις χώρες της ΕΕ η οποία καλύπτει τις ενεργειακές της ανάγκες κατά 100% μέσω εισαγωγών (Κόκκινος 2015).

Με δεδομένο λοιπόν ότι η οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών, έχει πάντοτε διεθνή χαρακτήρα (International Court of Justice, 1951), κρίνεται σκόπιμη η εξέταση της διαφοράς με βάση το διεθνές δίκαιο και σε τι βαθμό η Τουρκία είναι σύννομη με αυτό. Επίσης, είναι σημαντικό να αποσαφηνιστεί, μέσω της ποιοτικής επεξεργασίας και ανάλυσης πρωτογενών (π.χ. Διεθνείς Συνθήκες) και δευτερογενών δεδομένων (π.χ. αποφάσεις Διεθνών Δικαστηρίων και Διμερείς Οριοθετήσεις), ποια από τα επιχειρήματα της Τουρκίας μπορούν να σταθούν νομικά και επίσης, εξετάζοντας το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τα νησιά και τους «κανόνες» οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών, όπως αυτοί πηγάζουν από τη νομολογία των δεκάδων υποθέσεων οριοθέτησης μέσω των Διεθνών Δικαστηρίων. Τέλος, θα γίνει προσπάθεια επικαιροποίησης των Τουρκικών διεκδικήσεων υπό το πρίσμα των πρόσφατων προκλήσεων, που λίγο έλειψαν να φέρουν τις δύο χώρες σε κατάσταση ένοπλης σύγκρουσης. Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι μέχρι και την παράδοση της συγκεκριμένης διατριβής, η «κρίση» που ξεκίνησε λόγω των μεμονωμένων και μονομερών κινήσεων της Τουρκικής πλευράς επί της ελληνικής Υφαλοκρηπίδας το καλοκαίρι του 2020, δεν έχει ακόμα επιλυθεί. Ελπίζω όμως, ότι η συγκεκριμένη εργασία να αποτελέσει τη βάση για περεταίρω μελέτη και έρευνα της συγκεκριμένης δυσμενούς εξέλιξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

1.1 *Περίοδος Εθιμικού Δικαίου*

Στη σύγχρονη εποχή, τα παράκτια και όχι μόνο κράτη, έχουν αντιληφθεί τη σημασία της διαίρεσης της θάλασσας σε τομείς ή περιοχές, καθεμιά από τις οποίες έχει διαφορετικό νομικό καθεστώς και κατ' επέκταση διαφορετικά δικαιώματα και εξουσίες επ' αυτών (Cassese 2012, 107). Ανατρέχοντας κανείς στον «ιστορικό δρόμο» της θάλασσας θα παρατηρήσει ότι, για την καλύτερη και πληρέστερη κατανόηση της, η εξέλιξη αυτή μπορεί να διακριθεί σε τρεις χρονικές περιόδους.

Η πρώτη είναι η περίοδος του εθιμικού δικαίου, της οποίας η διάρκεια προσδιορίζεται στα 400 περίπου χρόνια. Για 400 λοιπόν και πλέον χρόνια, οι μεγάλες θαλάσσιες δυνάμεις του πλανήτη διαμόρφωναν τους κανόνες της θάλασσας σύμφωνα με τα στρατηγικά, εμπορικά και οικονομικά συμφέροντα τους. Πιο συγκεκριμένα, μετά το τέλος του Μεσαίωνα τα μεγάλα ναυτικά και αποικιακά κράτη απαιτούσαν να ασκήσουν αποκλειστική δικαιοδοσία πάνω σε ορισμένα τμήματα της θάλασσας, στο όνομα είτε της γειτνίασης (Αγγλία) είτε του αποτελεσματικού τους ελέγχου (Βενετία στην Αδριατική), είτε λόγω κάποιου παπικού τίτλου (Ισπανία και Πορτογαλία – παπική Βούλα Inter Coetera του 1493), (Nguyen, Daillet και Pellet 1991, 22). Οπότε, με το πέρασμα του χρόνου είχε διαμορφωθεί ένα θαλάσσιο νομικό καθεστώς με τη μορφή εθιμικών κανόνων, που όμως σε καμία περίπτωση δεν ήταν δίκαιο.

1.2 *Περίοδος Αρχικής Κωδικοποίησης των Κανόνων Εθιμικού Δικαίου*

Η δεύτερη χρονική περίοδος μπορεί να τοποθετηθεί από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα μέχρι και τα μέσα του 20^{ου} και συγκεκριμένα το 1960. Στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα ξεκινά η επίλυση των θαλάσσιων προβλημάτων καθώς επίσης, η κωδικοποίηση και στη συνέχεια η αντικατάσταση μέσω Διακηρύξεων και Συμβάσεων των εθιμικών κανόνων. Εκείνες οι Διακηρύξεις και Συμβάσεις με τη σειρά τους, αποτέλεσαν τη σταδιακή

δόμηση του δικαίου της θάλασσας, χωρίς βέβαια καμία διεθνή αναγνώριση. Η πρώτη Σύμβαση ήταν η Διακήρυξη του Παρισιού το 1856 της οποίας η θεματολογία αφορούσε τον πόλεμο στη θάλασσα και οι κανόνες της καθορίστηκαν αργότερα στη δεύτερη Συνδιάσκεψη της Χάγης, το 1907 (Nguyen, Daillet και Pellet 1991, 22).

Η πρώτη προσπάθεια στην ιστορία για αναγνώριση Διεθνούς Δικαίου έρχεται το 1930 από τη Κοινωνία των Εθνών, στοχεύοντας στην διαμόρφωση κανόνων για την έκταση και τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην αιγιαλίτιδα ζώνη και τα στενά. Παρόλα αυτά, η Συνδιάσκεψη δεν κατάφερε να πάρει αποφάσεις εξαιτίας της διαφωνίας των Κρατών που συμμετείχαν, ως προς την έκτασή της αιγιαλίτιδας ζώνης (Nguyen, Daillet και Pellet 1991, 24). Η διεθνής κοινότητα όμως, συνέχιζε να πιστεύει ότι δεν μπορεί να είναι αποδεκτό το γεγονός ότι δεν υπάρχει ένα διεθνώς νομικά αναγνωρισμένο καθεστώς γι' αυτά τα ζητήματα. Έτσι από το 1945 και μετά, δύο νέοι παράγοντες καταδεικνύουν όλο και πιο επιτακτικά την ανάγκη για ένα κοινώς αποδεκτό θαλάσσιο κώδικα. Οι παράγοντες αυτοί αφορούσαν την συνειδητοποίηση της αξιοποίησης των ενεργειακών και ορυκτών πόρων τόσο του εδάφους όσο και του υπεδάφους της θάλασσας, αλλά και την ραγδαία αύξηση των αλιευτικών πόρων.

Όλα τα ανωτέρω συνετέλεσαν σημαντικά στη δημιουργία δύο θεμελιωδών διακηρύξεων - σταθμών, για το θαλάσσιο δίκαιο, στη μετά Β' Παγκοσμίου Πολέμου εποχή. Έτσι, στις 28 Σεπτεμβρίου 1945, ο τότε πρόεδρος των ΗΠΑ Harry Truman εξέδωσε δύο διακηρύξεις οι οποίες αναφέρονται στα δικαιώματα της αλιείας στη θάλασσα και στα δικαιώματα έρευνας, ελέγχου και εκμετάλλευσης του βυθού πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη (ουσιαστικά στην υφαλοκρηπίδα). Αυτές οι δύο διακηρύξεις αποτέλεσαν τον πυρήνα για τη μετέπειτα ραγδαία εξέλιξη του δικαίου της θάλασσας (Ρούκουνας 2011, 232).

Επιπρόσθετα, το 1948 η γραμματεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών προτείνει στην Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου την πλήρη κωδικοποίηση του δικαίου της θάλασσας. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, η Γενική Συνέλευση να συγκαλέσει μια διεθνή Συνδιάσκεψη το 1957, οι εργασίες της οποίας θα βασιζόταν στα άρθρα που είχε συντάξει η Επιτροπή. Οπότε, η πρώτη συνδιάσκεψη για το δίκαιο της θάλασσας παίρνει σάρκα και οστά και πραγματοποιείται το Φεβρουάριο – Μάρτιο του 1958 στη Γενεύη, όπου και πήραν μέρος 86 κράτη. Σε αυτή την πρώτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, κωδικοποιήθηκαν ουσιαστικά θέματα του δικαίου

της θάλασσας κα υπογράφηκαν τέσσερις διεθνείς συμβάσεις οι οποίες αφορούσαν την αιγιαλίτιδα και τη συνορεύουσα ζώνη, την ανοιχτή θάλασσα, την υφαλοκρηπίδα και την αλιεία και την προστασία των βιολογικών πόρων της ανοιχτής θάλασσας (Ρούκουνας 2011, 232). Αν και οι συγκεκριμένες Συμβάσεις ήταν ένα μεγάλο βήμα για ένα διεθνώς αναγνωρισμένο κώδικα, η επιτυχία αυτή δεν κατάφερε να έρθει εις πέρας διότι τα Κράτη που συμμετείχαν διαφώνησαν για το πλάτος ζωνών αλιείας και το εύρος των χωρικών υδάτων των συγκεκριμένων κρατών (Nguyen, Daillet και Pellet 1991, 24-25).

Το μεγάλο κενό, που άφησε η πρώτη Συνδιάσκεψη, οδήγησε στην εκτέλεση μιας δεύτερης δύο χρόνια αργότερα, που σαν σκοπό είχε να λύσει το πρόβλημα που δεν κατάφερε να επιλύσει η πρώτη. Έτσι, η δεύτερη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο – Απρίλιο του 1960 στη Γενεύη όπου και συμμετείχαν 87 κράτη με κύριο μέλημα τους τον καθορισμό του πλάτους της αιγιαλίτιδας ζώνης. Στη συγκεκριμένη Συνδιάσκεψη τέθηκε και η πρόταση των 12 ναυτιών μιλίων (6 + 6 ν.μ.) πλάτους της Αιγιαλίτιδας Ζώνης, αλλά και πάλι τα συμμετέχοντα κράτη δεν κατάφεραν να ρυθμίσουν το συγκεκριμένο ζήτημα κι έτσι η Συνδιάσκεψη δεν κατέληξε σε κάποιο αποτέλεσμα (Ρούκουνας 2011, 233).

Άξιο λόγου σε αυτό το σημείο, είναι το γεγονός ότι οι τέσσερις Συμβάσεις του 1958, δεν έτυχαν ευρείας αποδοχής από τα κράτη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Ελλάδα η οποία δεν επικύρωσε καμία από αυτές, παρά μόνο όταν η Τουρκία αμφισβήτησε εμπράκτως τα δικαιώματα της Ελλάδας επί της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, τότε και μόνο τότε η χώρα μας προχώρησε στην επικύρωση της τρίτης Συμβάσεως³. Επιπρόσθετα, η δεύτερη Σύμβαση της Γενεύης αναφέρει ρητώς στο προοίμιο της ότι διατυπώνει εθιμικούς κανόνες και συνεπώς είτε είναι επικυρωμένη από τα κράτη είτε όχι, ισχύει έναντι όλων (Ρούκουνας 2011, 233).

³ Κυρωτικό ΝΔ 1182 της 8^{ης} Ιουλίου 1972

1.3 Περίοδος του Σύγχρονου Διεθνούς Δικαίου

Με τη δεύτερη Σύμβαση της Γενεύης τελειώνει και η δεύτερη περίοδος του Δικαίου της Θάλασσας και ξεκινά η Τρίτη. Οπότε κάπως έτσι κινούνται η διεθνής κοινότητα όσον αφορά το δίκαιο της θάλασσας μέχρι και το 1967, όπου στην 22^η σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, αποφασίστηκε μια ριζική μεταρρύθμιση του δικαίου της θάλασσας και η σύγκλιση μιας τρίτης Συνδιάσκεψης. Σκοπός της ήταν η διακήρυξη των αρχών που θα διέπουν το βυθό των θαλασσών και των ωκεανών πέραν των ορίων της εθνικής δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους. Οπότε, ο Ο.Η.Ε. συγκάλεσε το 1973, την Τρίτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, αρχικά στο Καρακάς της Βενεζουέλας, έπειτα στη Νέα Υόρκη και τέλος στο Montego Bay της Τζαμάικα. Αυτή αποτέλεσε τη μακρύτερη διακυβερνητική συνδιάσκεψη στην ιστορία της διπλωματίας και συγκεκριμένα διήρκησε 9 έτη (1973 – 1982) και συμμετείχαν 157 κράτη (Ρούκουνας 2011, 233).

Η Τρίτη Συνδιάσκεψη, εκτός του μεγάλου αριθμού κρατών που συγκέντρωσε, επίσης συγκέντρωσε πληθώρα ειδικευμένων διεθνών οργανισμών καθώς επίσης και μερικές μη κυβερνητικές οργανώσεις. Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των κρατικών αντιπροσωπειών ήταν μακρές και επίπονες και τελικά διαμορφώθηκε ένα ενιαίο κείμενο με τη μορφή του «package deal», δηλαδή είτε το δέχεσαι στο σύνολο του είτε όχι. Το συγκεκριμένο κείμενο υιοθετήθηκε από τη συντριπτική πλειοψηφία των κρατών που συμμετείχαν στη Συνδιάσκεψη στο Montego Bay της Τζαμάικα στις 10 Δεκεμβρίου 1982, ως Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας και έκτοτε υφίσταται ως «Σύμβαση ΔΘ 1982». Τέσσερα μόνο ήταν τα κράτη που καταψήφισαν και δεν υπέγραψαν τη συγκεκριμένη Σύμβαση, αυτά ήταν οι ΗΠΑ, το Ισραήλ, η Βενεζουέλα και η Τουρκία (Ρούκουνας 2011, 233-234).

Βέβαια, στην ιστορία διαμόρφωσης του δικαίου της θάλασσας δεν θα πρέπει να ξεχνάμε το ρόλο που διαδραμάτισαν τα κρατικά και ιδιωτικά συμφέροντα, καθώς επίσης και τις πολιτικές επιρροές των ισχυρών, κυρίως κρατών. Τα παραπάνω φαίνονται αρκετά έντονα στην πολυπλοκότητα των διαπραγματεύσεων κατά τη διάρκεια της τρίτης Συνδιάσκεψης, όταν τα αναπτυσσόμενα κράτη επιζητούσαν να

εξασφαλίσουν όσο το δυνατό μεγαλύτερες περιοχές ελέγχου των πλουτοπαραγωγικών πόρων της θάλασσας που πρόσκειται στις ακτές τους, σε αντίθεση με τα μεγάλα ναυτικά κράτη, τα οποία επιζητούσαν δικαιώματα ελεύθερης ναυσιπλοΐας εντός της αιγιαλίτιδας ζώνης των παράκτιων κρατών.

Στο τέλος, μετά από αμοιβαίες υποχωρήσεις θεσπίστηκαν συμβιβαστικές λύσεις όπως ο θεσμός της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) μέχρι τα 200 ναυτικά μίλια⁴ και ο θεσμός του «πλου εν διελεύσει», δηλαδή η ελεύθερη διέλευση από την αιγιαλίτιδα ζώνη των κρατών⁵. Συνοψίζοντας, η Σύμβαση ΔΘ 1982 στο ογκώδες 320 άρθρων και 9 παραρτημάτων κείμενο της, περιέχει αριθμό διατάξεων οι οποίες εκφράζουν το ήδη ισχύον εθιμικό δίκαιο, όπως αυτή των δικαιωμάτων των κρατών στην «αιγιαλίτιδα ζώνη», τις «ελευθερίες της ανοικτής θάλασσας» και το «νομικό καθεστώς της υφαλοκρηπίδας». Από την άλλη μεριά, εισήγαγε νέους θεσμούς που αφορούν το Δίκαιο της Θάλασσας, όπως η «Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη», τα «Αρχιπελαγικά κράτη», ο «Πλου εν Διελεύσει», η περιοχή του «Διεθνούς βυθού» και ο πολύπλοκος «Μηχανισμός Επίλυσης Διαφορών» (Ρούκουνας 2011, 234).

Η μετά Montego Bay εποχή, την οποία διανύουμε μέχρι και σήμερα, χαρακτηρίζεται από αρκετές υποθέσεις οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών, στις οποίες ουσιαστικά γίνεται ευρεία χρήση των «νομικών όπλων» που προστέθηκαν στη φαρέτρα των πολιτισμένων κρατών και είναι απόρροια των προηγούμενων περιόδων. Κλείνοντας αυτό το μικρό ταξίδι στη διαμόρφωση και ενηλικίωση του Δικαίου της Θάλασσας, κρίνω σκόπιμο να αναφέρω ότι ήταν απαραίτητο διότι, χωρίς αυτό δε θα μπορούσαμε να κατανοήσουμε τη σημαντικότητα της κωδικοποίησης των κανόνων του εθιμικού δικαίου και την εξάλειψη της παρερμηνείας τους και κατ' επέκταση της αυθαιρεσίας από κράτη όπως η Τουρκία.

⁴ Ο Θεσμός της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), ουσιαστικά ευνοούσε τα αναπτυσσόμενα παράκτια κράτη.

⁵ Ο Θεσμός του «Πλου εν Διελεύσει», ουσιαστικά ευνοούσε τα μεγάλα ναυτικά και εμπορικά κράτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΟΙ ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΖΩΝΕΣ

2.1 Γενικά

Ήδη από τον 17^ο αιώνα το διεθνές δίκαιο λειτούργησε με θαλάσσιες ζώνες, αυτές ήταν μόνο δύο, η αιγιαλίτιδα ζώνη και η ανοικτή θάλασσα. Ωστόσο, ενώ η ανθρωπότητα μέχρι και τα μέσα του 20^{ου} αιώνα λειτουργούσε με το καθεστώς δύο ζωνών, από το 1958 οι δύο αυτές ζώνες έγιναν τέσσερις και έχουμε εισέλθει πλέον στον 21^ο αιώνα με εννέα θαλάσσιες ζώνες. Αυτό δείχνει ξεκάθαρα τη σημασία που δίνουν τα κράτη στην άντληση οικονομικών κυρίως πόρων από την εκμετάλλευση της θάλασσας, του βυθού της και του υπεδάφους της. Παίρνοντας ως αφετηρία τις ακτές του παράκτιου κράτους συναντάμε μια σειρά από θαλάσσιες ζώνες, καθεμιά από τις οποίες διέπεται και από νομικό καθεστώς (Ρούκουνας 2011, 239).

Μπορούμε να κατηγοριοποιήσουμε τις ζώνες αυτές με βάση το ποσοστό κυριαρχίας και δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους επ' αυτών. Οπότε, οι Θαλάσσιες ζώνες στις οποίες το παράκτιο κράτος ασκεί πλήρη κυριαρχία είναι τα «Εσωτερικά Ύδατα» και η «Αιγιαλίτιδα Ζώνη». Συνεχίζοντας, τα κράτη δικαιούνται να κηρύξουν «Συνορεύουσα Ζώνη», «Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ)» και «Αρχαιολογική Ζώνη», ζώνες στις οποίες τα κράτη αυτά έχουν δικαιοδοσία που απορρέει από το διεθνές δίκαιο. Επίσης τα κράτη έχουν κυριαρχικά δικαιώματα σε ορισμένη περιοχή βυθού, την «Υφαλοκρηπίδα», στην οποία θα αναφερθούμε διεξοδικότερα στη συνέχεια της εργασίας. Τέλος υπάρχουν και οι θαλάσσιες ζώνες οι οποίες είναι εκτός της εθνικής κυριαρχίας και δικαιοδοσίας των παράκτιων κρατών και θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελούν «κτήμα» όλης της ανθρωπότητας. Αυτές είναι η «Ανοικτή Θάλασσα» και ο «Διεθνής Βυθός».

2.2 Ζώνες Αποκλειστικής Κυριαρχίας

2.2.1 Εσωτερικά Ύδατα (Internal Waters)

Τα Εσωτερικά ύδατα είναι τα ύδατα εκείνα που βρίσκονται μεταξύ της ακτής και των σημείων από τα οποία αρχίζει η μέτρηση της αιγιαλίτιδας ζώνης, δηλαδή περιλαμβάνουν ό,τι βρίσκεται εντός των γραμμών βάσης του παράκτιου κράτους. Εξαιρέση μόνο αποτελούν τα εσωτερικά ύδατα των Αρχιπελαγικών καρτών, για τα οποία ισχύει ένα λίγο διαφορετικό καθεστώς (Ιωάννου και Στρατή 2000, 65). Σε αυτά περιλαμβάνονται ο Αιγιαλός⁶, η Παραλία⁷, οι Λιμένες⁸, οι Ιστορικοί Κόλποι⁹, οι Όρμοι, τα Φιόρδ και οι Κόλποι υπό προϋποθέσεις¹⁰, καθώς επίσης το έδαφος και το υπέδαφος που περιλαμβάνεται σε αυτά (Ρούκουνας 2011, 251-252).

Οι διεθνείς συμβάσεις δεν ασχολούνται πολύ με εσωτερικά ύδατα, διότι τα εσωτερικά ύδατα έχουν εξομοιωθεί πλήρως με το έδαφος του κράτους και υπόκεινται στην κυριαρχία αυτού¹¹, στοιχείο που εναρμονίζεται και με τη Σύμβαση της Γενεύης αλλά και με τη Σύμβαση ΔΘ 1982. Οπότε, το παράκτιο κράτος ασκεί εκεί αποκλειστική κυριαρχία, με μόνους περιορισμούς τους προβλεπόμενους από το διεθνές δίκαιο για την προσόρμιση και τον ελλιμενισμό των ξένων πλοίων, με την προϋπόθεση ότι το κυρίαρχο κράτος συναινεί στην εισδοχή τους (Cassese 2012, 109).

⁶ Αιγιαλός είναι η φυσική χερσαία ζώνη που περιστοιχίζει τη θάλασσα και ορίζεται μεταξύ ακτογραμμής και μεγίστης πλύμης (Ως "Πλύμη", ορίζεται το σημείο στο οποίο φθάνει το χειμερινό κύμα)

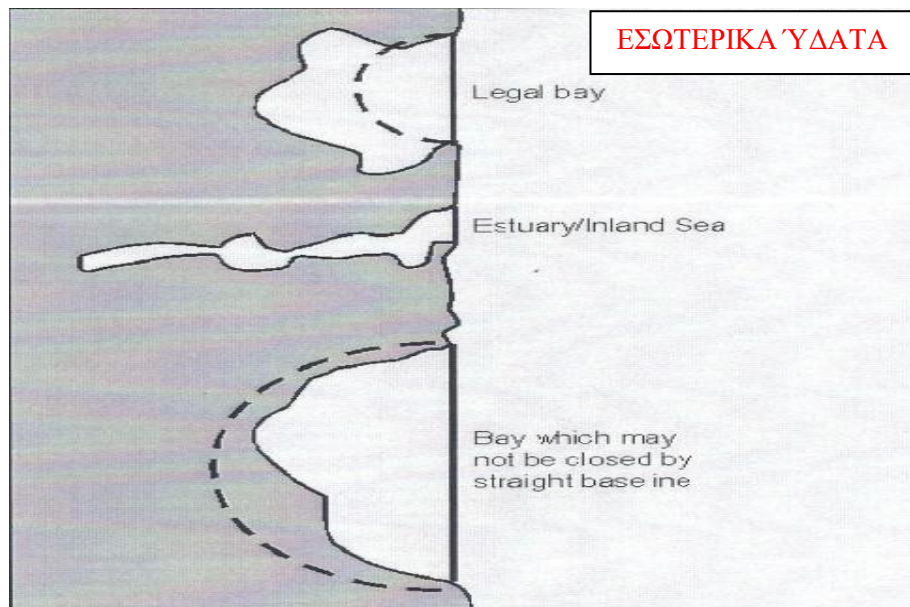
⁷ Παραλία είναι η φυσική συνέχεια του Αιγιαλού προς το εσωτερικό της χώρας.

⁸ Λιμένας είναι ο τόπος εκείνος, ο οποίος έχει διαμορφωθεί φυσικά ή τεχνητά με σκοπό να επιτρέπει τη στάθμευση, την επανεξυπηρέτηση, την ασφάλεια και άλλες διευκολύνσεις σε πλοία, που αφορούν στη ναυσιπλοΐα, τις θαλάσσιες μεταφορές και το εμπόριο.

⁹ Ο Ιστορικός τίτλος προϋποθέτει μακρά και ειρηνική πρακτική και επίσης έλλειψη διαμαρτυρίας από άλλα κράτη. Αυτό είναι όμως κάτι που προβλέπεται από το διεθνές δίκαιο σε εξαιρετικές περιπτώσεις.

¹⁰ Εάν η απόσταση μεταξύ των σημείων της κατώτατης ρηγίας των άκρων της φυσικής εισόδου ενός κόλπου δεν υπερβαίνει τα 24 ναυτικά μίλια μπορεί να χαραχθεί κλείουσα γραμμή μεταξύ των δύο σημείων κατώτατης ρηγίας, τα δε ύδατα στο εσωτερικό της γραμμής αυτής θεωρούνται εσωτερικά ύδατα.

¹¹ Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, απόφαση της 27^{ης} Ιουνίου 1986, Στρατιωτικές και παραστρατιωτικές επιχειρήσεις στη Νικαράγουα.



Εικόνα 1: Οι Κόλποι και η Σχέση τους με τα Εσωτερικά Ύδατα

Πηγή: *Department of the Navy, Office of the naval Operations and Headquarters, 1995*

Εξετάζοντας κανείς τη σχέση μεταξύ Υφαλοκρηπίδας και Εσωτερικών Υδάτων θα παρατηρήσει ότι μιας και τα εσωτερικά ύδατα αποτελούν χώρο εθνικής κυριαρχίας (θαλάσσιο εθνικό έδαφος), άρα δεν υπόκειται σε κανέναν περιορισμό ως προς την έρευνα και την εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου της. Τέλος, με δεδομένο ότι η μέτρηση του πλάτους της υφαλοκρηπίδας ξεκινά εκεί που τελειώνουν τα εσωτερικά ύδατα, μπορούμε να πούμε ότι ένα κράτος με πολλές εσοχές και κόλπους στις ακτές του (όπως το Ελληνικό), μόνο κερδισμένο μπορεί να είναι.

2.2.2 Αιγιαλίτιδα Ζώνη (Territorial Waters)

Όπως αναφερθήκαμε και παραπάνω, μέχρι και πριν τον 18^ο αιώνα, είναι χαρακτηριστική η τάση του επεκτατισμού και επικράτησης των κρατών στις περιοχές των θαλασσών. Παρόλα αυτά, από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα και ουσιαστικά στις αρχές του 20^{ου}, οι επεκτατικές αυτές ιδέες αντικαθίσταται από την ιδέα για την υιοθέτηση, μιας περιορισμένης στα γειτονικά της ξηράς ύδατα, θαλάσσιας περιοχής στην οποία τα παράκτια κράτη θα ασκούσαν την κυριαρχία τους (Τσάλτας και Ευσταθοπούλου - Κλάδη 2003, 218).

Η περιοχή αυτή δεν είναι άλλη από την Αιγιαλίτιδα ζώνη, της οποίας τα εσωτερικά όρια αποτελούν οι γραμμές βάσεως και τα εξωτερικά της μπορούν να φτάσουν μέχρι

και τα 12 ναυτικά μίλια, σύμφωνα με το άρθρο 3 της Σύμβασης ΔΘ 1982¹² (Cassese 2012, 107). Η γειτονική λοιπόν προς την ξηρά περιοχή αυτή, ονομάζεται επίσης και «Χωρικά Ύδατα» ή «Χωρική Θάλασσα». Επίσης, περιλαμβάνει τόσο τα επιφανειακά νερά, το βυθό, τα υπερκείμενα σε αυτόν ύδατα, το υπέδαφος του, όσο και τον εναέριο χώρο του.

Το άρθρο 2 της Συμβάσεως ΔΘ 1982¹³, ορίζει ρητά ότι η κυριαρχία του παράκτιου κράτους επεκτείνεται πέρα του χερσαίου εδάφους και των εσωτερικών υδάτων σε μια παρακείμενη ζώνη, την Αιγιαλίτιδα (Ρούκουνας 2011, 255). Ουσιαστικά το παράκτιο κράτος ασκεί την κυριαρχία και έχει τα διακιώματα που διέπουν και το χερσαίο έδαφος του. Πράγμα το οποίο σημαίνει ότι η συγκεκριμένη θαλάσσια ζώνη υπόκειται στη νομοθετική, δικαιοδοτική και εκτελεστική αρμοδιότητα του παράκτιου κράτους (Ιωάννου και Στρατή 2000, 79).

Επίσης σε αυτή τη ζώνη ισχύει το δικαίωμα τρίτων κρατών ως προς την αβλαβή διέλευση των πλοίων τους, κάτι το οποίο αποτελεί και τη βασική διαφορά μεταξύ αιγιαλίτιδας ζώνης και εσωτερικών υδάτων. Κάτι τέτοιο όμως δεν εμποδίζει καθόλου την αιγιαλίτιδα ζώνη να αποτελεί ουσιαστικά «έδαφος» του παράκτιου κράτους (Ρούκουνας 2011, 254).

Οι λόγοι τώρα για τους οποίους κωδικοποιήθηκε το νομικό καθεστώς της αιγιαλίτιδας ζώνης είναι κυρίως ότι για την ασφάλεια και την άμυνα του κράτους απαιτείται η πλήρης κυριαρχία στις θαλάσσιες περιοχές που περιβρέχουν τις ακτές. Επίσης, η προαγωγή των εμπορικών, οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων του κράτους επιβάλλει το δικαίωμα επιβλέψεως όλων των πλοίων που διέρχονται, αγκυροβολούν ή προσεγγίζουν τις ακτές του κράτους. Τελευταίος και ίσως πιο σημαντικός λόγος, ειδικά στην περιοχή του Αιγαίου Πελάγους, είναι ότι όσο μεγαλύτερη Αιγιαλίτιδα Ζώνη οριστεί, τόσο μεγαλύτερη και η αποκλειστικότητα στους τομείς της έρευνας και της εκμεταλλεύσεως του θαλάσσιου πλούτου στις παράκτιες περιοχές. Πράγμα απαραίτητο για την οικονομική ζωή και την ευημερία του πληθυσμού του κράτους (Ρούκουνας 2011, 255).

¹² Σύμβαση των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας, Montego Bay, Άρθρο 3: «Κάθε κράτος έχει το δικαίωμα να καθορίσει το εύρος της χωρικής του θάλασσας. Το εύρος αυτό δεν υπερβαίνει τα δώδεκα ναυτικά μίλια, μετρούμενα από γραμμές βάσεως καθοριζόμενες σύμφωνα με την παρούσα σύμβαση».

¹³ Σύμβαση των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας, Montego Bay, Άρθρο 2: «Η κυριαρχία του παράκτιου κράτους εκτείνεται, πέρα από την ηπειρωτική του επικράτεια και τα εσωτερικά του ύδατα και, στην περίπτωση αρχιπελαγικού κράτους, πέρα από τα αρχιπελαγικά του ύδατα, στην παρακείμενη θαλάσσια ζώνη που ορίζεται ως χωρική θάλασσα».

Όσον αφορά τη σχέση που υπάρχει μεταξύ της Αιγιαλίτιδας Ζώνης και Υφαλοκρηπίδας, αυτή αφορά, αρχικά στο ότι έχουν κοινό εσωτερικό όριο (γραμμές βάσης) και επίσης ότι ο βυθός και το υπέδαφος της Αιγιαλίτιδας Ζώνης συνυπολογίζεται στο εύρος της Υφαλοκρηπίδας. Οπότε ένα παράκτιο κράτος με 12 ναυτικά μίλια Αιγιαλίτιδα Ζώνη, έχει άλλα 188 ναυτικά μίλια Υφαλοκρηπίδα, με σκοπό το συνολικό της εύρος να είναι αυτό των 200 ναυτικών μιλίων μετρούμενο από τις γραμμές βάσης. Επίσης, αν το παράκτιο κράτος αποφασίσει να εκτελέσει έρευνα και εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου της υφαλοκρηπίδας του, τότε έχει ακριβώς τα ίδια κυριαρχικά δικαιώματα είτε αν εκμεταλλευτεί τον πλούτο στα 2 ναυτικά μίλια από τις γραμμές βάσης (εντός Αιγιαλίτιδας Ζώνης), είτε στα 199 ναυτικά μίλια από αυτές (εξωτερικά όρια υφαλοκρηπίδας).

2.3 Ζώνες Άσκησης Κυριαρχικών – Λειτουργικών Δικαιωμάτων

2.3.1 Συνορεύουσα Ζώνη (Contiguous Zone)

Χρειάστηκε αρκετός χρόνος για να αποδεχθεί η διεθνής κοινότητα το δικαίωμα της ασκήσεως αρμοδιοτήτων έξω από την Αιγιαλίτιδα ζώνη ενός παράκτιου κράτους. Η αφορμή ήταν το μεγάλο χάσμα που υπήρχε μεταξύ του καθεστώτος της Αιγιαλίτιδας ζώνης και αυτού της Ανοικτής θάλασσας, πράγμα το οποίο απαιτούσε μία ζώνη "γέφυρα" μεταξύ των δύο αυτών καθεστώτων. Το κενό αυτό ήρθε να κλείσει η Συνορεύουσα Ζώνη, δηλαδή μία ζώνη «ειδικών αρμοδιοτήτων», την οποία κάθε κράτος έχει το δικαίωμα να θεσπίσει με ειδική διακήρυξη (Τσάλτας και Ευσταθοπούλου - Κλάδη 2003, 254-255).

Η πιο χαρακτηριστική περίπτωση είναι αυτή των ΗΠΑ το 1935, στην οποία με νομοθεσία¹⁴ που θέσπισε επέτρεψε την καταστολή των παραβιάσεων της ποτοαπαγόρευσης έξω από την αιγιαλίτιδα ζώνη, σε έκταση 50 ναυτικών μιλίων από τις ακτές της. Αφορμή ήταν η εγκατάσταση πλοίων – καμπαρέ από διάφορους κερδοσκόπους εκτός χωρικών υδάτων των ΗΠΑ (Ρούκουνας 2011, 271).

¹⁴ Anti – Smuggling Act, ΗΠΑ 1935

Η αναφορά της Σύμβασης ΔΘ 1982 στη Συνορεύουσα Ζώνη, δεν αφήνει περιθώρια παρερμηνείας ότι πρόκειται για μέρος της Ανοικτής Θάλασσας¹⁵. Αυτή δεν πρέπει να υπερβαίνει τα 24 ναυτικά μίλια από τις γραμμές βάσεως της αιγιαλίτιδας ζώνης, το οποίο σημαίνει πως αν ένα κράτος έχει αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ναυτικών μιλίων, τότε διακαίονται να έχει και συνορεύουσα ζώνη άλλων 12 ναυτικών μιλίων (Ρούκουνας 2011, 272-273).

Ο θεσμός της Συνορεύουσας Ζώνης δε συνεπάγεται ούτε κυριαρχία, ούτε κυριαρχικά δικαιώματα, παρά μόνο κάποια λειτουργικά, παρόλα αυτά η διαφορά παραμένει δυσδιάκριτη. Οι αρμοδιότητες που μπορεί να ασκήσει το παράκτιο κράτος στη συγκεκριμένη ζώνη είναι συγκεκριμένες και περιγράφονται ρητά στις Συμβάσεις των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της Θάλασσας¹⁶. Αυτές είναι η άσκηση ελέγχου για την πρόληψη και καταστολή τελωνειακών, οικονομικών, υγειονομικών και μεταναστευτικών αδικημάτων, που έλαβαν ή πρόκειται να λάβουν χώρα στο έδαφος του ή/και στα χωρικά του ύδατα. Επίσης, το παράκτιο κράτος που έχει κηρύξει Συνορεύουσα Ζώνη, μπορεί να απαγορεύσει την είσοδο στην Αιγιαλίτιδα Ζώνη πλοίων ύποπτων ότι συμμετέχουν σε παράνομες δραστηριότητες, καθώς επίσης και να συλλαμβάνει πλοία τα οποία έχουν διαπράξει ήδη κάποιο αδίκημα στα χωρικά του ύδατα (Cassese 2012, 110-111).

2.3.2 Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη – ΑΟΖ (Exclusive Economic Zone)

Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ), είναι η νεοαποκτηθείσα ζώνη του δικαίου της θάλασσας. Έτσι, όπως καθετί νέο και καινούργιο, είναι λογικό να δημιουργεί συγχύσεις και αμφισβητήσεις, οπότε επιβεβαιώνοντας τον κανόνα, η ζώνη αυτή αντιμετωπίστηκε με δυσπιστία τόσο για την επίδρασή της με τις άλλες ζώνες όσο και για τα οφέλη που θα προκύψουν από τη θέσπιση της. Το 99% περίπου της παγκόσμιας αλιείας πραγματοποιείται σε μια περιοχή 200 ναυτικών μιλίων από τις ακτές, αυτός

¹⁵ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 33: «Είναι ζώνη που συνορεύει με τη χωρική του θάλασσα, η οποία ορίζεται ως συνορεύουσα ζώνη»

¹⁶ Σύμβαση της Γενεύης του 1958, Άρθρο 24 & Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 33.

είναι και ο κύριος λόγος για τον οποίο η Σύμβαση ΔΘ 1982¹⁷, θέσπισε το πλάτος της ΑΟΖ στο θαλάσσιο χώρο που φτάνει μέχρι και τα 200 ναυτικά μίλια από τις γραμμές βάσεως (Ρούκουνας 2011, 315). Οπότε, αν το παράκτιο κράτος έχει Αιγιαλίτιδα Ζώνη 12 ναυτικών μιλίων, τότε το πλάτος της ΑΟΖ του θα είναι 188 ναυτικά μίλια.

Αντίθετα προς την υφαλοκρηπίδα, η ΑΟΖ δεν αποκτάται *ipso iure*¹⁸. Για να αποκτήσει ΑΟΖ το παράκτιο κράτος, θα πρέπει να την κηρύξει και να ανακοινώσει στο θεματοφύλακα της Συμβάσεως ΔΘ 1982¹⁹ την ενέργεια του αυτή. Σε αυτή του αναγνωρίζονται κυριαρχικά δικαιώματα, δηλαδή λειτουργικά δικαιώματα της ίδιας λειτουργικής αξίας με εκείνα που έχει και ασκεί στην υφαλοκρηπίδα για την έρευνα, την εκμετάλλευση και διατήρηση των φυσικών πόρων της θαλάσσιας αυτής περιοχής. Επιπρόσθετα, του αναγνωρίζονται και άλλης φύσεως δικαιώματα όπως η εκμετάλλευση της ΑΟΖ για οικονομικούς λόγους, η παραγωγή ενέργειας από τα ύδατα, τους ανέμους και τα ρεύματα, καθώς επίσης έχει τη δικαιοδοσία για την τοποθέτηση και τη χρησιμοποίηση τεχνητών νησιών και εγκαταστάσεων, την άσκηση επιστημονικής έρευνας και την υποχρέωση της προστασίας του περιβάλλοντος από τη ρύπανση²⁰ (Cassese 2012, 111).

Είναι σημαντικό σε αυτό το σημείο να τονίσουμε ότι με το καθεστώς της ΑΟΖ, ουσιαστικά το παράκτιο κράτος αποκτά στο έδαφος του βυθού της θάλασσας περισσότερα δικαιώματα έρευνας και εκμετάλλευσης φυσικών πόρων από όσα αναγνώριζε η Σύμβαση της Γενεύης του 1958 περί Υφαλοκρηπίδας. Οπότε, η ΑΟΖ παρασύρει στο καθεστώς της όλους τους θαλάσσιους οργανισμούς και φυσικούς πόρους που βρίσκονται στο υπέδαφος, στο βυθό και τα υπερκείμενα σε αυτόν ύδατα, στο εύρος που καλύπτει εφόσον κηρυχθεί. (Ρούκουνας 2011, 317-318).

Συνοψίζοντας, το βασικότερο χαρακτηριστικό είναι ότι η Σύμβαση αφήνει πολύ μικρό περιθώριο για τα τρίτα κράτη να προβαίνουν στην εκμετάλλευση της ζώνης αυτής χωρίς τη συναίνεση του παράκτιου κράτους. Επίσης, αν το παράκτιο κράτος δεν κηρύξει ΑΟΖ, τότε οτιδήποτε έξω από την Αιγιαλίτιδα Ζώνη του θεωρείται Ανοικτή Θάλασσα, οπότε δεν μπορεί να αποτρέψει την εκμετάλλευσή της από τρίτα κράτη.

¹⁷ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 57: «Η αποκλειστική οικονομική ζώνη δεν εκτείνεται πέραν των 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετράται το εύρος της χωρικής θάλασσας».

¹⁸ «Από τον ίδιο το νόμο»

¹⁹ Ο εκάστοτε Γενικός Γραμματέας του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών

²⁰ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 57, παρ. 1,β

Παρόλα αυτά όμως, εξακολουθεί να έχει «*ipso iure*» κυριαρχικά δικαιώματα στο έδαφος της υφαλοκρηπίδας του και μόνο.

2.3.3 Υφαλοκρηπίδα (*Continental Shelf*)

2.3.3.1 Γεωγραφική Φύση της Υφαλοκρηπίδας

Η ανακάλυψη φυσικού αερίου και πετρελαίου από αρκετά κράτη στο έδαφος και το υπέδαφος των ακτών τους πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη τους, τη δεκαετία του 1930, τα οδήγησε στο να αξιώσουν αποκλειστικά δικαιώματα εκμετάλλευσης σε μια περιοχή που προηγούμενος αποτελούσε τμήμα της Ανοικτής θάλασσας. (Cassese 2012, 113-114). Η εισαγωγή της έννοιας της υφαλοκρηπίδας γίνεται για πρώτη φορά το 1942 και αφορούσε τη ρύθμιση εκμετάλλευσης υποθαλάσσιων κοιτασμάτων πετρελαίου ανάμεσα στο Ηνωμένο Βασίλειο και τη Βενεζουέλα, γνωστό και ως «Σύμφωνο της Παρίας» (Τσάλτας και Ευσταθοπούλου - Κλάδη 2003, 123).

Έπειτα, οι εξελίξεις πάνω στο θέμα ήταν ραγδαίες, με τα πρώτα θετικά αποτελέσματα τοποθετούνται στη δεκαετία του 1940 και ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, όταν οι ανάγκες για πετρέλαιο οδήγησαν τους επιστήμονες στις πηγές ενέργειας του βυθού. Η αρχή για τα δικαιώματα εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου της υφαλοκρηπίδας, έγινε από τις ΗΠΑ, μέσω της διακήρυξης Truman²¹ το 1945 και από τότε εξελίχθηκε σαν ένας εθνικός κανόνας, ο οποίος κωδικοποιήθηκε αρχικά στη Σύμβαση της Γενεύης το 1958 και επιβεβαιώθηκε με τη Σύμβαση ΔΘ 1982 και δεν είναι άλλος από το θεσμό της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας και τα δικαιώματα των παράκτιων κρατών σε αυτή.

Από γεωλογική άποψη, η υφαλοκρηπίδα ουσιαστικά αποτελεί τη συνέχεια της ξηράς κάτω από τη θάλασσα και αρχίζει από την ακτή και τελειώνει εκεί που το επικλινές του βυθού γίνεται απότομα έντονο. Αυτό συνήθως συμβαίνει στα 130 με 200 μέτρα βάθος από την επιφάνεια της θάλασσας. Το εύρος της υφαλοκρηπίδας δεν είναι

²¹ Κείμενο Διακήρυξης του Προέδρου των ΗΠΑ Harry Truman: «Policy Of The United States With Respect To The Natural Resources Of The Subsoil And Sea Bed Of The Continental Shelf» Proclamation 2667, 28th of September 1945. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.gc.noaa.gov/documents/gcil_proc_2667.pdf

το ίδιο από περιοχή σε περιοχή του πλανήτη. Για παράδειγμα υπάρχουν κράτη που η ομαλή επέκταση της ξηράς κάτω από τη θάλασσα είναι σχεδόν ανύπαρκτη²², ενώ σε άλλες περιοχές το πλάτος της υφαλοκρηπίδας φτάνει σε πολύ μεγάλες αποστάσεις²³ κάτω από τον πυθμένα της θάλασσας, μέχρι και τα 1300 χιλιόμετρα από την ακτή (Ρούκουνας 2011, 304).

Οπότε, από γεωλογική άποψη η υφαλοκρηπίδα αποτελεί έναν σχετικά ρηχό σχηματισμό, του οποίου η συνολική έκταση σε καμία περίπτωση δεν υπερβαίνει τα 25.000.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα (7% του βυθού) του συνόλου του βυθού του πλανήτη μας. Το Υφαλοπρανές²⁴ έχει πλάτος από 16 ως 32 τετραγωνικά χιλιόμετρα και εκτείνεται από το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας, δηλαδή από τα 200 μέτρα βάθος μέχρι και τα 2.500 μέτρα βάθος, με αποτέλεσμα να καλύπτει περίπου 39.000.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα του συνολικού βυθού (11% του βυθού). Οι Ωκεάνιες άβυσσοι καλύπτουν περίπου το υπόλοιπο 82% του βυθού (Ρούκουνας 2011, 304).

Στο παρακάτω γράφημα απεικονίζεται οπτικά το σύνολο του βυθού του πλανήτη, με σκοπό να συνειδητοποιήσουμε το πολύ μικρό προς εκμετάλλευση ποσοστό του (αυτό της υφαλοκρηπίδας), σε σχέση με τη συνολική του έκταση.



Γράφημα 2: Ποσοστιαίος Διαχωρισμός του Βυθού του Πλανήτη με Βάση Γεωλογικούς Όρους

Επιπρόσθετα, ο χώρος της υφαλοκρηπίδας είναι πλούσιους σε βιολογικούς πόρους, καθώς επίσης πολύ συχνά εντοπίζονται και σπουδαία κοιτάσματα πετρέλαιο, φυσικού αερίου, θείου, άνθρακα, σιδήρου και χρυσού. Πέραν όμως από τα κοιτάσματα του υπεδάφους, υπάρχουν και μεταλλεύματα πάνω στην επιφάνεια του βυθού, όπως ποσότητες κασσίτερου, διαμαντιών και βιομηχανικών ορυκτών, πολύ χρήσιμα για την

²² Σκανδιναβική Χερσόνησος και συγκεκριμένα στη Νορβηγία

²³ Ανατολικές ακτές της Ασίας.

²⁴ Υφαλοπρανές (continental slope), ορίζεται το τμήμα εκείνο του βυθού που αποκλίνει σε βάθος μεγαλύτερο από 200 μέτρα από την επιφάνεια της θάλασσας και παρουσιάζει κλίση 30°-45°.

οικονομία του παράκτιου κράτους. Οπότε, με δεδομένο τον «πλούτο» της Υφαλοκρηπίδας και το γεγονός ότι σχεδόν τα 2/3 του πλανήτη καλύπτονται από θάλασσα τότε είναι εύκολο, βάση του ανωτέρω γραφήματος, να συμπεράνουμε το λόγο για τον οποίο τα παράκτια κράτη δίνουν τόσο μεγάλη σημασία στην έρευνα, εκμετάλλευση και κατ' επέκταση στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Άξιο αναφοράς, είναι το γεγονός ότι η Μεσόγειος θάλασσα δεν ευνοήθηκε πολύ από τη φύση σε αυτόν τον τομέα και όσον αφορά τη χώρα μας, η υφαλοκρηπίδα της Ελλάδας είναι αρκετά στενή, βάση πάντα γεωλογικών όρων.

2.3.3.2 Νομική Φύση της Υφαλοκρηπίδας

Οι διάφορες μονομερείς διακηρύξεις για το θέμα της Υφαλοκρηπίδας που έγιναν πριν από τη Σύμβαση της Γενεύης του 1958 δεν έδιναν συγκεκριμένο ορισμό και βασίζονταν στην γενικά αποδεκτή από τους γεωλόγους λύση. Τελικά στη Συνδιάσκεψη της Γενεύης του 1958, κρατήθηκαν τα δύο κριτήρια, αυτό της δυνατότητας εκμετάλλευσης και της απόστασης της επιφάνειας της θάλασσας από την επιφάνεια του βυθού. Σύμφωνα λοιπόν με αυτά, η υφαλοκρηπίδα εκτείνονταν μέχρι το σημείο στο οποίο το βάθος των υδάτων έφτανε τα 200 μέτρα. Παρόλα αυτά, αν η εκμετάλλευση του βυθού μπορούσε να πραγματοποιηθεί σε βάθος μεγαλύτερο των 200 μέτρων²⁵ τότε, τότε η υφαλοκρηπίδα του παράκτιου κράτους επεκτείνεται μέχρι το σημείο αυτό.

Φτάνοντας στην Τρίτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, θα δοθεί πλέον ο ορισμός της υφαλοκρηπίδας χωρίς να λαμβάνει υπόψη τον προγενέστερο ορισμό ως προς το πλάτος. Το τι ακριβώς είναι Υφαλοκρηπίδα, περιγράφεται ρητά στη Σύμβαση ΔΘ 1982²⁶ και ισχύει μέχρι και σήμερα χωρίς να επιδέχεται αμφισβήτηση. Σύμφωνα με τη νέα διατύπωση, ουσιαστικά η Υφαλοκρηπίδα ενός παράκτιου κράτους εκτείνεται από τις γραμμές βάσης έως και τα 200 ναυτικά

²⁵ Σήμερα μπορεί να πραγματοποιηθεί εκμετάλλευση ακόμα και σε βάθος 2.500 μέτρων.

²⁶ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 76, Παρ 1: «Η υφαλοκρηπίδα ενός παράκτιου κράτους αποτελείται από το θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφός του που εκτείνεται πέραν της χωρικής του θάλασσας καθ' όλη την έκταση της φυσικής προέκτασης του χερσαίου του εδάφους μέχρι του εξωτερικού ορίου του υφαλοπλαισίου ή σε μια απόσταση 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετράται το πλάτος της χωρικής θάλασσας όπου το εξωτερικό όριο του υφαλοπλαισίου δεν εκτείνεται μέχρι αυτή την απόσταση».

μίλια από αυτές, εκτός και αν το υφαλοπρανές εκτείνεται πέραν των 200 ναυτικών μιλίων, που τότε και μόνο τότε το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας θα καθορίζεται είτε στα 350 ναυτικά μίλια²⁷ είτε στα 100 ναυτικά μίλια έξω από την ισοβαθή καμπύλη των 2.500 μέτρων²⁸ (ΟΗΕ 1982).

Συνοψίζοντας, σύμφωνα με τη Σύμβαση, όλα τα παράκτια κράτη, ανεξάρτητα από το πλάτος της υφαλοκρηπίδας υπό τη γεωλογική έννοια, έχουν υφαλοκρηπίδα που εκτείνεται σε απόσταση τουλάχιστον 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσεως από όπου μετράται και η αιγιαλίτιδα ζώνη. Άρα, ουσιαστικά υπάρχει χωρική ταύτιση της Υφαλοκρηπίδας με το βυθό της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης. Ας σημειωθεί ότι στη Μεσόγειο ο νέος ορισμός δεν επιφέρει μετατροπές στο πλάτος της υφαλοκρηπίδας μεταξύ των παράκτιων κρατών (Ρούκουνας 2011, 308).

Η βάση της νομικής φύσης των δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους επί της Υφαλοκρηπίδας βρίσκεται στην απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης της 20^{ης} Φεβρουαρίου 1969 περί οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας και κωδικοποιείται πλήρως με τη Σύμβαση ΔΘ 1982. Το ΔΔΧ έκρινε ότι τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί της Υφαλοκρηπίδας υπάρχουν *ipso facto*²⁹ και *ab initio*³⁰. Οπότε πρόκειται για ένα δικαίωμα συμφυές (*inherent*), το οποίο δεν εξαρτάται από την αποτελεσματική άσκηση του. Με άλλα λόγια, το παράκτιο κράτος, έχει κυριαρχικά³¹ και αποκλειστικά³² δικαιώματα στη ζώνη της υφαλοκρηπίδας και κανένα άλλο κράτος ή οργανισμός δεν μπορεί να αναλάβει δραστηριότητες χωρίς τη συναίνεση του παράκτιου κράτους (Βαμβούκου 1985, 223). Η άσκηση αυτών των δικαιωμάτων δύναται να πραγματοποιηθεί χωρίς να απαιτείται κάποια ειδική διαδικασία ή ειδικές δικαιοπραξίες με σκοπό την έρευνα και εκμετάλλευση του πλούτου της υφαλοκρηπίδας. Οι όποιες διακηρύξεις των κρατών έχουν καθαρά δηλωτικό και όχι συστατικό χαρακτήρα.

²⁷ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 76, Παρ. 5

²⁸ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 76, Παρ. 5

²⁹ *Ipso facto*: «Από το ίδιο το γεγονός», δηλαδή υφίσταται λόγω της ύπαρξης του.

³⁰ *Ab initio*: «Από την αρχή», δηλαδή υφίσταται αρχής γενομένης

³¹ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 77, Παρ. 1

³² Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 77, Παρ. 2: «Τα δικαιώματα που αναφέρονται στην παράγραφο 1, είναι αποκλειστικά υπό την έννοια ότι αν το παράκτιο κράτος δεν εξερευνά την υφαλοκρηπίδα ή δεν εκμεταλλεύεται τους φυσικούς της πόρους, κανείς δεν μπορεί να αναλάβει αυτές τις δραστηριότητες χωρίς ρητή συναίνεση του παράκτιου κράτους».

Η Σύμβαση ΔΘ 1982 και γενικά το Διεθνές Δίκαιο κάνει λόγο για κυριαρχικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην υφαλοκρηπίδα, διότι ανταποκρίνεται αφενός σε συγκεκριμένα «λειτουργικά δικαιώματα»³³ που υφίστανται έξω από το έδαφος του και αφετέρου κινούνται στα όρια που το διεθνές δίκαιο αναγνωρίζει ως αντίβαρο στην επεκτατική τάση των κρατών, δηλαδή την πλήρη κυριαρχία. Χωρίς αμφιβολία, βασική φροντίδα τη Επιτροπής του Διεθνούς Δικαίου ήταν να διαφυλαχθεί το ελεύθερο καθεστώς των υπερκείμενων της Υφαλοκρηπίδας υδάτων (Ρούκουνας 2011, 310).

Παρότι οι θεσμοί της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ είναι διαφορετικοί και χωριστοί, συνδέονται μεταξύ τους διότι τα δικαιώματα στο θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφος που συνεπάγεται η ΑΟΖ ορίζονται σε αναφορά με το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας³⁴. Επίσης, το πόσο συνδεδεμένες είναι αυτές οι δύο ζώνες φαίνεται και από την κοινή τιμή του εύρους τους που έχει οριστεί από τη Σύμβαση ΔΘ 1982, δηλαδή αυτή των 200 ναυτικών μιλίων και για τις δύο.

Από την άλλη μεριά όμως υπάρχουν πολύ σημαντικές διαφορές μεταξύ τους, οι οποίες είναι κομβικές για τα παράκτια κράτη και συγκεκριμένα για την Ελλάδα. Αρχικά θα πρέπει να πούμε ότι αν και η ΑΟΖ υπερέχει ποσοτικά της Υφαλοκρηπίδας, δε θα πρέπει να ξεχνάμε την ποιοτική υπεροχή της δεύτερης. Επίσης, η ειδοποιός διαφορά μεταξύ τους είναι ότι δεν απαιτείται καμία εξαγγελία από το παράκτιο κράτος ώστε να ασκήσει τα κυριαρχικά του δικαιώματα στην Υφαλοκρηπίδα, ενώ για άσκηση δικαιωμάτων στην ΑΟΖ πρέπει πρώτα να προηγηθεί η κήρυξη της, με ότι αυτό συνεπάγεται. Τέλος, είναι ηλίου φαινότορο ότι είναι δυνατόν να υπάρχει υφαλοκρηπίδα όπου δεν υπάρχει Α.Ο.Ζ, είναι όμως αδύνατον να υπάρχει Α.Ο.Ζ χωρίς αντίστοιχη υφαλοκρηπίδα. Η παραπάνω διαπίστωση είναι πολύ σημαντική για την Ελλάδα, διότι μπορεί να ασκήσει τα δικαιώματα της σε περιοχές της δικής της Υφαλοκρηπίδας χωρίς να εμπλακεί σε διαδικασίες οριοθέτησης και εξαγγελίας ΑΟΖ με τρίτα κράτη όπως η Τουρκία.

³³ «Λειτουργικά Δικαιώματα», είναι αυτά που αφορούν σε συγκεκριμένες ενέργειες, όπως η έρευνα και εκμετάλλευση της υφαλοκρηπίδας.

³⁴ Απόφασή του Διεθνούς Δικαστηρίου για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, Λιβύης/Μάλτας τον Ιούνιο του 1985.

2.4 Ζώνες που Αποτελούν Κτήμα Όλης της Ανθρωπότητας

2.4.1 Ανοικτή Θάλασσα

Τα επίσημα κείμενα των τριών Συμβάσεων για το Δίκαιο της Θάλασσας, κωδικοποιούν το δίκαιο της ανοικτής θάλασσας περιέχοντας ορισμό υπό αρνητικό σχήμα. Πιο συγκεκριμένα η Σύμβαση της Γενεύης 1958³⁵ θεωρεί ως Ανοικτή θάλασσα, όλα εκείνα τα τμήματα της θάλασσας που δεν ανήκουν στην Αιγιαλίτιδα Ζώνη και τα Εσωτερικά Ύδατα των παράκτιων κρατών. Προς επέκταση του παραπάνω ορισμού, η Σύμβαση ΔΘ 1982, «αφαιρεί» από τον ορισμό της Ανοικτής θάλασσας, όχι μόνο τα «Εσωτερικά» και «Χωρικά Ύδατα», αλλά και την «Αποκλειστική οικονομική Ζώνη» και τα «Αρχιπελαγικά Ύδατα» ενός Αρχιπελαγικού κράτους.³⁶ Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονίσουμε ότι τα κράτη, σε καμία περίπτωση δεν χάνουν τις ελευθερίες που απολαμβάνουν στην ΑΟΖ, σύμφωνα με το άρθρο 58 της Σύμβασης ΔΘ 1982. Επίσης, λόγω των νομικών εξελίξεων περί Υφαλοκρηπίδας και την εισαγωγή της έννοιας του «Διεθνούς Βυθού», όταν το διεθνές Δίκαιο αναφέρεται σε Ανοικτή Θάλασσα, εννοεί μόνο τα υπερκείμενα ύδατα του βυθού και σε ελάχιστες περιπτώσεις τον πυθμένα του. Όπως καταλαβαίνουμε, ο όρος «Ανοικτή Θάλασσα», σαφώς και δεν μπορεί να αποτελέσει έναν γεωγραφικό όρο, είναι ένας αμιγώς νομικός όρος ο οποίος περιγράφει ουσιαστικά όλες τις θαλάσσιες περιοχές που δεν υπάγονται σε κάποιο είδος κυριαρχίας ή δικαιοδοσίας των παράκτιων κρατών (Παπασταυρίδης, 2017, σ. 745).

Η Σύμβαση της Γενεύης 1958 και η Σύμβαση ΔΘ 1982, πιστές στην αρχή της ελευθερίας των θαλασσών «mare liberum», σημειώνουν στα αντίστοιχα άρθρα τους³⁷, ότι κανένα κράτος δεν μπορεί να αξιώσει κυριαρχία σε οποιοδήποτε τμήμα της «Ανοικτής Θάλασσας», διότι η θάλασσα αυτή είναι ανοικτή σε όλα τα έθνη, ανεξάρτητα του αν είναι παράκτια ή περικόλιστα. Επίσης, ως προς τις ελευθερίες των κρατών στη συγκεκριμένη θαλάσσια ζώνη, η τελευταία ορίζει ότι η εν λόγω ελευθερία περιλαμβάνει την ελευθερία της ναυσιπλοΐας, της αλιείας, της υπερπτήσεως, της τοποθετήσεως υποβρύχιων καλωδίων και σωληναγωγών, της τοποθέτησης τεχνητών

³⁵ Σύμβαση της Γενεύης του 1958, Άρθρο 1

³⁶ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 86

³⁷ Σύμβαση της Γενεύης του 1958, Άρθρο 2 & Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 87, Παρ 1

νήσων και εγκαταστάσεων και την ελευθερία της θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας (Παπασταυρίδης, 2017, σ. 747).

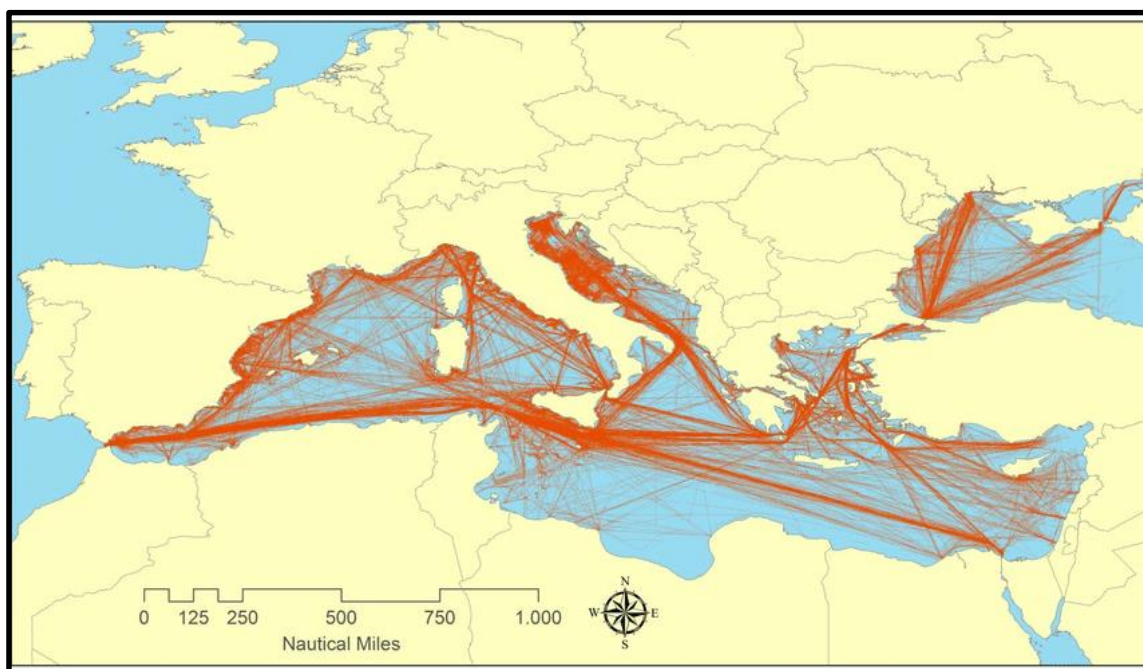
Ωστόσο, δε θα πρέπει να ξεχνάμε ότι η συγκεκριμένη λίστα ελευθεριών δεν είναι απόλυτα ενδεικτική, διότι στη Σύμβαση ΔΘ 1982, αναγράφεται η φράση «μεταξύ άλλων»³⁸ και χαίρει διαφορετικών ερμηνειών κάποιες φορές. Επίσης, όσον αφορά τα ναυτικά γυμνάσια και την ελευθερία παρακολούθησής των γυμνασίων αυτών από πλοία τρίτων κρατών, ενώ η Σύμβαση της Γενεύης 1958 ανέφερε αυτή τη δυνατότητα, η Σύμβαση ΔΘ 1982, δεν αναφέρεται ρητά σε αυτή. Όπως και να έχει, αυτά τα ναυτικά γυμνάσια στην ανοικτή θάλασσα δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να εμποδίζουν την ελευθερία της ναυσιπλοΐας (Ρούκουνας 2011, 284-285).

Επίσης, όσον αφορά την ελευθερία τοποθέτησης υποβρυχίων σωληναγωγών και καλωδίων, αυτή θα πρέπει να γίνει με σεβασμό στις διατάξεις του Μέρους VI, περί Υφαλοκρηπίδας, δηλαδή σε καμία περίπτωση δε θα πρέπει να τοποθετηθούν αυθαίρετα στην Υφαλοκρηπίδα ενός παράκτιου κράτους και από την άλλη μεριά το ίδιο το παράκτιο κράτος είναι υποχρεωμένο να υποδείξει τα σημεία εκείνα που θα εμποτιστούν οι σωληναγωγοί και τα καλώδια³⁹.

Οι δύο παραπάνω ελευθερίες της Ανοικτής Θάλασσας, θα πρέπει χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής από την Ελληνική πλευρά, διότι ο χώρος του Αιγαίου, πέρα από τα 6 ναυτικά μίλια της Αιγιαλίδος Ζώνης των νησιών και του Ηπειρωτικού κορμού της χώρας μας, αποτελεί στην ουσία «Ανοικτή Θάλασσα». Δεν είναι λίγες οι φορές που πραγματοποιούνται ναυτικά γυμνάσια της Τουρκίας στο Θαλάσσιο χώρο του Αιγαίου πελάγους, εκμεταλλευόμενη αυτή τη διάταξη των Συμβάσεων για το Δίκαιο της Θάλασσας. Η Ελλάδα σπεύδει να «παρακολουθήσει» τα γυμνάσια αυτά με πλοία του πολεμικού Ναυτικού της και τελικά έχουμε μεγάλη συγκέντρωση δυνάμεων των δύο χωρών σε έναν αρκετά περιορισμένο θαλάσσιο χώρο, ο οποίος χρησιμοποιείται και από ένα μεγάλο ποσοστό της παγκόσμιας εμπορικής ναυτιλίας.

³⁸ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 87, Παρ 1: «Η ελευθερία της ανοικτής θάλασσας ασκείται σύμφωνα με τους όρους που αναφέρονται στην παρούσα σύμβαση, καθώς επίσης και στους λοιπούς κανόνες του διεθνούς δικαίου. Η ελευθερία αυτή περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τόσο για τα παράκτια όσο και για τα άνευ ακτών κράτη...»

³⁹ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 87, Παρ 1, γ.



Εικόνα 2: Κυκλοφορία Εμπορικής Ναυτιλίας στην Περιοχή της Μεσογείου

Πηγή: *Gašper Zupančič and Leon Gosar, Institute for Water of Republic of Slovenia*

Επίσης, λόγω της ανακαλύψεων πλούσιων σε φυσικό αέριο κοιτασμάτων στη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου και όχι μόνο, η Ελλάδα προβλέπεται στο μέλλον να γίνει ενεργειακός κόμβος μέσω της εμποτίσης σωληναγωγών για τη μεταφορά του φυσικού αερίου. Εδώ θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή σε αξιώσεις τρίτων χωρών, όπως η Τουρκία, η οποία βασιζόμενη στη λανθασμένη ερμηνεία του άρθρου 86 της Σύμβασης ΔΘ 1982, ενδεχομένως να θελήσει να εμποτίσει καλώδια άνωθεν της ελληνικής Υφαλοκρηπίδας, χωρίς βέβαια την άδεια της χώρας μας και μη σεβόμενη τις διατάξεις του Μέρους VI της Σύμβασης (Ρούκουνας 2011, 286).

2.4.2 Διεθνής Βυθός (International Sea-Bed) ή Περιοχή (Area)

Ο Διεθνής βυθός σε καμία περίπτωση δεν ταυτίζεται με την Ανοικτή Θάλασσα, αντιθέτως καλύπτει τις υποθαλάσσιες περιοχές που εκτίνονται πέρα από την Υφαλοκρηπίδα των παράκτιων κρατών, ουσιαστικά αποτελεί το έδαφος και το υπέδαφος των ανοικτών θαλασσών. Η «Περιοχή», θεωρείται κοινή κληρονομιά της ανθρωπότητας και δεν ανήκει σε κανένα κράτος, αλλά και κανένα κράτος δεν μπορεί μόνο του να την εκμεταλλευτεί (Παπασταυρίδης, 2017, σ. 772).

Το 1967, ο Πρέσβης της Μάλτας Anrid Pardo, κατέθεσε πρόταση στη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών που αφορούσε την έννοια της «κοινής κληρονομιάς της ανθρωπότητας»⁴⁰. Τόνισε ότι οι εξελίξεις στην ωκεανογραφία και τα άλματα στην τεχνολογία, επέτρεπαν πλέον στην ανθρωπότητα να επωφεληθεί από τον τεράστιο πλούτο του υπεδάφους των ωκεανών, πέρα της εθνικής δικαιοδοσίας των παράκτιων κρατών (Cassese 2012, 116).

Έτσι, ύστερα από αυτή την πρόταση της Μάλτας το 1970 η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών με συντριπτική πλειοψηφία διακήρυξε ότι υπάρχει βυθός, που βρίσκεται πέρα από την κρατική δικαιοδοσία και αποτελεί «Κοινό κτήμα της Ανθρωπότητας». Σύμφωνα με το ανωτέρω ψήφισμα, απουσιάζει το δικαίωμα της ιδιωτικοποίησης, εμπεριέχει όμως την υποχρέωση εκμετάλλευσης των πόρων προς όφελος όλης της ανθρωπότητας ακόμα και των αναπτυσσόμενων κρατών. Επίσης η εξερεύνηση και η εκμετάλλευση να γίνεται μόνο για ειρηνικούς σκοπούς και προβλέπει το καθήκον για εστίαση στην επιστημονική έρευνα και την προστασία του περιβάλλοντος.

Λίγο αργότερα οι βιομηχανικές χώρες αντιτάχθηκαν στο νέο αυτό καθεστώς και με πρωτεργάτες τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία και το Ηνωμένο Βασίλειο, «σφυροκόπησαν» το εν λόγω νομικό καθεστώς. Έτσι, η ηγεσία των Η.Π.Α και ένας σημαντικός αριθμός κρατών κύρωσαν τη Σύμβαση με σκοπό την τροποποίηση του μέρους XI της Σύμβασης ΔΘ 1982 και κατέληξαν στη συμφωνία της Νέας Υόρκης στις 29 Ιουλίου 1994 γνωστή ως «The Area». Στην ουσία αποτελεί νομική συμπλήρωση της Συμβάσεως στην οποία, όλες οι σημαντικές για τα αναπτυσσόμενα κράτη συνέπειες της, εξανεμίστηκαν σε τέτοιο βαθμό που να μην μπορεί ποτέ κάποιος να αναρωτηθεί πότε και με ποιον τρόπο θα γίνει πραγματικότητα η βασική αρχή του «Διεθνή Βυθού» (Cassese 2012, 118).

Παρόλα αυτά, διατηρείται η εξαγγελία ότι «ο διεθνής βυθός αποτελεί κοινό κτήμα της ανθρωπότητας καθώς και η πρόνοια περί κατανομής των ωφελημάτων από την εκμετάλλευση σε όλα τα κράτη ανεξαρτήτως γεωγραφικής θέσεως και ιδιαιτέρως για τα αναπτυσσόμενα κράτη»⁴¹.

⁴⁰ Pardo, A., *The Common Heritage: Selected papers on Oceans and World Order, 1967-1974* (Malta University Press, 1975)

⁴¹ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 136

Συνοψίζοντας, η «Διεθνής Περιοχή» βρίσκεται εκεί που τελειώνει η κρατική δικαιοδοσία με τη μορφή της Υφαλοκρηπίδας ή της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και περιλαμβάνει τον ορυκτό πλούτο του εδάφους και του υπεδάφους σε αυτή την περιοχή. Στην περίπτωση τώρα που απαιτείται οριοθέτηση μεταξύ αντικείμενων ή παρακείμενων κρατών, τότε η «Διεθνής Περιοχή», ξεκινά εκεί που τελειώνει η Υφαλοκρηπίδα των κρατών αυτών, σύμφωνα με τα στοιχεία που θα δώσουν τα ενδιαφερόμενα κράτη. Υπάρχει μόνο μία επιφύλαξη: Αν η υφαλοκρηπίδα κάποιου κράτους υπερβαίνει τα 200 ναυτικά μίλια., τότε η «Επιτροπή των Ορίων της Υφαλοκρηπίδας», μπορεί να απευθύνει σύσταση στα παράκτια κράτη για τον τρόπο που θα καθοριστεί το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας τους (Ρούκουνας 2011, 330).

Στην περίπτωση της Ανατολικής Μεσογείου και ειδικότερα του Αιγαίου, δεν υπάρχει «χώρος» για «Διεθνή Βυθό» μιας και οι υφαλοκρηπίδες των περισσότερων κρατών απαιτούν οριοθέτηση λόγω του ότι η αποστάσεις μεταξύ τους είναι λιγότερο από 400 ναυτικά μίλια.

2.4.3 Διεθνή Στενά

Η σπουδαιότητα των θαλασσιών στενών ή αλλιώς των Στενών Διεθνούς Ναυσιπλοΐας, για τις παγκόσμιες επικοινωνίες και την εξασφάλιση της ελευθερίας των θαλασσών δημιούργησε την ανάγκη υπαγωγής αυτών σε ένα ειδικό νομικό καθεστώς. Η βασική καταγραφή του εθιμικού δικαίου σχετικά με τα Διεθνή Στενά, ήταν η απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου για την Υπόθεση του Στενού της Κέρκυρας το 1949. Αυτό σε συνδυασμό με την επέκταση του ορίου της Αιγιαλίτιδας Ζώνης στα 12 ναυτικά μίλια, πράγμα το οποίο σήμαινε την ένταξη πολλών οδών Ναυσιπλοΐας στο καθεστώς κυριαρχίας των παράκτιων κρατών, οδήγησε στην κωδικοποίηση του όρου⁴². Οπότε τα κράτη που είχαν συμφέροντα στις ελεύθερες θαλάσσιες οδούς, αποδέχτηκαν την επέκταση αυτή με αντάλλαγμα την καθιέρωση ενός ειδικού καθεστώτος διέλευσης από τα Διεθνή Στενά. Αυτό είναι σχεδόν ένα ανεμπόδιο δικαίωμα για τη διεθνή ναυσιπλοΐα και ονομάζεται "Πλους Διέλευσης" ή «Ελευθέρα Διέλευση» (Παπασταυρίδης, 2017, σ. 699)

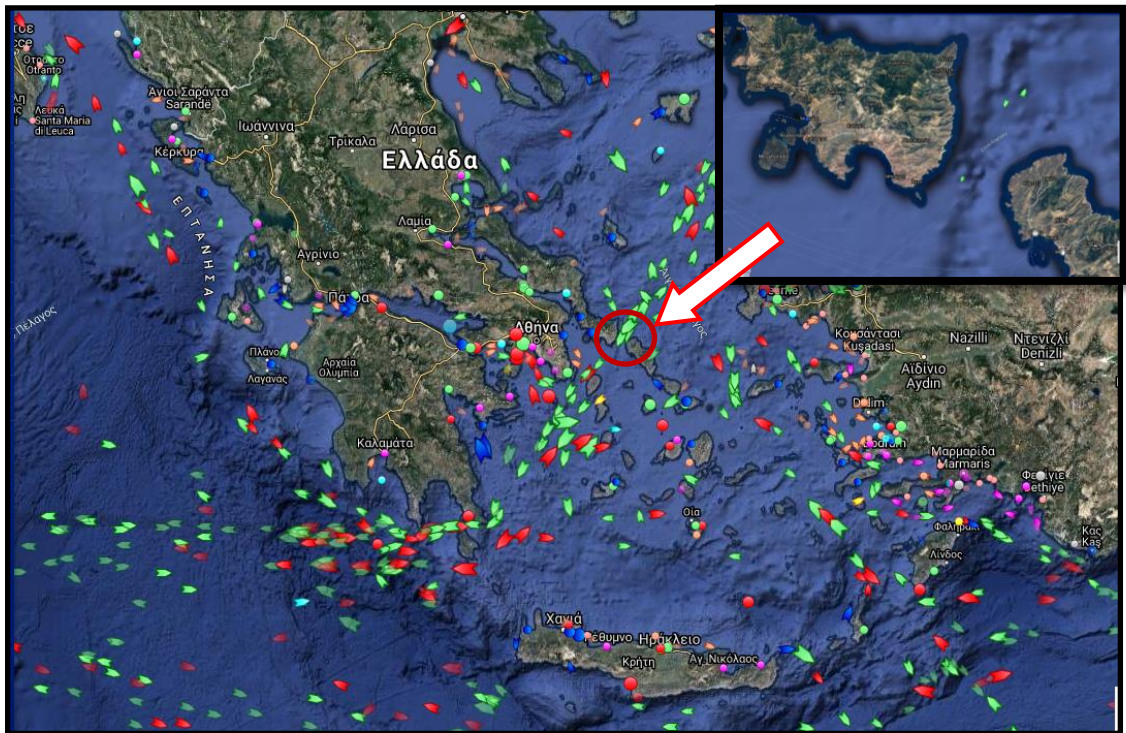
⁴² Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Μέρος III, Τμήμα 1, Άρθρα 34, 35 & 36

Υπό γεωγραφική έννοια, θαλάσσιο στενό είναι μια φυσική θαλάσσια δίοδος, μικρού σχετικά πλάτους, που χωρίζει δύο ξηρές και άρα ενώνει δύο τμήματα της θάλασσας. Δεν μπορούν όμως, να ενταχθούν όλα τα Στενά υπό τη γεωγραφική τους έννοια σε αυτό το «ειδικό καθεστώς», θα πρέπει να πληρούν κάποια κριτήρια υπαγωγής των. Πιο συγκεκριμένα, τα στενά που μπορούν να υπαχθούν στο ειδικό νομικό καθεστώς των Διεθνών στενών, είναι μόνο εκείνα που είτε συνδέουν δύο τμήματα ανοικτής θάλασσας μεταξύ τους ή ένα τμήμα ανοικτής θάλασσας με την αιγιαλίτιδα ζώνη ενός τρίτου κράτους ή δύο αποκλειστικές οικονομικές ζώνες (ΑΟΖ) μεταξύ τους ή ένα τμήμα ανοικτής θάλασσας και μία αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ). Επίσης, εκτός από το κριτήριο της «συνδέσεως» θαλασσίων ζωνών, το πιο σημαντικό ίσως κριτήριο ότι αυτά θα πρέπει να χρησιμοποιούνται για τη διεθνή ναυσιπλοΐα (Ρούκουνας 2011, 274-275).

Η νομική διάσταση του όρου αφορά μόνο τα φυσικά και όχι τα τεχνητά στενά. Οπότε, ούτε η διώρυγα του Παναμά, αλλά ούτε και η διώρυγα του Σουέζ, εμπίπτουν σε αυτό το καθεστώς. Ο βασικός κανόνας που διέπει το καθεστώς των στενών διεθνούς ναυσιπλοΐας είναι ότι τα ξένα πλοία εμπορικά και πολεμικά, έχουν το δικαίωμα της αβλαβούς διελεύσεως⁴³ και τα παράκτια κράτη δεν δικαιούνται να παρακωλύουν αυτή τη διέλευση. Σε αντίθεση με την αβλαβή διέλευση από την Αιγιαλίτιδα Ζώνη, στην οποία το παράκτιο κράτος έχει το δικαίωμα να αναστείλει τη διέλευση κάποιου πλοίου για λόγους ασφαλείας.

Όλα τα ανωτέρω χρήζουν εξαιρετικής σημασίας για την Ελλάδα, διότι λόγω της μορφολογίας των νησιών της, στο Ιόνιο, στο Αιγαίο, στο Κρητικό, ακόμα και στο Λιβυκό Πέλαγος, απαριθμεί πάνω από 70 στενά, εκ των οποίων τα 55 χρησιμοποιούνται για σκοπούς διεθνούς ναυσιπλοΐας. Μείζονος σημασίας είναι και το γεγονός ότι η Τουρκία εκμεταλλεύεται αυτή τη δυνατότητα που της δίνει το διεθνές δίκαιο, με σκοπό να εκτελεί «διελεύσεις» με τα πολεμικά της, από στενά τα οποία θα μπορούσε να αποφύγει ή να παρακάμψει, με απώτερο πάντα σκοπό την πρόκληση της Ελληνικής πλευράς και τη δημιουργία εντυπώσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό του στενού του Καφηρέα, μεταξύ του Νότιου άκρου της Εύβοιας και της νήσου Άνδρου, το οποίο κατά κόρον χρησιμοποιούν τα τουρκικά πολεμικά πλοία.

⁴³ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Μέρος III, Τμήμα 2, Άρθρα 38 & 39: Τα πλοία έχουν πλέον δικαίωμα «ελευθέρας διελεύσεως» / «πλου διελεύσεως» (transit passage).



Εικόνα 3: Θαλάσσιο Στενό Καφηρέα

Πηγή: Εφαρμογή Marine Traffic, η οποία παρέχει σε πραγματικό χρόνο τη θέση των πλοίων παγκοσμίως. Στιγμιότυπο της 2 Ιανουαρίου 2021 και ώρα 14:22.

<https://www.marinetraffic.com/en/ais/home/centerx:24.1/centery:38.0>

Στην παραπάνω εικόνα φαίνεται ξεκάθαρα, ότι η κοινή λογική επιβάλλει στα πλοία του Τουρκικού πολεμικού ναυτικού να επιλέξουν τη συντομότερη οδό για τον πλου τους από την Τουρκία προς οποιοδήποτε άλλο σημείο της Μεσογείου, "εκτός και αν επιθυμούν να ελλιμενιστούν σε Ελληνικά λιμάνια".

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΠΟΥ ΔΙΕΠΕΙ ΤΗΝ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ

3.1 Πηγές Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας

Λόγω της απουσίας μιας παγκόσμιας κεντρικής κυβέρνησης και διεθνούς νομοθετικού σώματος, το Διεθνές Δίκαιο στηρίζεται σε διάφορες πηγές, οι οποίες αποτελούν με τη σειρά τους τη βάση για τη διεθνή νομολογία. Αυτό εξελίσσεται συνεχώς, διότι και η Διεθνής Κοινότητα αλλάζει και μεταβάλλεται, παρόλα αυτά ας μην ξεχνάμε το Διεθνές Δίκαιο είναι εκ φύσεως συνδεδεμένο με τα κράτη, οπότε έχει «υποκύψει» πολλές φορές σε κρατικές και πολιτικές παρεμβάσεις.

Σύμφωνα με το Καταστατικό του Διεθνούς Δικαστηρίου, το διεθνές δίκαιο αρχικά πηγάζει από τις Διεθνείς Συνθήκες⁴⁴, είτε αυτές είναι γενικές είτε συγκεκριμένες, οι οποίες θεσπίζουν κανόνες τους οποίους αποδέχονται τα κράτη. Επίσης βασική πηγή του Διεθνούς Δικαίου αποτελούν τα Διεθνή Έθιμα⁴⁵, τα οποία συνιστούν μια αναγνωρισμένη γενική πρακτική. Τα διεθνή έθιμα, ή το πιο συχνά αποκαλούμενο εθιμικό διεθνές δίκαιο, αποτελούν τη δεύτερη πιο σημαντική πηγή του διεθνούς δικαίου. Αποτελούσε μάλιστα την πιο σημαντική πηγή πριν από την δραματική αύξηση του αριθμού των συνθηκών κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα. Επιπρόσθετες πηγές Διεθνούς Δικαίου αποτελούν οι Γενικές Αρχές του δικαίου, τις οποίες αποδέχονται τα πολιτισμένα έθνη και τέλος οι Δικαστικές Αποφάσεις των Διεθνών Δικαστηρίων (Heywood 2011, 555).

Όσον αφορά τον όρο «Συνθήκη», πολλές φορές γίνεται χρήση άλλων όρων, με την ίδια όμως σημασία. Κάποιοι από αυτούς είναι η «Σύμβαση», η «Συμφωνία», το «Πρωτόκολλο», η «Διακήρυξη», το «Σύμφωνο», ο «Καταστατικό Χάρτης», το «Modus Vivendi», κλπ. Για να συνειδητοποιήσουμε τη σημασία μιας συνθήκης για το διεθνές δίκαιο, αρκεί να θυμηθούμε τα λόγια του H. Triepel στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, ο οποίος

⁴⁴ Συνθήκη, είναι η επίσημη συμφωνία ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα υποκείμενα του διεθνούς δικαίου που αποσκοπεί στην προαγωγή εννόμων αποτελεσμάτων και θεωρείται δεσμευτική σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.

⁴⁵ Έθιμο, είναι μία πρακτική η οποία είναι τόσο στέρεα εδραιωμένη και ευρέως αποδεκτή ώστε έχει αποκτήσει την ισχύ νόμου.

έλεγε πως «ακόμα και μια παράνομη ενέργεια ισχυροποιείται στο διεθνές δίκαιο αρκεί να υπάρχει συνθήκη»⁴⁶. Σήμερα εξυπακούεται πως η διεθνής συνθήκη ενσωματώνει κανόνες σύννομους και σύμφωνους προς το διεθνές δίκαιο για να έχει ισχύ και ότι επίσης δεν δύναται να συμφωνηθεί οτιδήποτε με συνθήκη (π.χ. επίθεση κατά ξένου κράτους).

Επίσης, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι στην πλειονότητα τους οι κανόνες του Δικαίου της Θάλασσας αντικατοπτρίζουν εθιμικό δίκαιο. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι αυτή της Σύμβασης ΔΘ 1982, η οποία έχει συμπεριλάβει και τις τρεις περιπτώσεις εθίμου μέσα από συνθήκη, δηλαδή την «Κωδικοποίηση» εθίμου, την «Αποκρυστάλλωση» εθίμου και την «Γέννηση» εθίμου μέσα από τη δημιουργία διεθνούς πρακτικής, όπως αυτές προσδιορίστηκαν από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης κατά την Υπόθεση οριοθέτησης Υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας⁴⁷ (Παπασταυρίδης, 2017, σ. 637).

Όσον αφορά την Τρίτη κατά σειρά πηγή διεθνούς δικαίου, δηλαδή τις «γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου (general principles of international law)», αυτές μπορούν να επικαλεστούν από το Δικαστήριο για την επίλυση διαφορών όταν δεν υπάρχει ούτε έθιμο, αλλά ούτε και συνθήκη. Μόνο σε αυτή την περίπτωση και με σκοπό να αποφευχθεί η αρνησιδικία το Διεθνές Δικαστήριο μπορεί να εφαρμόσει τις γενικές αρχές δικαίου των «πολιτισμένων εθνών» (Ρούκουνας, 2011: σελ 151)

Αν και ορισμένοι συγγραφείς κάνουν διάκριση ανάμεσα σε «αρχές» και σε «κανόνες» διεθνούς δικαίου, συμπερασματικά μπορούμε να πούμε, ότι σύμφωνα με την τρέχουσα τακτική οι «αρχές», οι «κανόνες» και πολλές φορές και το «έθιμο», αποτελούν ταυτολογία στο διεθνές δίκαιο⁴⁸. Χαρακτηριστικό παράδειγμα εφαρμογής των «γενικών αρχών» αποτελεί η Υπόθεση του Στενού της Κέρκυρας το 1949, στην οποία το Διεθνές Δικαστήριο μίλησε για τη «γενική αρχή» του διεθνούς δικαίου που διέπει την ελεύθερη ναυσιπλοΐα. Επίσης, θεωρεί ότι οι αρχές που διατυπώνονται στη Σύμβαση διέπουν όλα τα κράτη και είναι υποχρεωτικές, ακόμα και χωρίς συμβατική σχέση, κάτι που μας αποδεικνύει τη βαρύτητα των «αρχών» στο διεθνές δίκαιο (Ρούκουνας 2011, 165-166).

⁴⁶ Heinrich Triepel, Γερμανός Δικαστής και Φιλόσοφος, 12/2/1868 με 23/11/1946

⁴⁷ North Sea Continental Shelf cases (Germany v. Netherlands/Denmark), Judgment of 20 February 1969. ICJ Reports (1969), Παρ.73

⁴⁸ Στην Υπόθεση της οριοθέτησεως του κόλπου του Maine (Καναδάς – ΗΠΑ, 1984) το Διεθνές Δικαστήριο δεν έκανε καμία διάκριση μεταξύ των όρων «αρχές» και «κανόνες» διεθνούς δικαίου

Η τελευταία πηγή του διεθνούς δικαίου, η νομολογία δηλαδή που προκύπτει από τις αποφάσεις των Διεθνών Δικαστηρίων, λειτουργεί ως επικουρική πηγή δικαίου και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη και κατανόηση του διεθνούς δικαίου. Συγκεκριμένα, οι αποφάσεις του Διεθνές Δικαστηρίου (ICJ) ως το μόνιμο δικαιοδοτικό όργανο των Ηνωμένων Εθνών, έχουν συμβάλει σημαντικά στη διαμόρφωση του δικαίου της θάλασσας⁴⁹ και έχουν συνδράμει αποφασιστικά στην οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών. Ο «ανταγωνιστής» του ΔΔΧ, το Διεθνές Δικαστήριο Δικαίου της Θάλασσας (ΔΔΘ), δεν είχε κατορθώσει να κάνει αισθητή την παρουσία του από το 1994 όπου και τέθηκε σε ισχύ. Πάραυτα, από το 2014 και έπειτα έχει συμβάλει σημαντικά στην επίλυση θεμάτων οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών, με ναυαρχίδα των υποθέσεων του αυτή της οριοθέτησης της Νοτιάς Σινικής Θάλασσας μεταξύ Κίνας και Φιλιππίνων, η οποία αποτελεί πηγή νομολογίας ως προς τις αξιώσεις στο «Διεθνή Βυθό (Area)» (Παπασταυρίδης, 2017, σσ. 640-642).

Συνοψίζοντας, άξιο λόγου είναι το γεγονός ότι ο βαθμός συμμόρφωσης των κρατών με το Διεθνές Δίκαιο είναι ιδιαίτερα μεγάλος, παρά τις παράφορες πολλές φορές παραβιάσεις του. Οι χώρες συνήθως τηρούν το διεθνές δίκαιο για μια σειρά λόγων, όπως είναι το ίδιο το συμφέρον τους και η ανταποδοτικότητα που θα έχουν, ο φόβος της απομόνωσης ή της τιμωρίας, η ταύτιση των συμφερόντων τους με τους διεθνείς κανόνες και ίσως ο πιο σημαντικός λόγος είναι η φόβος της επικράτησης της Αταξίας στο Διεθνές Περιβάλλον (Heywood 2011, 556-557).

3.2 Η Υποχρέωση για Ειρηνική επίλυση των Διεθνών Διαφορών Σύμφωνα με το Χάρτη του ΟΗΕ

Σύμφωνα με το Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, όλα τα κράτη μέλη του οργανισμού υποχρεούνται να διακανονίζουν τις διεθνείς τους διαφορές με ειρηνικά μέσα και κατά τέτοιον τρόπο ώστε να μην διακινδυνεύεται η διεθνής δικαιοσύνη, ασφάλεια και η ειρήνη⁵⁰. Με άλλα λόγια επιβάλλεται η διατήρηση της παγκόσμιας

⁴⁹ Η Διεθνής Νομολογία, είχε αναγνωρίσει ως θεσμό του διεθνούς δικαίου την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ), πριν αυτή ακόμα τεθεί σε ισχύ η Σύμβαση ΔΘ 1982. (Υπόθεση Υφαλοκρηπίδας μεταξύ Τυνησίας και Λιβύης, 24 Φεβρουαρίου 1982, ICJ Reports 1982, Παρ. 100)

⁵⁰ Charter of The United Nations, Κεφάλαιο 1, Άρθρο 2, Παρ 3 & 4

τάξης, χωρίς μεμονωμένες πράξεις που πιθανόν να αποσταθεροποιήσουν μια κατάσταση διεθνούς ηρεμίας.

Επιπρόσθετα, αναγράφεται ρητά στο Χάρτη⁵¹, ότι σε περίπτωση που η παράταση της όποιας διαφοράς μεταξύ των μερών τείνει να «θέσει σε κίνδυνο τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, θα προσπαθούν κατά κύριο λόγο να λύσουν τη διαφορά τους με διαπραγματεύσεις, έρευνα, μεσολάβηση, συνδιαλλαγή, διαιτησία ή δικαστικό διακανονισμό, προσφυγή σε περιφερειακούς οργανισμούς ή με συμφωνίες ή με άλλα ειρηνικά μέσα της επιλογής τους»

Οι παραπάνω μέθοδοι επίλυσης των διεθνών διαφορών, θα μπορούσαν να ταξινομηθούν με βάση το δεσμευτικό ή όχι χαρακτήρα του αποτελέσματός τους. Έτσι, έχουμε τις μεθόδους με μη δεσμευτικό αποτέλεσμα, δηλαδή τις «διπλωματικές» όπως η διαπραγμάτευση, η μεσολάβηση, η έρευνα και η συνδιαλλαγή και αυτές των οποίων το αποτέλεσμα είναι υποχρεωτικό για τα διαφωνούντα μέρη «νομικές». Τέτοιες είναι οι μέθοδοι που απολήγουν σε μία απόφαση δικαιοδοτικού οργάνου με βάση το διεθνές δίκαιο και είναι η διαιτησία και ο δικαστικός διακανονισμός (Ρούκουνας 2011, 536-537).

Όσον αφορά τις «νομικές» μεθόδους επίλυσης των διαφορών, αυτές δραστηριοποιούνται από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, το Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας τα Διαιτητικά Δικαστήρια και την Ειδική Διαιτησία (Ρούκουνας 2011, 358).

3.3 Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (ΔΔΧ) και ο Ρόλος του

Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης αποτελεί το κύριο δικαστικό όργανο των Ηνωμένων Εθνών. Ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 1945 από τον ΟΗΕ και ξεκίνησε τη λειτουργία του τον Απρίλιο του 1946. Ρόλος του είναι να επιλύει, με γνώμονα πάντα το διεθνές δίκαιο τις νομικές διαφορές τις οποίες του υποβάλλουν τα κράτη και επίσης να δίνει συμβουλευτικές γνωματεύσεις σε νομικά ζητήματα που του υποβάλλονται από τα επίσημα όργανα του ΟΗΕ και εξειδικευμένοι οργανισμοί του.

⁵¹ Charter of The United Nations, Κεφάλαιο 6, Άρθρο 33, Παρ 1

Η αρμοδιότητα του Διεθνούς Δικαστηρίου, αφορά μόνο κράτη και μόνο αυτά μπορούν να είναι διάδικα ενώπιον του⁵². Αν και όλα τα κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών είναι «αυτοδικαίως» και μέρη του καταστατικού του ΔΔΧ, αυτό δε σημαίνει ότι αποδέχονται και τη δικαιοδοσία του. Για να συμβεί κάτι τέτοιο απαιτείται ρητή από μέρος τους καθολική ή κατά περίπτωση αποδοχή της δικαιοδοσίας του. Οπότε το Διεθνές Δικαστήριο δεν μπορεί να επιληφθεί μιας διαφοράς μεταξύ κρατών, παρά μόνο με τη δική τους συναίνεση (Ρούκουνας 2011, 546-547)

Όσον αφορά τη σημασία της νομολογίας των διεθνών δικαστηρίων, πρέπει να γνωρίζουμε ότι αυτά, συμβάλουν αποφασιστικά στην επιβεβαίωση και σταθεροποίηση των κανόνων του διεθνούς δικαίου, όπως αναφερθήκαμε και παραπάνω. Πιο συγκεκριμένα, οι αποφάσεις των διεθνών δικαστηρίων, βοηθούν στην εδραίωση του διεθνούς δικαίου εξασφαλίζοντας την απόδειξη της ύπαρξης και της ισχύος των διεθνών κανόνων εθιμικού δικαίου, τους διευκρινίζουν και καθορίζουν τα όρια τους. Επίσης, οι εκφάνσεις τους τις περισσότερες φορές επηρεάζουν θετικά στη διαμόρφωση και δημιουργία νέων κανόνων διεθνούς δικαίου. Σύμφωνα με πολλούς ακαδημαϊκούς και νομικούς, «ο διεθνής δικαστής όχι μόνο εκφράζει το διεθνές δίκαιο, αλλά πολλές φορές το παράγει» (Ρούκουνας 2011, 51).

Η αποτίμηση του έργου του Διεθνούς Δικαστηρίου, από την ίδρυση του έως και σήμερα, μόνο ασημαντή δεν είναι. Το Δικαστήριο στα περίπου 75 χρόνια λειτουργίας του, έχει εκδώσει πάνω από 105 Αποφάσεις και 25 Γνωμοδοτήσεις⁵³. Τα τελευταία χρόνια, όμως και ειδικά από τη δεκαετία του 90 και έπειτα, παρουσιάζει μία ποιοτική και ποσοτική αύξηση στη δραστηριότητα του, η οποία αφορά τον αριθμό των προσφυγών και τη φύση των διαφορών που υποβάλλονται σε αυτό. Μέχρι τώρα, το διεθνές Δικαστήριο αποτελεί την πιο επιτυχημένη διαδικασία των Ηνωμένων Εθνών για να εφαρμοστούν οι νομικοί κανόνες στις διεθνείς διενέξεις. Παραδείγματος χάρι, έχει καθορίσει τις βασικές αρχές για την επίλυση ζητημάτων εκτίμησης, καθορισμού και οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας, ζητήματα χωρικών υδάτων, δικαιώματα αλιείας, κ.α. (Heywood 2011, 564).

Θα πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπόψη, κάτι που αφορά άμεσα και την περιοχή του Αιγαίου πελάγους ως προς την οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας και

⁵² Καταστατικός Χάρτης Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης: Κεφάλαιο 2, Άρθρο 34, Παρ 1

⁵³ Οι γνωμοδοτήσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης δεν έχουν δεσμευτική ισχύ.

Τουρκίας. Αυτό είναι ότι πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί όταν λέμε την έκφραση: «θα πάμε στα διεθνή δικαστήρια», διότι κάτι τέτοιο σε κάθε περίπτωση απαιτείται σοβαρή εκτίμηση πολλών παραγόντων και πολύ μεγάλη προετοιμασία για να επιτύχουμε θετικά αποτελέσματα.

3.4 Το Νομικό Καθεστώς των Νήσων Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο

Ως νησί ορίζεται «η φυσικά σχηματισμένη περιοχή ξηράς η οποία περιβρέχεται από νερό και βρίσκεται πάνω από την επιφάνεια αυτού ακόμα και κατά τη μέγιστη πλημμυρίδα»⁵⁴. Σύμφωνα με τον ανωτέρω ορισμό, εξαιρείται από την έννοια του νησιού οποιοσδήποτε φυσικός σχηματισμός που περιβρέχεται από θάλασσα, ο οποίος υπερκαλύπτεται από το χειμερινό κύμα, καθώς επίσης και οι τεχνητές νησίδες. Επίσης, βάση της Σύμβασης ΔΘ 1982, τα νησιά διέπονται από το ίδιο με την ηπειρωτική χώρα, καθεστώς του εκάστοτε κράτους⁵⁵. Οπότε αυτά έχουν αιγιαλίτιδα ζώνη, υφαλοκρηπίδα και ο υπερκείμενος της ξηράς και των χωρικών υδάτων εναέριος χώρος αποτελεί εθνικό εναέριο χώρο του κράτους στο οποίο ανήκει το νησί. Τέλος το νησί, δύναται να έχει Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, με την προϋπόθεση ότι θα οριοθετηθεί (αν απαιτείται) και κηρυχθεί από το παράκτιο κράτος (Ιωάννου και Στρατή 2000, 205)

Τέλος, από το καθεστώς των νήσων εξαιρούνται τα νησιά που βρίσκονται σε ποτάμια και λίμνες, τα οποία και διέπει ειδικό καθεστώς το οποίο δεν είναι αντικείμενο μελέτης της συγκεκριμένης διατριβής, καθώς επίσης και οι «βράχοι» που δεν μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή δική τους οικονομική ζωή⁵⁶. Όμως, δεν πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός ότι, οι συγκεκριμένοι βράχοι δεν στερούνται σε καμία περίπτωση αιγιαλίτιδας και συνορεύουσας ζώνης, παρά μόνο υφαλοκρηπίδας και Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (Τσάλτας και Ευσταθοπούλου - Κλάδη 2003, 314).

Ο ανωτέρω γενικός κανόνας ως προς τα νησιά αποτελεί και εθιμικό δίκαιο, δεσμεύει δηλαδή όλα τα κράτη, ακόμα και αυτά που δεν είναι συμβαλλόμενα στη Σύμβαση ΔΘ 1982. Ήδη από το 1969, το Διεθνές Δικαστήριο, στην υπόθεση της Υφαλοκρηπίδας της

⁵⁴ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Μέρος VIII, Άρθρο 121, Παρ. 1

⁵⁵ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Μέρος VIII, Άρθρο 121, Παρ. 2

⁵⁶ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Μέρος VIII, Άρθρο 121, Παρ. 3

Βόρειας Θάλασσας έκρινε ότι τα άρθρα της Σύμβασης της Γενεύης του 1958 που αφορούν την Υφαλοκρηπίδα και ορίζουν μεταξύ άλλων ότι τα νησιά δικαιούνται υφαλοκρηπίδας, «αντανακλούν ή αποκρυσταλλώνουν παραδεκτούς ή τουλάχιστον υπό διαμόρφωση κανόνες του εθιμικού διεθνούς δικαίου»⁵⁷

Κάτι το οποίο έχει εξαιρετική σημασία για την περιοχή του Αιγαίου πελάγους, λόγω του μεγάλου αριθμού βραχονησίδων που διαθέτει, είναι το γεγονός ότι η Σύμβαση ΔΘ 1982 δεν προσδιορίζει την έννοια του βράχου με κριτήριο το μέγεθος του, αλλά με το κατά πόσο αυτός μπορεί να υποστηρίξει ανθρώπινη διαβίωση ή οικονομική ζωή. Αποδίδεται δηλαδή στους βράχους ένας ορισμός λειτουργικής βάσης, τον οποίο και αμφισβητούσαν ορισμένες κρατικές αντιπροσωπείες κατά τη διάρκεια των συζητήσεων στην Τρίτη Συνδιάσκεψη των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας. Κάποια κράτη που θα επωφελούνταν από ένα διαφορετικό καθεστώς επί των βράχων, κατέθεσαν προτάσεις διαβάθμισης των διαφόρων νησιωτικών μορφωμάτων, τις οποίες τελικά η Σύμβαση ΔΘ 1982 δεν υιοθέτησε (Ιωάννου και Στρατή 2000, 217-218).

Παρόλα αυτά, η συγκεκριμένη διάταξη έχει πολλά ερμηνευτικά προβλήματα, διότι περιέχει δύο εξίσου ασαφή κριτήρια, δηλαδή την ικανότητα των βράχων να «συντηρούν ανθρώπινη διαβίωση» ή να έχουν «δική τους οικονομική ζωή». Παρόλα αυτά, αν και το άρθρο 121 Παρ. 3 δεν αναφέρεται στην έκταση των εν λόγω νησιωτικών σχηματισμών, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι το συγκεκριμένο κριτήριο, ουσιαστικά εμπεριέχεται στην έννοια του «βράχου». Για παράδειγμα, ένα νησί μεγάλης έκτασης δύσκολα θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι δεν δικαιούται υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ, έστω και εάν δεν κατοικείται μόνιμα από ανθρώπους. Προς υποστήριξη του ανωτέρω ισχυρισμού αρκεί να ανατρέξουμε στην απόφασή του Διεθνούς Δικαστηρίου της 14ης Ιουνίου 1993 για την Υπόθεση Οριοθέτηση της Θαλάσσιας Περιοχής που αφορούσε τη νήσο Jan Mayen μεταξύ Γροιλανδίας και Νορβηγίας. Το συγκεκριμένο νησί έχει έκταση 373 τετραγωνικά χιλιόμετρα και δεν κατοικείται μόνιμα, αλλά διαμένουν προσωρινά μόνο 25 άτομα για τις ανάγκες ραδιοφωνικού και

⁵⁷ North Sea Continental Shelf cases (Germany v. Netherlands/Denmark), Judgment 20th of February 1969. ICJ Reports (1969), Παρ.63

μετεωρολογικού σταθμού. Σε αυτό λοιπόν το Δικαστήριο αναγνώρισε πλήρη δικαιώματα θαλασσίων ζωνών⁵⁸ (Ρούκουνας 2011, 368).

3.5 Διαδικασία Οριοθέτησης Θαλασσίων Ζωνών Μεταξύ Κρατών

Πριν ασχοληθούμε λεπτομερώς με τη διαδικασία της Οριοθέτησης Θαλασσίων Ζωνών μεταξύ των κρατών και με το τι ακριβώς προβλέπει η συγκεκριμένη διαδικασία, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε επιγραμματικά σε δύο έννοιες «κλειδιά» για την περίπτωση του Αιγαίου Πελάγους. Αυτές είναι η έννοια της «Μη Καταπάτησης» που ουσιαστικά αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα επιχειρήματα της Τουρκίας και η αρχή της «Επιείκειας» την οποία επικαλείται λόγω του ότι γνωρίζει τη σπουδαιότητα των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου και τα δικαιώματα που έχουν βάσει του διεθνούς δικαίου.

3.5.1 Η Έννοια της «Μη Καταπάτησης» και η «Αρχή της Επιείκειας ή Αναλογικότητας»

Η έννοια της μη καταπάτησης έχει συμπεριληφθεί στο Δίκαιο της θάλασσας από το Διεθνές Δικαστήριο και η εφαρμογή της γίνεται όταν υπάρχει «κοινή Υφαλοκρηπίδα» για τα διάδικα μέρη. Πιο συγκεκριμένα, στην Υπόθεση της Υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας, το ΔΔΧ απεφάνθη ότι η «φυσική προέκταση» δεν είχε σημαίνοντα ρόλο, μιας και η Υφαλοκρηπίδα αποτελεί Φυσική Προέκταση καθενός από τα διάδικα μέρη. Άρα, πιο σημαντική σε αυτές τις περιπτώσεις είναι η «Μη Καταπάτηση» της Υφαλοκρηπίδας του ενός από το άλλο κράτος, παρά η «Φυσική προέκταση» της.

Όσον αφορά την αρχή της «Επιείκειας», με την εφαρμογή της, το διεθνές δίκαιο προσπαθεί να χρησιμοποιήσει μεθόδους οριοθέτησης οι οποίες μπορούν να διασφαλίσουν τους συσχετισμούς με τη γεωλογία της περιοχής και να οδηγήσουν σε

⁵⁸ Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway), Judgment 14th of October 1993. ICJ Reports (1993)

ένα δίκαιο αποτέλεσμα. Οι «Αρχές Επιείκειας» που επικαλούνται τα διάδικα κράτη είναι συνήθως γενικής φύσης. Κάποιες από αυτές είναι ότι η οριοθέτηση θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, να ισχύει η αρχή της Μη Καταπάτησης από το ένα μέρος επί της Φυσικής Προέκτασης της Υφαλοκρηπίδας του άλλου, η αρχή της Αποφυγής κάθε αποκοπής της πρόσβασης από θαλάσσης στις ακτές των διάδικων μερών, η αναλογικότητα των ακτών μεταξύ των δύο κρατών και οτιδήποτε άλλο μπορεί να θεωρηθεί ότι θα φέρει ένα πιο δίκαιο αποτέλεσμα κατά τη διαδικασία της οριοθέτησης.

3.5.2 Μονομερής Θέσπιση – Κήρυξη Θαλασσίων Ζωνών

Όσον αφορά την οριοθέτηση Υφαλοκρηπίδας μεταξύ κρατών, ισχύει το ρητό:

«Κανείς ποτέ δεν παίρνει όσα ζητά»

Οι εξελίξεις στη χάραξη των ορίων των θαλασσίων και υποθαλασσίων ζωνών, έχουν βγάλει στην επιφάνεια προβλήματα που προκύπτουν, κυρίως όταν πρόκειται για οριοθέτηση Υφαλοκρηπίδας. Παρόλα αυτά υπάρχει ένας ικανοποιητικός αριθμός υποθέσεων που οριοθετήθηκαν με τη σύναψη συνθήκης μεταξύ των κρατών, χωρίς διενέξεις. «Η οριοθέτηση Υφαλοκρηπίδας μεταξύ αντικείμενων ή παρακείμενων παράκτιων κρατών, πρέπει να πραγματοποιείται με συμφωνία που θα συνάπτεται με βάση το διεθνές δίκαιο⁵⁹, με σκοπό την πραγματοποίηση μιας δίκαιης λύσης».

Κάθε παράκτιο κράτος έχει το δικαίωμα να καθορίζει με εσωτερική νομοθεσία τα όρια των θαλάσσιων ζωνών που το περιβάλλουν μέχρι το ανώτατο όριο που του επιτρέπει το διεθνές δίκαιο. Σε αυτά περιλαμβάνονται, η Αιγιαλίτιδα Ζώνη, η Συνορεύουσα Ζώνη, η Υφαλοκρηπίδα και η Οικονομική Αποκλειστική Ζώνη. Οπότε μιλάμε για μία απόσταση 12 ναυτικών μιλίων στην πρώτη, 24 ναυτικών μιλίων στη δεύτερη, αλλά και οι τρεις μαζί δε θα πρέπει να ξεπερνούν το όριο των 200 ναυτικών μιλίων της ΑΟΖ. Για παράδειγμα, ένα παράκτιο κράτος που έχει 12 ναυτικά μίλια Αιγιαλίτιδα Ζώνη και έχει κηρύξει Συνορεύουσα Ζώνη άλλων 12 ναυτικών μιλίων, αλλά και Οικονομική Ζώνη, τότε του απομένουν 176 ναυτικά μίλια ως το εξωτερικό

⁵⁹ Καταστατικός Χάρτης Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης: Κεφάλαιο 2, Άρθρο 38

όριο της ΑΟΖ. Οπότε μέσα στην ΑΟΖ των 200 ναυτικών μιλίων, εμπεριέχονται Αιγιαλίτιδα και Συνορεύουσα. Κατά κανόνα το εξωτερικό όριο της Υφαλοκρηπίδας είναι τα 200 ναυτικά μίλια και συνήθως συμπίπτει με αυτό της ΑΟΖ, αλλά όπως είδαμε και παραπάνω, υπό ειδικές γεωγραφικές περιστάσεις μπορεί να φτάσει μέχρι και τα 350 ναυτικά μίλια. Υπενθυμίζουμε, ότι όλες οι παραπάνω αποστάσεις έχουν ως σημείο αναφοράς τις γραμμές βάσης⁶⁰. Η εθνική αυτή οριοθέτηση είναι αναγκαία προκειμένου να εξειδικευθούν οι αρμοδιότητες του παράκτιου κράτους στην εκάστοτε ζώνη και να γίνουν γνωστά στα τρίτα κράτη τα γεωγραφικά όρια της δικαιοδοσίας του, μέσα πάντα στο πλαίσιο που ορίζει το διεθνές δίκαιο. Συγκεκριμένα για την Υφαλοκρηπίδα, αφού το παράκτιο κράτος καθορίσει τα εξωτερικά όρια της Υφαλοκρηπίδας του, στη συνέχεια καταθέτει στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των ΗΕ τις συντεταγμένες των εξωτερικών ορίων της, ο οποίος με τη σειρά του τους δίνει την πρέπουσα δημοσιότητα.⁶¹

Η μονομερής οριοθέτηση συνήθως δεν δημιουργεί προβλήματα, ειδικά όταν η γεωγραφική θέση του συγκεκριμένου παράκτιου κράτους επιτρέπει την επέκταση της Υφαλοκρηπίδας του στα μέγιστα όρια του πλάτους της. Στις περισσότερες όμως, από τις παράκτιες περιοχές του πλανήτη, πόσο μάλλον στη Μεσόγειο Θάλασσα και ιδιαίτερα στο Ανατολικό τμήμα της, η γεωγραφία έχει δημιουργήσει γειτονικά κράτη, τα οποία είναι υποχρεωμένα να μοιραστούν τις θαλάσσιες εκτάσεις. Οπότε κρίνεται απαραίτητη η διεθνής διαδικασία της οριοθέτησης, η οποία δεν είναι άλλη από τη χάραξη νοητών γραμμών με σκοπό τον ορισμό των θαλάσσιων και υποθαλάσσιων ζωνών μεταξύ των γειτονικών παράκτιων κρατών⁶².

3.5.3 Μεθοδολογία Οριοθέτησης Θαλασσίων Ζωνών

Ως κύρια διαδικασία οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας και των θαλάσσιων ζωνών γενικά, αποτελεί αυτή που γίνεται με τη συμφωνία των ενδιαφερομένων παράκτιων κρατών. Οι κρατικές αντιπροσωπείες, αρχικά λύνουν τα τεχνικά και τα νομικά ζητήματα της οριοθέτησης και στη συνέχεια επικυρώνεται πλέον και πολιτικά η συμφωνία μεταξύ των γειτονικών κρατών. Ωστόσο, η περίπτωση αδυναμίας των

⁶⁰ Οι γραμμές βάσης είναι οι γραμμές από τις οποίες μετράται το εύρος των χωρικών υδάτων και όλων των άλλων θαλάσσιων του παράκτιου κράτους.

⁶¹ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Μέρος VI, Άρθρο 76, Παρ. 9

⁶² Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Μέρος VI, Άρθρο 76, Παρ. 10

κρατών να συμφωνήσουν, δημιουργεί διεθνή διαφορά, η οποία θεωρείται ως εξ ορισμού νομική και επομένως υπόκειται σε δικαιοδοτικό διακανονισμό⁶³, όπως άλλωστε έκρινε και το Διεθνές Δικαστήριο στην απόφασή του για την Υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου (I.C.J., Aegean Sea Continental Shelf 1978).

Πριν προχωρήσουμε στην πεπατημένη διαδικασία οριοθέτησης, θα πρέπει να πούμε ότι η μεταγενέστερη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας κινήθηκε στη γραμμή της απόφασης για την Υφαλοκρηπίδα της Βόρειας Θάλασσας⁶⁴. Σύμφωνα με αυτή το Δικαστήριο δε δέχθηκε την υποχρεωτικότητα οποιασδήποτε συγκεκριμένης τυπικής μεθόδου οριοθέτησης στο εθιμικό δίκαιο και θεώρησε τη μέση γραμμή και την αρχή της ίσης απόστασης ως μία από τις πολλές δυνατές μεθόδους οριοθέτησης. Παρόλα αυτά, η πάγια πρακτική των κρατών φαίνεται να έχει αναγάγει την αρχή της ίσης απόστασης σε πρωταρχικό κανόνα των μεταξύ τους οριοθετήσεων (Παπασταυρίδης, 2016, σ. 13).

Αυτό φαίνεται και από τη μεθοδολογία που ακολούθησε το Διεθνές Δικαστήριο στην απόφασή του για την Οριοθέτηση της Θαλάσσιας Περιοχής μεταξύ Γροιλανδίας και νήσου Jan Mayen⁶⁵, στην οποία και χάραξε ως προσωρινή οριοθετική γραμμή τη μέση γραμμή, προκειμένου στη συνέχεια να κάνει τις απαραίτητες προσαρμογές βάση των όποιων «ειδικών περιστάσεων» δύναται να υπάρχουν, με γνώμονα πάντα την όσο το δυνατόν δικαιότερη οριοθέτηση και λύση. Οπότε, με την ανωτέρω απόφαση, ουσιαστικά το Διεθνές Δικαστήριο αναγνώρισε τον κανονιστικό χαρακτήρα της μεθόδου της μέσης γραμμής, την ανακήρυξε σε αρχή και την υιοθέτησε σχεδόν αυτόματα στο προκαταρκτικό στάδιο της οριοθέτησης. Μία επίσης πολύ σημαντική απόφαση, η οποία αφορά άμεσα την Υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου Πελάγους, είναι αυτή στην υπόθεση για την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας Λιβύης/Μάλτας⁶⁶. Σύμφωνα με αυτή το Δικαστήριο απεφάνθη ότι, «όταν οι ακτές δύο κρατών είναι αντικριστές, η εφαρμογή της αρχής της ίσης απόστασης εξασφαλίζει ένα *prima facie* δίκαιο

⁶³ Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey), Judgment 19th of December 1976. ICJ Reports (1976), Παρ.36

⁶⁴ North Sea Continental Shelf cases (Germany v. Netherlands/Denmark), Judgment of 20 February 1969. ICJ Reports (1969)

⁶⁵ Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway), Judgment 14th of June 1993. ICJ Reports (1993)

⁶⁶ Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v. Malta), Judgment 3th of June 1985. I.C.J. Reports (1985)

αποτέλεσμα», χωρίς να προσφύγει σε κριτήρια ευθυδικίας (Ιωάννου και Στρατή 2000, 323-325).

Όσον αφορά τις «ειδικές περιστάσεις», ο όρος «ειδικός» έχει ως προφανή στόχο να αποκλείσει την συνεκτίμηση «όλων» των περιστάσεων, υπό το φόβο να μην εξελιχθεί σε κανόνα. Ως «ειδικές περιστάσεις» λοιπόν, νοούνται τα όποια ειδικά γεωμορφολογικά κυρίως στοιχεία της προς οριοθέτηση περιοχής, τα οποία συνδέονται άμεσα με την εν λόγω περιοχή και συνεκτιμώνται στις οριοθετήσεις ως στοιχεία του πραγματικού περιβάλλοντος. Με άλλα λόγια, οι απλές περιστάσεις που παρουσιάζει μία περιοχή, γίνονται «ειδικές» όταν η εφαρμογή μιας συγκεκριμένης μεθόδου οριοθέτησης δημιουργεί ανισότητες. Οπότε προκειμένου να αποφευχθεί ένα άνισο αποτέλεσμα, οι «ειδικές περιστάσεις» λειτουργούν ως παρεμβάσεις στον κανόνα, χωρίς όμως η εφαρμογή τους να σημαίνει ότι πρόκειται για μία αυτοτελή μέθοδο οριοθέτησης. Παρόλα αυτά, τόσο ο προσδιορισμός της έννοιας των «ειδικών περιστάσεων», όσο και ο τρόπος εφαρμογής της στην πράξη, παρουσιάζουν πολλές δυσχέρειες και πολλές φορές κακοτοπίες, με αποτέλεσμα τη δημιουργία νομικών διαφορών, ιδιαίτερα σε σχέση με τα νησιά, πράγμα το οποίο θα πρέπει η χώρα μας να προσέξει πολύ καλά με σκοπό να μην πέσει στην «παγίδα» των ειδικών περιστάσεων, τις οποίες κατά κόρον αναφέρει και προβάλλει η Τουρκία (Ιωάννου και Στρατή 2000, 325-326).

Συνήθως, η ύπαρξη νησιών προκαλεί διενέξεις, αλλά στις περισσότερες των περιπτώσεων υιοθετείται τελικά η μέση γραμμή ή (ίση απόσταση), πράγμα το οποίο σημαίνει ότι λήφθηκε τελικά υπόψη ολικά ή μερικά η ύπαρξη νησιών στην κάθε υπό οριοθέτηση περιοχή, άρα τελικά τους αναγνωρίζεται και το αναφαίρετο δικαίωμα του να δικαιούνται Υφαλοκρηπίδα και Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) (Ρούκουνας 2011, 363).

Στο τελικό στάδιο της Οριοθέτησης εξετάζεται το αν η λύση που επιτεύχθηκε προκαλεί αδικίες προς ένα από τα διάδικα μέρη. Αν σύμφωνα με το Δικαστήριο προκύψει μία «δίκαιη» λύση, τότε η οριοθέτηση λαμβάνει τέλος και αυτό προβαίνει στην εξαγγελία του ως προς το ζήτημα. Αν κάποιο διάδικο μέρος κάνει επίκληση της αρχής της Επιείκειας (Αναλογικότητας), ή το Δικαστήριο κρίνει ότι η λύση δεν είναι «δίκαιη», λόγω μιας σειράς παραγόντων που αναφέρθηκαν παραπάνω, τότε αυτό προχωράει σε προσαρμογές της γραμμής οριοθέτησης μέχρις ότου καταλήξει στη δικαιότερη των λύσεων.

Συνοψίζοντας, το δίκαιο που διέπει την οριοθέτηση είναι κυρίως προϊόν διεθνούς νομολογίας και η νομολογία των διεθνών δικαστηρίων έχει αποφανθεί ότι ως προς τη μέθοδο οριοθέτησεως, ακολουθούνται τρία βασικά βήματα. Πρώτων, χαράσσεται μια προσωρινή γραμμή ίσης αποστάσεως βασιζόμενη σε μεθόδους που είναι γεωγραφικά και γεωμετρικά αντικειμενικοί, στη συνέχεια εξετάζεται το αν υπάρχουν παράγοντες που επιβάλουν την προσαρμογή της προσωρινής αυτής γραμμής με σκοπό να επιτευχθεί ένα δίκαιο αποτέλεσμα και τέλος, εξετάζεται αν η ανωτέρω γραμμή, μετά και από την προσαρμογή της, δεν οδηγεί σε ένα δυσανάλογο αποτέλεσμα βάσει της αρχής της αναλογικότητας. Αυτό το οποίο πρέπει να κρατήσουμε, είναι το γεγονός ότι, η επιταγή της «δίκαιης λύσης» στις περιπτώσεις της υφαλοκρηπίδας, εξασφαλίζει τελικά ότι η «θυσία» αυτή δεν θα βαρύνει αποκλειστικά μόνο το ένα κράτος (Ρούκουνας 2011, 364).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

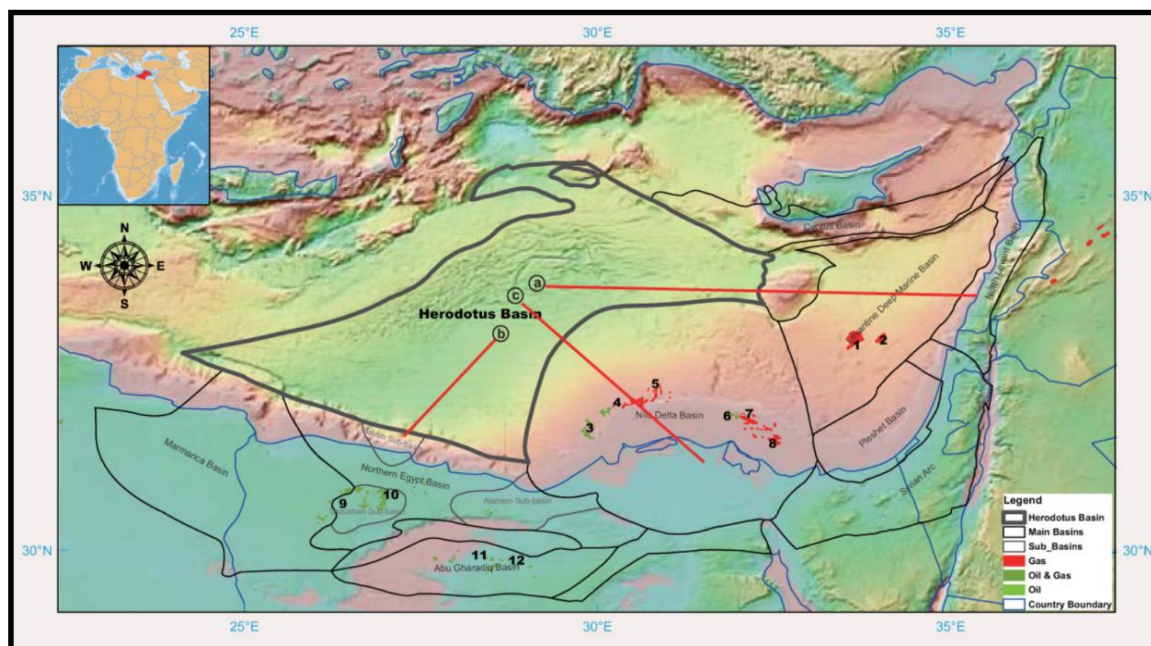
4.1 Το Ραντεβού με την Ιστορία

Οι πρόσφατες, πλούσιες σε υδρογονάνθρακες ανακαλύψεις, στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου σε συνδυασμό με την προσπάθεια που καταβάλλει η Ελλάδα να ξεφύγει από το φαύλο κύκλο της πολύχρονης οικονομικής κρίσης, δεν της αφήνουν και πολλά περιθώρια να παραμείνει εκτός κούρσας στην έρευνα και εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου της περιοχής δικαιοδοσίας της.

Ένα από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Ελλάδας είναι, η γεωγραφική της θέση και συγκεκριμένα ο ελληνικός θαλάσσιος χώρος, ο οποίος δύναται να αναβαθμιστεί γεωστρατηγικά λόγω των ενεργειακών αγωγών που θα διέρχονται από αυτόν, καθιστώντας τη χώρα μας ενεργειακό κόμβο. Επίσης, τα πιθανά κοιτάσματα υδρογονανθράκων στον Ελλαδικό χώρο και ιδιαίτερα στην περιοχή του Νοτιοανατολικού Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου⁶⁷, θα αναβαθμίσουν την Ελλάδα στον ενεργειακό παγκόσμιο χάρτη, προσφέροντας της οικονομική και κοινωνική ευημερία (USGS 2010). Πιο συγκεκριμένα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει για την Ελλάδα, η ελληνική περιοχή του Ηροδότου⁶⁸ η οποία οριοθετείται Βόρεια της Αιγύπτου, ΝΑ της Κρήτης και ΝΔ της Κύπρου αφενός λόγω του γεωλογικού ανάγλυφου και αφετέρου της πιθανότητας ύπαρξης ποσοτήτων υδρογονανθράκων (AAPG July 2014).

⁶⁷ USGS - US Geological Survey: Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province, Nile Delta Basin Province Eastern Mediterranean, USGS, 2010

⁶⁸ AAPG - Research Institute of Petroleum Exploration & Development, Hydrocarbon Potential in Herodotus Basin, Eastern Mediterranean, AAPG Annual Convention and Exhibition, 2014



Εικόνα 4: Θέση και Πιθανό Δυναμικό σε Υδρογονάνθρακες στο Πεδίο του Ηροδότου

Πηγή: *Research Institute of Petroleum Exploration & Development*

4.2 Το Ιστορικό της Διαφοράς μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας για την Υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου

Η διαφορά Ελλάδας και Τουρκίας για την Υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου ξεκινά τον Νοέμβριο του 1973, όταν στην Τουρκική Εφημερίδα της Κυβερνήσεως δημοσιεύθηκε απόφαση από την εθνική τουρκική εταιρεία πετρελαίου, η οποία επέτρεπε τη διεξαγωγή έρευνας δυτικά των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου. Αφορμή ήταν η ανακάλυψη κοιτασμάτων πετρελαίου στη Θάσο, για λογαριασμό της Ελληνικής πλευράς από ερευνητική εταιρία των ΗΠΑ. Μέχρι και εκείνη τη χρονική στιγμή, η Τουρκία δε φαινόταν να έχει αξιώσεις και σχέδια για την περιοχή του Αιγαίου και σε καμία περίπτωση δεν είχε εξετάσει το νομικό πλαίσιο για τη συγκεκριμένη περιοχή. Χαρακτηριστική είναι η φράση του καθηγητή Θεόδωρου Καρυώτη⁶⁹, σε εκπομπή του Κυπριακού τηλεοπτικού σταθμού "Σίγμα" στις 22/2/2018: «*Διαφημίζουμε τον πλούτο*

⁶⁹ Θεόδωρος Καρυώτης: Ομότιμος καθηγητής Οικονομικών στο Κρατικό Πανεπιστήμιο του Μέριλαντ (Βαλτιμόρη, ΗΠΑ)

μας, που δεν πρέπει να το κάνουμε. Συνέβη επί χούντας το 1973. Βρήκαμε πετρέλαιο στη Θάσο και είπαμε ότι γινήκαμε πλούσιοι. Μέχρι εκείνη τη μέρα, δεν υπήρχε ούτε μία παραβίαση του εναέριου χώρου μας και των χωρικών μας υδάτων από την Τουρκία. Ξεκίνησε από τότε».

Εν συνεχεία, στις 7 Φεβρουαρίου 1974 η Ελληνική πλευρά απάντησε σε αυτή την πρόκληση της Τουρκίας, λέγοντας ότι θίγονται τα ελληνικά συμφέροντα τα οποία είναι σαφώς καθορισμένα από τη Σύμβαση της Γενεύης 1958 περί Υφαλοκρηπίδας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων επ' αυτής. Μετέπειτα, ξεκίνησε ένας «πόλεμος» δηλώσεων από τις αντιμαχόμενες πλευρές, ο οποίος κράτησε μέχρι και το Μάιο του 1974, όπου η Τουρκία πέρασε από τα «λόγια» στις πράξεις, με την έξοδο και εκτέλεση σεισμικών ερευνών στην Υφαλοκρηπίδα του Βόρειου Αιγαίου, από το ερευνητικό σκάφος Cardali.

Η Τουρκική πλευρά συνεχίζοντας αυτή τη συμπεριφορά επιθετικότητας και αυθαιρεσίας, στις 18 Ιουλίου 1974 εκδίδει άδειες έρευνας για υδρογονάνθρακες σε περιοχές του Αιγαίου, τις οποίες η Ελλάδα θεωρούσε ότι ανήκουν στην ελληνική Υφαλοκρηπίδα. Τελικά μετά την κατάρρευση της Ελληνικής δικτατορίας, η νέα κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Καραμανλή πρότεινε, ότι Ελλάδα και Τουρκία θα έπρεπε να θέσουν τη διαφορά τους για την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Με αυτόν τον τρόπο έγινε η αρχή για τη διευθέτηση της διαφοράς από το Διεθνές Δικαστήριο, η οποία αποτελεί πάγια θέση της Ελληνικής πλευράς μέχρι και σήμερα. Ωστόσο, η αφορμή για την προσφυγή στη Χάγη και στο Συμβούλιο Ασφαλείας ήταν οι ερευνητικές δραστηριότητες σε περιοχές της ελληνικής υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου του τουρκικού ερευνητικού σκάφους Sismik-I τον Αύγουστο του 1976 (Ρούκουνας 2011, 374).

Αργότερα, στις 10 Αυγούστου 1976, όταν η Ελλάδα ήρθε αντιμέτωπη με την πιθανότητα πολέμου, απεύθυνε ανακοίνωση ταυτόχρονα προς το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Η αιτιολογία της προσφυγής ήταν, «οι πρόσφατες κατάφορες παραβιάσεις από πλευράς Τουρκίας των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας στην υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, λόγω των οποίων δημιουργείται μια επικίνδυνη κατάσταση που απειλεί τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια». Επίσης, την ίδια στιγμή κατατέθηκε και αίτημα στον Πρόεδρο του Διεθνούς Δικαστηρίου, για την έναρξη της διαδικασίας κατά της Τουρκίας με σκοπό την

οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου Πελάγους, καθώς επίσης και αίτηση⁷⁰ για την εφαρμογή προσωρινών μέτρων, ζητώντας ουσιαστικά το πάγωμα κάθε είδους ερευνητικής δραστηριότητας μέχρι την έκδοση της απόφασης του δικαστηρίου. Σημαντικό επίσης τμήμα της αίτησης αυτής υπήρξε και η δέσμευση για τη μη λήψη περεταίρω στρατιωτικών ενεργειών, οι οποίες θα θέσουν σε κίνδυνο τις ειρηνικές σχέσεις των δύο χωρών. Αυτό ήταν μία ασυνήθιστη κίνηση της Ελλάδας διότι με αυτό τον τρόπο έγινε ένα βήμα προς την πολιτικοποίηση της μέχρι πρότινος «νομικής» διαφωνίας, η οποία τελικά δεν αποδείχθηκε και πολύ καρποφόρα (Παπασταυρίδης, 2020, σ. 6).

Έτσι, στις 25 Αυγούστου 1976, το Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ζήτησε από τις δύο κυβερνήσεις να προβούν σε διαπραγματεύσεις, με την ελπίδα της επίτευξης μιας αμοιβαία αποδεκτής λύσης. Οπότε, μετά από διεθνείς πιέσεις, οι Υπουργοί Ελλάδας και Τουρκίας συναντήθηκαν αρχικά στην Νέα Υόρκη και στη συνέχεια στη Βέρνη για «διερευνητικές» συζητήσεις. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, την 11 Νοεμβρίου 1976, οι δύο χώρες υπέγραψαν συμφωνία που έχει γίνει γνωστή ως το «πρωτόκολλο της Βέρνης»⁷¹ και είχε την έννοια της χρησιμοποίησης του μέχρις ότου το Διεθνές Δικαστήριο να πάρει θέση για τη συγκεκριμένη διαφορά.

Η Τουρκία λοιπόν, αρνήθηκε να έρθει ενώπιον του Δικαστηρίου, με επίκληση της μη αναγνώρισης της δικαιοδοσίας του Διεθνούς Δικαστηρίου και πέτυχε την απόρριψη από το Διεθνές Δικαστήριο της αίτησης της Ελλάδας⁷². Επίσης, το Δικαστήριο δεν εξέτασε την ουσία του θέματος για λόγους διατύπωσης και αναρμοδιότητας διότι αποφάνθηκε ότι δεν έχει τη δικαιοδοσία για να την εξετάσει (I.C.J., 1978). Επιπρόσθετα, εξέδωσε Διάταξη σχετικά με τα προσωρινά μέτρα την 19η Δεκεμβρίου 1978, σύμφωνα με την οποία απορρίπτεται το ελληνικό αίτημα, λόγω του ότι «οι σεισμικές έρευνες που διενήργησε η Τουρκία είχαν προσωρινό χαρακτήρα και δεν εμπεριείχαν ιδιοποίηση ή άλλη χρήση των φυσικών πόρων των επίδικων τμημάτων της υφαλοκρηπίδας, και συνεπώς κίνδυνο ανεπανόρθωτης βλάβης των ελληνικών

⁷⁰ Aegean Continental Shelf Case (Greece v. Turkey): *Request For The Indication Of Interim Measures Of Protection Submitted By The Government Of Greece*, Judgment 19th of December 1978. ICJ Reports (1978)

⁷¹ Μετά από την άρνηση της Τουρκίας να βρεθεί ενώπιον του Δικαστηρίου, τα πρακτικά της Βέρνης έπαψαν να ισχύουν.

⁷² Το Δικαστήριο αποφάσισε να αποφανθεί πρώτα για το ζήτημα του κατά πόσον έχει δικαιοδοσία επί της υπόθεσης, προτού μεταβεί στην ουσία.

κυριαρχικών δικαιωμάτων που θα δικαιολογούσαν την καταβολή προσήκουσας αποζημιώσεως» (Ρούκουνας 2011, 374-375).

Σημαντικό είναι ότι σχεδόν 40 χρόνια αργότερα, το 2015, το Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας έκρινε στην υπόθεση Γκάνα/Ακτή Ελεφαντοστού ότι οι δοκιμαστικές γεωτρήσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να προκαλέσουν μόνιμη ζημιά στο βυθό και το υπέδαφος της υφαλοκρηπίδας, ικανοποιούσαν το κριτήριο της «ανεπανόρθωτης βλάβης». Κατά συνέπεια, το δικαστήριο δέχθηκε το αίτημα για προσωρινά μέτρα και διέταξε τη Γκάνα να μην ξεκινήσει νέες γεωτρήσεις (Παπασταυρίδης, 2020, σ. 9)

Η επόμενη κρίση στο Αιγαίο εμφανίστηκε το Μάρτιο του 1987, όταν η Τουρκική πλευρά έστειλε το σεισμικό ερευνητικό σκάφος Sismik, το οποίο συνοδευόταν από Τουρκικά πολεμικά πλοία, να ερευνήσει για πετρέλαιο στο υπέδαφος του Αιγαίου. Η αντίδραση της Ελληνικής Κυβέρνησης ήταν άμεση, με επίσημη διαμαρτυρία, την οποία πάντως απέρριψε η Τουρκική Κυβέρνηση την επομένη. Η κρίση, η οποία έφερε τις δύο χώρες στο χείλος του πολέμου, εκτονώθηκε στις 28 Μαρτίου 1987 με δήλωση του Προέδρου της Τουρκίας Οζάλ ότι οι έρευνες θα περιοριστούν στα τουρκικά χωρικά ύδατα.

Μέχρι σήμερα, δεν έχει υπάρξει άλλο σημαντικό ορόσημο σχετικά με την επίλυση της διαφοράς περί υφαλοκρηπίδας, παρά τις διάφορες διαπραγματευτικές προσπάθειες, όπως τις διερευνητικές επαφές μεταξύ αντιπροσωπειών των δύο κρατών από το 2002 έως και το 2016 (Παπασταυρίδης, 2020, σ. 10). Ενδιαφέρουσα και συνάμα σημαντική εξέλιξη στην υπόθεση της διαφοράς επί της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, αποτελεί η πρόσφατη συμφωνία των δύο κρατών για την επανέναρξη των διερευνητικών συνομιλιών⁷³ στις 25 Ιανουαρίου 2021. Δυστυχώς η παρούσα συνάντηση θα πραγματοποιηθεί μετά το πέρας της διορίας εκπόνησης της συγκεκριμένης διατριβής, οπότε σίγουρα θα αποτελέσει πεδίο έρευνας μελλοντικών εργασιών. Αυτό που μπορούμε να αναφέρουμε στην παρούσα φάση είναι η σταθερή θέση της Ελλάδας περί μίας και μόνο διαφοράς, αυτή της οριοθέτησης Υφαλοκρηπίδας, ενώ η Τουρκία συνεχώς πιέζει για μία εφ' όλης της ύλης διαπραγμάτευση για όλα τα ζητήματα του

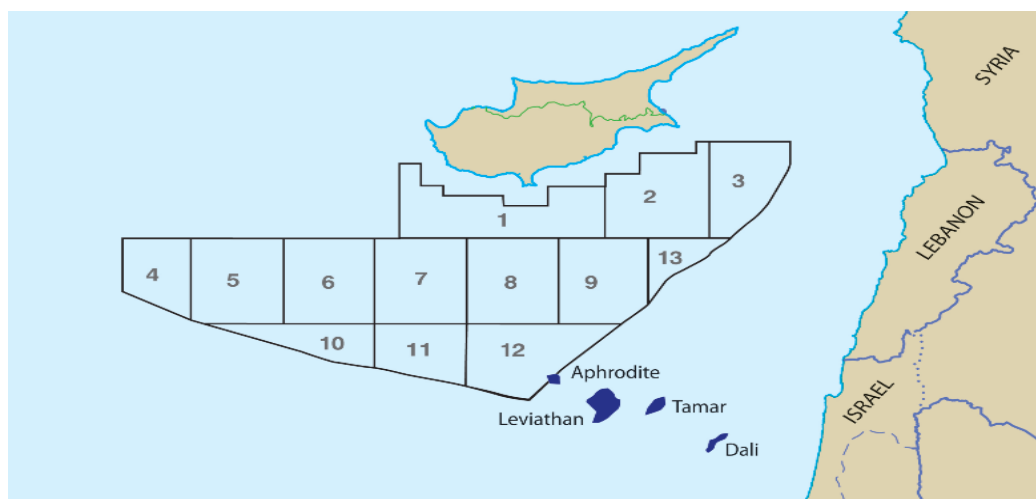
⁷³ Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών: «Ο 61^{ος} γύρος των Διερευνητικών Επαφών θα λάβει χώρα στην Κωνσταντινούπολη, στις 25 Ιανουαρίου 2021», Δευτέρα, 11 Ιανουαρίου 2021

Αιγαίου Πελάγους (αποστρατικοποίηση νήσων, γκρίζες ζώνες, κλπ.) (Καραμανλής 2020)

4.3 Η Πρόκληση του Ερευνητικού Πλοίου “URUC REIS”

Η κατάσταση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, όσον αφορά τις μονομερές ενέργειες έρευνας επί της Υφαλοκρηπίδας με σκοπό την ανεύρεση υδρογονανθράκων, παρέμενε στάσιμη από το 1987 μέχρι και το καλοκαίρι του 2020, όπου και η δεύτερη έστειλε το ερευνητικό – σειсмоγραφικό πλοίο “URUC REIS” συνοδεία μεγάλου αριθμού πολεμικών πλοίων να πραγματοποιήσει έρευνες επί της ελληνικής Υφαλοκρηπίδας στην περιοχή του Νοτιοανατολικού Αιγαίου.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να πούμε ότι η Άγκυρα από το 2013, είχε ξεκινήσει τις προκλήσεις εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας, αμφισβητώντας την κυριαρχία αυτής στα θαλάσσια σύνορά της και είχε απειλήσει με χρήση παρεμποδίζοντας το πλοίο ερευνών της Noble Energy στο οικόπεδο 12. Επιπρόσθετα, οι Τούρκοι προέβησαν σε έκδοση χαρτών μέσω των οποίων όριζαν τις ενεργειακές διεκδικήσεις τους τόσο περιφερειακά της Κύπρου, όσο κι επί των ήδη εγκατεστημένων ενεργειακών οικοπέδων της Κυπριακής Δημοκρατίας⁷⁴.



Εικόνα 5: Τα “Οικόπεδα” Έρευνας και Εκμετάλλευσης Υ/κων Νότια της Κύπρου

Πηγή: *Petroleum Geo – Services (PGS)*

⁷⁴ Άρθρο Δημοσιογραφικού Portal για την Ενέργεια, EnergyPress: «Η Άγνωστη Απειλή που είχε δεχθεί η Noble από τους Τούρκους», 20 / 09 / 2016

Παρόλα αυτά, η Κύπρος είχε ήδη συνάψει συμφωνίες με τις Noble, Delek, Eni, Kagas και Total, θέτοντας την ισχύ των κυριαρχικών της δικαιωμάτων κάτω από την αιγίδα των εθνικών συμφερόντων των χωρών που αντιπροσωπεύουν τις ανωτέρω ενεργειακές εταιρείες (Gurel, Mullen and Tzimitras 2013, 4).

Σε σχέση με το δικαίωμα έρευνας, πρέπει να επισημάνουμε ότι η Σύμβαση ΔΘ 1982⁷⁵, αναφέρεται στη θαλάσσια επιστημονική έρευνα επί της υφαλοκρηπίδας και προβλέπει ότι το παράκτιο κράτος «έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να ρυθμίζει, να επιτρέπει και να πραγματοποιεί το ίδιο θαλάσσια επιστημονική έρευνα επί της, ενώ τα άλλα κράτη δεν μπορούν να αναλάβουν παρόμοιες δραστηριότητες παρά μόνον με τη συναίνεσή του» (Παπασταυρίδης, 2017, σσ. 727-729).

Κατά τη διαδρομή του χρόνου όμως, κατέστη φανερό πως είναι δύσκολο να γίνεται διάκριση μεταξύ έρευνας για την υφαλοκρηπίδα και έρευνας που αφορά μόνο στα θαλάσσια ύδατα. Γι' αυτό οι Έλληνες εμπειρογνώμονες, όπως και οι Ιταλοί συνάδελφοι τους υποστηρίζουν την αρχή της «*constructive presence*», δηλαδή την αρχή κατά την οποία το πλοίο που ασχολείται με την έρευνα στην ανοικτή θάλασσα, οφείλει, όταν προσκληθεί από τις αρχές του παράκτιου κράτους, να παράσχει στοιχεία περί της φύσεως των ερευνών στις οποίες προβαίνει. Αυτά φυσικά συμβαίνουν όταν το παράκτιο κράτος, όπως η Ελλάδα, δεν έχει κηρύξει ΑΟΖ κι συνεπώς έχει μόνο υφαλοκρηπίδα. Διότι στην ΑΟΖ, ούτος ή άλλως, η έρευνα από τρίτους τόσο στα θαλάσσια ύδατα όσο και στο βυθό προϋποθέτει έγκριση του παράκτιου κράτους. (Ρούκουνας, 2011: σελ 323-324)

Με δεδομένο λοιπόν αυτό το γεγονός συν το ότι η Ελλάδα δεν έχει κηρύξει ούτε Συνορεύουσα Ζώνη, τότε οτιδήποτε έξω από την Αιγιαλίτιδα Ζώνη της θεωρείται Ανοικτή Θάλασσα. Αυτό, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο δίνει το δικαίωμα θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας από οποιοδήποτε άλλο κράτος, αφού κανένα κράτος δεν μπορεί να εγείρει απαίτηση κυριαρχίας στην ανοικτή θάλασσα και δεν έχει το δικαίωμα να εμποδίζει την άσκηση των ελευθεριών σε άλλα κράτη. Κατά λογική συνέπεια τα πλοία στην ανοικτή θάλασσα υπάγονται στην αποκλειστική δικαιοδοσία του κράτους της σημαίας τους. Αυτό όμως σε καμία περίπτωση δε σημαίνει ότι άλλο κράτος πλην του παράκτιου στο οποίο ανήκει η συγκεκριμένη Υφαλοκρηπίδα, δύναται να

⁷⁵ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 246, Παρ 1,2 & 3

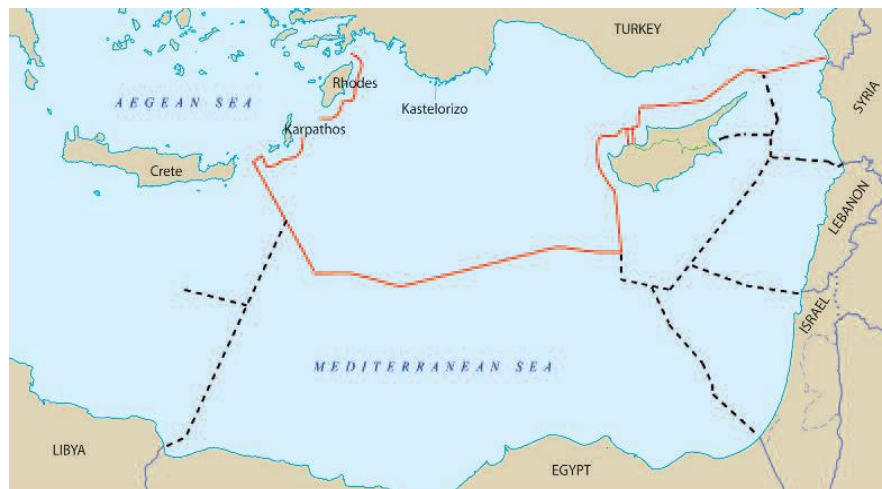
πραγματοποιήσει έρευνες για υδρογονάνθρακες επί της Υφαλοκρηπίδας, χωρίς την άδεια του. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο η μονομερής αυτή κίνηση της Τουρκίας, συνιστά κατάφορη παραβίαση του διεθνούς δικαίου και επίσης αποτελεί σημαντική παραβίαση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας μας. Κάτι τέτοιο δε θα γινόταν ποτέ, αν η Ελλάδα είχε προβεί σε οριοθέτηση και κήρυξη Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης, ή στη χείριστη των περιπτώσεων αν λάμβανε χώρα ένα τέτοιο συμβάν, τότε η αντιμετώπισή του θα έπρεπε να είναι διαφορετική.

4.4 Οι Θέσεις Ελλάδας και Τουρκίας για τη Διαφορά της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου Πελάγους

Η Ελλάδα και η Τουρκία έχουν τελείως αντίθετες απόψεις ως προς το ποιες είναι οι εκκρεμούσες διαφορές μεταξύ τους, αλλά και ως προς την ουσία των διαφορών αυτών από τη σκοπιά του διεθνούς δικαίου. Η Ελλάδα υποστήριζε και συνεχίζει να υποστηρίζει ότι η μόνη διαφορά που υπάρχει και εκκρεμεί διευθέτησης είναι αυτή της οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας, σε αντίθεση με την Τουρκία, η οποία επιχειρεί συστηματικά να αυξήσει τον αριθμό των προς επίλυση διαφορών προσθέτοντας συνεχώς καινούρια ζητήματα όπως, η αποστρατικοποίηση των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, οι γκρίζες ζώνες, η ευθύνη για την έρευνα και δάσωση στο Αιγαίο, κ.α. (Παπασταυρίδης, 2020, σ. 2).

Όσον αφορά τη διαφορά επί της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου και μόνο, τα δύο γειτονικά κράτη, έχουν μία τελείως διαφορετική θέση και άποψη ως προς τη φύση της διαφοράς αυτής. Πιο συγκεκριμένα, η Ελλάδα υποστηρίζει ότι η διαφορά είναι μόνο νομική, οπότε άπτεται επίλυσης βάσει διεθνούς δικαίου, μέσω του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, ενώ από την άλλη μεριά η Τουρκία τονίζει ότι η διαφορά πρώτα από όλα είναι πολιτική και άρα δε βασίζεται σε κανένα κανόνα του διεθνούς δικαίου, αλλά λύνεται βάση διμερών διαπραγματεύσεων. Κάτι τέτοιο φυσικά δεν υφίσταται, διότι όπως αναφέραμε και παραπάνω, οποιαδήποτε διαφορά οριοθέτησης θαλάσσιας ζώνης μεταξύ κρατών, έχει πάντοτε διεθνή χαρακτήρα και για αυτόν το λόγο διέπεται από το διεθνές δίκαιο.

Η βασικότερη όμως των διαφορών πηγάζει από το γεγονός ότι η Τουρκία επιθυμεί το διαμοιρασμό ολόκληρης της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, την οποία θέλει να χωρίσει στη μέση, χωρίς να αναγνωρίζει δικαιώματα θαλασσίων ζωνών (εκτός της Αιγιαλίτιδας Ζώνης), στα Ελληνικά νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Κάτι τέτοιο πρόκειται ουσιαστικά για μια επεκτατική βλέψη της Τουρκίας σε βάρος του ελληνικού χώρου. Η Ελλάδα από την άλλη μεριά υποστηρίζει ότι τα νησιά χαίρουν πλήρη δικαιωμάτων Υφαλοκρηπίδας, οπότε η οριοθέτηση θα πρέπει να γίνει λαμβάνοντας υπόψη όλα τα νησιά του Αιγαίου Πελάγους.



Εικόνα 6: Υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ βάσει της Αρχής της Αναλογικότητας, όπως την Προτείνει η Τουρκία

Πηγή: Turkish Marine Foundation at <http://www.tudav.org>



Εικόνα 7: Υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ βάσει της Μέσης Γραμμής

Πηγή: International Crisis Group

Τέλος, αν τολμήσουμε να «σπάσουμε» τη διαφορά αυτή σε κομμάτια, με σκοπό την καλύτερη ανάλυση και την εξαγωγή ασφαλέστερων συμπερασμάτων, εύκολα συμπεραίνουμε ότι αυτή αποτελείται από τη διαφωνία ως προς το καθεστώς κυριαρχίας των νήσων του Ανατολικού Αιγαίου, ως προς τη μέθοδο οριοθέτησης, τη νομική φύση των δικαιωμάτων των νησιών και τέλος τη γεωγραφική φύση της περιοχής.

4.4.1 Διαφωνία ως προς το Καθεστώς Κυριαρχίας των Νήσων Ανατολικού Αιγαίου

Η διαφωνία ως προς το καθεστώς κυριαρχίας των νήσων του Ανατολικού Αιγαίου έγκειται στο γεγονός ότι η Τουρκία δεν αναγνωρίζει την Ελληνική κυριαρχία σε κάποια νησιά ή βραχονησίδες ή μιλάει για περί «ελληνικής κατοχής τουρκικών νήσων» (Συρίγος, 2015). Με αυτή τη ρητορική, η Τουρκία «γκριζάρει» κάποια από αυτά. Με απώτερο στόχο σε μια πιθανή διαδικασία οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας θα επηρεάσει τη χάραξη της μέσης γραμμής, με αποτέλεσμα αυτή να κινηθεί δυτικότερα των νήσων αυτών σε περίπτωση που αποδειχτούν οι ισχυρισμοί της Τουρκίας (Παπασταυρίδης, 2020, σ. 23)

Τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, έχουν παραχωρηθεί στην Ελλάδα υπό τη μορφή Συνθηκών, για τις οποίες δε χωρά καμία αμφισβήτηση ως προς την ορθότητα και την εγκυρότητα αυτών. Στη Συνδιάσκεψη των Πρεσβευτών των Μεγάλων Δυνάμεων⁷⁶ το 1913, αναγνωρίστηκε στην Ελλάδα η κυριαρχία στα νησιά της Σαμοθράκης, της Λήμνου, Λέβου, Χίου, Ικαρίας και Σάμου, η οποία επιβεβαιώθηκε αργότερα και με τη Συνθήκη της Λωζάννης⁷⁷.

Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 15 της Συνθήκης της Λωζάννης, 1923, η Τουρκία παραιτείται υπέρ της Ιταλίας παντός δικαιώματος και τίτλων από τα νησιά Αστυπάλαια, Ρόδο, Χάλκη, Κάρπαθο, Κάσο, Τήλο, Νίσυρο, Κάλυμνο, Λέρο, Πάτμο, Λειψούς, Σύμη, Κω και από παρακείμενες νησίδες ως και από το Καστελόριζο. Στην κατοχή της Ελλάδας, εκχωρήθηκαν τα Δωδεκάνησα στις 10 Φεβρουαρίου του 1947, σύμφωνα με

⁷⁶ Συνθήκη του Λονδίνου ή αλλιώς Συνδιάσκεψη Ειρήνης, Λονδίνο, 30 Μαΐου 1913

⁷⁷ Συνθήκη της Λωζάννης, Λωζάννη, 24 Ιουλίου 1923

το άρθρο 14 της Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων⁷⁸, ενώ πρώτα είχαν προηγηθεί η Συμφωνία της 4^{ης} Ιανουαρίου 1932 για το Καστελόριζο⁷⁹ και το Πρωτόκολλο της 28^{ης} Δεκεμβρίου 1932⁸⁰, μεταξύ Ιταλίας και Τουρκίας, σύμφωνα με τα οποία τα εν λόγω νησιά απολαμβάνουν Ιταλικής κυριαρχίας. Τα υπόλοιπα νησιά (Δωδεκάνησα), μεταξύ της Τουρκίας και της Ιταλίας και έκτοτε δεν έχει συναφθεί κάποια άλλη συμφωνία με την Τουρκία για διαφορετική οριοθέτηση.

Οπότε, σύμφωνα με τα ανωτέρω όλα τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, όπως τα γνωρίζουμε σήμερα, τελούν υπό Ελληνική κυριαρχία και σε αυτά ανήκει ξεκάθαρα και το Σύμπλεγμα της Μεγίστης. Άρα έχουμε κατάρρευση του ισχυρισμού της τουρκικής πλευράς περί « Ελληνικής κατοχής» και «γκρίζων ζωνών».

4.4.2 Διαφωνία ως προς τη Διαδικασία της Οριοθέτησης

Όσον αφορά τη μέθοδο οριοθέτησης, η Ελλάδα έχει σταθερά υποστηρίξει ότι η οριοθέτηση αυτή πρέπει να βασίζεται στο διεθνές δίκαιο και να διέπεται από την αρχή της μέσης γραμμής (ή ίσης απόστασης). Σύμφωνα με αυτή και σε συνδυασμό με τις γεωγραφικές συνθήκες του Αιγαίου, τα ελληνικά νησιά σχηματίζουν μια αλυσίδα σε όλο, σχεδόν το μήκος των αντικείμενων τουρκικών ακτών, οπότε η οριοθέτηση θα πρέπει να γίνει με βάση τις ανατολικές ακτές των ανατολικών ελληνικών αυτών νησιών και τις δυτικές ηπειρωτικές ακτές της Τουρκίας.

Η Τουρκία αντικρούει αυτό το επιχείρημα, λέγοντας ότι τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου βρίσκονται τόσο κοντά στα Τουρκικά παράλια, που δεν μπορεί να ισχύσει η μέση γραμμή μεταξύ των, διότι αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα η Τουρκία έχοντας μεγάλο μέτωπο στη θάλασσα να βρεθεί με μηδαμινή υφαλοκρηπίδα, κάτι το οποίο είναι προδήλως άδικο. Οπότε, υπό αυτές τις ειδικές συνθήκες αν εφαρμοσθεί η μέση γραμμή, τότε αυτή θα πρέπει να είναι το μέσο μεταξύ των ηπειρωτικών εδαφών Ελλάδας και

⁷⁸ Νομοθετικό Διάταγμα υπ' αριθμόν 423: «Περί κυρώσεως της μεταξύ των Συμμάχων και συνησπισμένων Δυνάμεων και της Ιταλίας Συνθήκης Ειρήνης της 10ης Φεβρουαρίου 1947» *ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ*, Αθήνα, 22 Οκτωβρίου 1947

⁷⁹ ΙΤΑΛΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΗ της 4ης Ιανουαρίου 1932, «Το Καστελόριζο», Βασιλική Κυβέρνηση της Ιταλίας και η Κυβέρνηση της Τουρκικής Δημοκρατίας, Άρθρο 3

⁸⁰ ΣΥΝΘΗΚΗ ΙΤΑΛΙΑΣ - ΤΟΥΡΚΙΑΣ της 28ης Δεκεμβρίου 1932, «Τα άλλα νησιά», Βασιλική Κυβέρνηση της Ιταλίας και η Κυβέρνηση της Τουρκικής Δημοκρατίας.

Τουρκίας. Με άλλα λόγια, ζητά τη διευθέτηση της διαφοράς με γνώμονα την αρχή της επιείκειας, όπως αυτή ορίζεται από το διεθνές δίκαιο, με σκοπό μια «δίκαιη» λύση. Κάτι τέτοιο είναι ενάντια στην τακτική που ακολουθεί η Τουρκία, δηλαδή της μη αναγνώρισης της Σύμβασης ΔΘ 1982 και του διεθνούς δικαίου, αφού η ανωτέρω αρχή αποτελεί μία εκ των βασικότερων αρχών του.

Σε αυτή την περίπτωση, δηλαδή στην ύπαρξη συστάδας νήσων ενός παράκτιου κράτους εγγύς της ακτογραμμής αντικείμενου κράτους, γίνεται λόγος στη διεθνή νομολογία για την χάραξη μέσης γραμμής με βάση την πλευρά των νήσων που συνορεύουν με το αντικείμενο κράτος. (Χ. Ροζάκης 2013, 199). Επίσης, σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης του 1958 και τη Σύμβαση ΔΘ 1982, όλα τα νησιά έχουν δικαίωμα σε θαλάσσιες ζώνες, άρα και Υφαλοκρηπίδα, οπότε εξυπακούεται ότι οι ακτογραμμές τους αποτελούν γραμμές βάσης για την μέτρηση της υφαλοκρηπίδας τους και την εξεύρεση της μέσης γραμμής ή της γραμμής ίσης απόστασης. Επιπρόσθετα, ένα ακόμη «νομικό τοίχος» στο παραπάνω τουρκικό επιχείρημα, υψώνεται και από την απόφαση του Δικαστηρίου Διεθνούς Διαιτησίας στην υπόθεση οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας, στην οποία το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «η μέση γραμμή, ανεξάρτητα από το άρθρο 6 της Συμβάσεως ΔΘ 1982, αποτελεί το μόνο τρόπο οριοθέτησεως αφού οι εκατέρωθεν υφαλοκρηπίδες βγαίνουν η μία επί της άλλης» (I.C.J., North Sea Continental Shelf Cases 1969).

4.4.3 Διαφωνία ως προς τα Δικαιώματα των Νήσων επί των Θαλασσίων Ζωνών

Η σημαντικότερη ίσως διαφωνία μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας για την Υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, είναι το ότι η δεύτερη δεν αναγνωρίζει ότι τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου έχουν ισότιμο δικαίωμα σε Υφαλοκρηπίδα και Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, με τα ηπειρωτικά εδάφη (Υπουργείο Εξωτερικών Τουρκίας, 2020). Οπότε, σύμφωνα με την Τουρκία, τα νησιά του Αιγαίου λόγω της μεγάλης απόστασης τους από τον ηπειρωτικό κορμό της χώρας μας και σε συνδυασμό με την εγγύτητα που έχουν στα

Τουρκικά παράλια, αποτελούν «ειδικές περιστάσεις»⁸¹ και ως τέτοιες πρέπει να αντιμετωπισθούν.

Η Ελλάδα βέβαια, υποστηρίζει ότι τα νησιά έχουν πλήρη δικαιώματα υφαλοκρηπίδας, όπως ακριβώς προβλέπεται και ορίζεται από το διεθνές δίκαιο. Οπότε αφού αυτά χαίρουν τέτοιου είδους κυριαρχιών δικαιωμάτων, δεν μπορούν να αποτελούν «ειδικές περιστάσεις» όπως υποστηρίζει η Τουρκία. Σε αυτό το σημείο είναι σκόπιμο να αναφερθεί ότι η Τουρκία δεν ισχυρίστηκε ποτέ ότι τα νησιά δεν μπορούν να «γεννήσουν» θαλάσσιες ζώνες. Αυτό που συνεχώς επισημαίνει είναι ότι αποτελούν «ειδικές περιστάσεις» και έχουν μειωμένη ή καθόλου επήρεια, ειδικά όταν «βρίσκονται σε λάθος πλευρά της γραμμής οριοθέτησης». Ξεκαθαρίζοντας το τοπίο, μπορούμε να πούμε ότι η Τουρκία αν και δεν είναι κράτος – μέλος των Συνθηκών για το δίκαιο της θάλασσας, παρόλα αυτά αναγνωρίζει το δικαίωμα των νησιών σε Υφαλοκρηπίδα, συνεπώς και το ότι υπάρχουν *ipso facto*⁸² και *ab initio*⁸³ δικαιώματα για την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του βυθού και του υπεδάφους της υφαλοκρηπίδας. Άρα αναγνωρίζει έμμεσα την ισχύ που έχουν οι κανόνες διεθνούς δικαίου ως μέρος του γενικού εθιμικού δικαίου. Συνεπώς, είναι ξεκάθαρο και αναφαίρετο το δικαίωμα όλων των ελληνικών νησιών του Ανατολικού Αιγαίου σε Υφαλοκρηπίδα και θαλάσσιες ζώνες, βάσει του δικαίου της θάλασσας (Gurel, Mullen και Tzimitras 2013, 14-15).

Βάσει των ανωτέρω, η Τουρκική πλευρά το μόνο που μπορεί να κάνει για να αντικρούσει την ελληνικότητα της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, είναι να αναφέρεται συνεχώς στην «επήρεια» των ελληνικών νησιών επί των θαλασσίων ζωνών, βασισμένη στην αρχή της μη-αποκοπής της φυσικής προέκτασης των τουρκικών ακτών. Η «πλήρης», «μειωμένη» ή «μισή» επήρεια όμως, προσδιορίζει μία κατάσταση η οποία έχει νόημα μόνον σε σχέση με τη μέθοδο οριοθέτησης και όχι με τα δικαιώματα αυτά κάθε αυτά των νήσων. Έτσι, για ακόμη μία φορά η Τουρκία επιλέγει την πολιτική της επιλεκτικής και διαστρεβλωμένης επίκλησης των κανόνων δικαίου σχετικά με το θέμα αυτό (Παπασταυρίδης, 2020, σ. 3).

⁸¹ Δηλώσεις τούρκου Ναυάρχου ε.α. Τζιχάτ Γιαϊτιτζί, «LIBERAL» Σχέδιο "PAX-TURKana" στην Ανατολική Μεσόγειο. 18 Νοεμβρίου 2018

⁸² Δικαιώματα «*ipso facto*», είναι αυτά που αναγνωρίζονται στο παράκτιο κράτος, από τότε που υφίσταται η κυριαρχία του στο παράκτιο έδαφος

⁸³ Δικαιώματα «*ab initio*», είναι αυτά που αναγνωρίζονται στο παράκτιο κράτος και δεν απαιτείται η άσκηση υλικών πράξεων για τη διατήρηση και χρήση τους

Ζητήματα μειωμένης επήρειας των νησιών τέθηκαν σε όλες σχεδόν τις διεθνείς αποφάσεις οριοθέτησης. Με ποικίλο σκεπτικό, άλλοτε με τη θεωρία των σχετικών περιστάσεων, και άλλοτε με τη θεωρία των δίκαιων αρχών και άλλοτε με τη θεωρία της αναλογικότητας, μέχρι πρόσφατα τα διεθνή δικαστήρια στην πλειονοψηφία τους, δεν απέδιδαν στα νησιά πλήρεις θαλάσσιες και υποθαλάσσιες ζώνες. Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι σε όλες τις υποθέσεις εμπλέκονταν μεμονωμένα νησιά που βρίσκονταν στην «λάθος» πλευρά της οριοθετικής γραμμής (Ιωάννου και Στρατή 2000, 358-361).

Αυτό άλλαξε ως ένα βαθμό, με τη πρόσφατη διευθέτηση της υπόθεσης της Νότιας Σινικής Θάλασσας μεταξύ Κίνας και Φιλιππίνων το 2016, από το Μόνιμο Διαιτητικό Δικαστήριο⁸⁴. Σύμφωνα με αυτή, το Δικαστήριο έκρινε ότι τα γεωλογικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά ενός νησιωτικού σχηματισμού δεν έχουν σχέση με το νομικό του χαρακτηρισμό, επίσης το νομικό καθεστώς κάθε σχηματισμού θα κριθεί με βάση τη φυσική του δυνατότητα να διατηρήσει ανθρώπινη διαβίωση⁸⁵ και οικονομική ζωή, χωρίς εξωτερικές προσθήκες και παρεμβολές και τέλος ότι κατ' εξαίρεση, θα μπορούσε να θεωρηθεί νησί και όχι βράχος η περίπτωση ακατοίκητου νησιωτικού σχηματισμού, ο οποίος αποτελεί τμήμα ευρύτερου συμπλέγματος νήσων (Ρούκουνας 2019, 263).

Αν φέρουμε στο μυαλό μας τη μορφολογία του νησιωτικού Συμπλέγματος της Μεγίστης και συνάμα τη μορφολογία των νησιών του Αιγαίου Πελάγους, των οποίων συνέχεια αποτελεί και το Σύμπλεγμα της Μεγίστης, τότε καταλαβαίνουμε ότι η παραπάνω απόφαση είναι πολύ ευεργετική για την Ελλάδα. Ο λόγος είναι ότι οι «βράχοι» του Αιγαίου Πελάγους αποτελούν στην πλειονότητα τους μέρος συγκεκριμένων, κατοικημένων και με οικονομική ζωή νησιωτικών συμπλεγμάτων. Σε αυτούς τους βράχους η Σύμβαση ΔΘ 1982 αναγνωρίζει μόνο δικαιώματα αιγιαλίτιδας ζώνης και όχι δικαιώματα Υφαλοκρηπίδας, πράγμα το οποίο άλλαξε υπό προϋποθέσεις στην ανωτέρω υπόθεση οριοθέτησης.

Η Τουρκία επανήλθε λίαν προσφάτως στο θέμα του καθεστώτος που διέπει τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου με πρόσφατη επιστολή του Μόνιμου Αντιπροσώπου της

⁸⁴ The South China Sea Arbitration: «*The Republic of Philippines v. The People's Republic of China*», Judgment 22th of July 2016, P.C.A, Reports (2016)

⁸⁵ Αναφορικά με το χαρακτηρισμό «ανθρώπινη διαβίωση», ο ποιο κρίσιμος παράγοντας είναι η συνεχής παρουσία μιας κοινότητας ανθρώπων, οι οποίοι αισθάνονται το συγκεκριμένο νησιωτικό σχηματισμό ως σπίτι τους και επιθυμούν να διαβιούν εκεί.

προς τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών την 18^η Μαρτίου 2020, υπογραμμίζοντας ότι τα νησιά αυτά δε δύναται να μπορούν να αποκόπτουν την παράκτια προβολή της Τουρκίας, της χώρας με τη μεγαλύτερη ηπειρωτική ακτογραμμή στην Ανατολική Μεσόγειο και επίσης ότι τα νησιά που βρίσκονται στη λάθος πλευρά της μέσης γραμμής μεταξύ δύο ηπειρωτικών περιοχών δεν μπορούν να δημιουργήσουν θαλάσσιες περιοχές δικαιοδοσίας πέρα από τα χωρικά τους ύδατα»⁸⁶.

Κλείνοντας το θέμα του νομικού καθεστώτος που διέπει όλα τα νησιά του πλανήτη, άρα και τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου Πελάγους, που ξεκάθαρα ανήκουν στην Ελλάδα, αυτά χαίρουν πλήρη δικαιωμάτων υφαλοκρηπίδας έως τα 200 ναυτικά μίλια, εκτός και αν υπάρχει αντικείμενο κράτος σε μικρότερη απόσταση από αυτή. Το αν θα έχουν πλήρη ή όχι «επήρεια», αφορά μόνο το τελικό στάδιο της διαδικασίας οριοθέτησης και μόνο. Οπότε η Τουρκία και σε αυτό της το επιχείρημα φάσκει και αντιφάσκει, ερμηνεύοντας κατά το δοκούν το διεθνές δίκαιο και τους κανόνες του. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός, ότι όσον αφορά την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών στη Μεσόγειο, είναι ελάχιστες εκείνες οι περιπτώσεις όπου δεν ελήφθησαν υπόψη τα νησιά των συμβαλλομένων μερών ή τους απεδόθη μειωμένη επήρεια. Και συγκεκριμένα η συμφωνία οριοθέτησης Ελλάδας/Αλβανίας το 2009 αναγνωρίζει πλήρη δικαιώματα σε όλα τα νησιά, νησίδες και βράχους στην υπό οριοθέτηση περιοχή, χωρίς καμία εξαίρεση, περιορισμό ή παρέκκλιση.

4.4.4 Διαφωνία ως προς τη Γεωγραφική Φύση της Περιοχής του Αιγαίου Πελάγους

Η Τουρκία, όσον αφορά την ερμηνεία της μορφολογίας του Αιγαίου Πελάγους, κινείται σε δύο βασικούς άξονες. Όσον αφορά τον πρώτο, υποστηρίζει ότι τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, αποτελούν γεωλογική και φυσική προέκταση της Δυτικής ακτής της Τουρκίας και άρα επικάθονται πάνω στην Υφαλοκρηπίδα της Ανατολίας, οπότε δεν δικαιούνται Υφαλοκρηπίδας. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του Τούρκου ναυάρχου εν αποστρατεία Τσιχάτ Γιαϊτζί, ο οποίος αναφέρθηκε στον πρόσφατο σεισμό που

⁸⁶ Letter dated 18 March 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, Διαθέσιμο στο: <https://digitallibrary.un.org/record/3856643>

έπληξε τη Σάμο και τη Σμύρνη στις 30 Οκτωβρίου 2020 και δήλωσε τα εξής: «Αυτός ο οδονηρός σεισμός στη "θάλασσα των νήσων" επιβεβαίωσε για ακόμη μία φορά ότι τα ελληνικά νησιά όπως η Σάμος, που βρίσκονται κοντά στις τουρκικές ακτές, ανήκουν στην τουρκική Υφαλοκρηπίδα. Απόδειξη είναι πως η ηπειρωτική Ελλάδα δεν επηρεάστηκε από το σεισμό, απεναντίας η Σμύρνη, η 3^η μεγαλύτερη πόλη της Τουρκίας, υπέστη σοβαρές ζημιές»⁸⁷. Ακόμα και πάνω στην ανθρώπινη τραγωδία, η Τουρκική πλευρά δε χάνει ευκαιρία να προβάλλει τα λανθασμένα, μη στοιχειοθετημένα και χωρίς γεωλογικό και νομικό αντίκρισμα επιχειρήματα της.

Όσον αφορά το δεύτερο επιχείρημα το οποίο προβάλλει, άπτεται του γεγονότος ότι το Αιγαίο ως ημίκλειστη θάλασσα, διέπεται από ειδικές συνθήκες και δεν είναι δυνατόν να εφαρμοστούν κατά γράμμα οι γενικοί κανόνες που διέπουν τα θαλάσσια καθεστώτα. Κορωνίδα αυτού του επιχειρήματος είναι η «λανθασμένη» ερμηνεία του άρθρου 123 της Σύμβασης ΔΘ 1982, την οποία η Τουρκία, μεταξύ άλλων δεν έχει υπογράψει. Η Ελληνική πλευρά δε συμμερίζεται τις παραπάνω απόψεις και τις απορρίπτει στο σύνολο τους, για τους εξής προφανείς λόγους.

Τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, αποτελούν ξεκάθαρα προέκταση του ελλαδικού χώρου και είναι φυσική συνέχεια των ηπειρωτικών εδαφικών εξάρσεων. Αυτό όμως μικρή σημασία έχει διότι, στη συγκεκριμένη περίπτωση μας αφορά η νομική φύση του προβλήματος και όχι τόσο η γεωγραφική, η οποία μπορεί είτε να ληφθεί υπόψη κατά το τρίτο στάδιο της διαδικασίας οριοθέτησης, δηλαδή αυτό της προσαρμογής της αρχικής μέσης γραμμής λόγω «ειδικών συνθηκών», είτε όχι. Η παραπάνω λειτουργία, δεν αποκλείει σε καμία περίπτωση το δικαίωμα σε Υφαλοκρηπίδα, ΑΟΖ και τις λοιπές θαλάσσιες ζώνες των νησιών αυτών. Οπότε αφού αυτά είναι υπό ελληνική κυριαρχία, τότε χρήζουν πλήρη δικαιωμάτων «ελληνικής Υφαλοκρηπίδας», άρα και αυτό το επιχείρημα της Τουρκίας δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα (Gurel, Mullen και Tzimitras 2013, 15-16).

Όσον αφορά το δεύτερο επιχείρημα της Τουρκίας, σύμφωνα με αυτό, το Αιγαίο ως ημίκλειστη θάλασσα, επιβάλλει τη «συνεργασία» μεταξύ των γειτονικών κρατών, σε όλα τα θέματα που αφορούν τα θαλάσσια ζητήματα, ακόμα και σε αυτά των θαλασσιών ζωνών και της έρευνας και εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου. Εδώ πρέπει να

⁸⁷ Εφημερίδα "Το Βήμα": «Ο Σεισμός Απέδειξε ότι η Σάμος Ανήκει στην Τουρκική Υφαλοκρηπίδα», tonima.gr, 3 Νοεμβρίου 2020.

επισημάνουμε ότι πρόκειται για μία εσκεμμένη παρερμηνεία του άρθρου 123 της Σύμβασης ΔΘ 1982, διότι σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο δεν προβλέπονται επιπρόσθετοι όροι ως προς τη θέσπιση και την οριοθέτηση ζωνών δικαιοδοσίας σε κλειστές και ημίκλειστες θάλασσες. Στη Σύμβαση ΔΘ 1982 απλώς προβλέπεται ότι «τα κράτη που συνορεύουν με κλειστές ή ημίκλειστες θάλασσες θα πρέπει να συνεργάζονται μεταξύ τους κατά την άσκηση των δικαιωμάτων και την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που αναγνωρίζονται από τη Σύμβαση»⁸⁸. Συνεπώς, η «υποχρέωση συνεργασίας» εντοπίζεται μόνο σε συγκεκριμένους τομείς όπως η προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος, η θαλάσσια επιστημονική έρευνα, η αλιεία, κ.α. και σε καμία περίπτωση δεν αφορά την άσκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Οπότε σύμφωνα με παραπάνω άρθρο, το επιχείρημα ότι στις θάλασσες αυτές θα πρέπει να ακολουθούνται ειδικοί κανόνες οριοθέτησης, δεν ευσταθεί (Ιωάννου και Στρατή 2000, 2-6)

Συνοψίζοντας, ακόμα μία προκλητική συμπεριφορά της Τουρκίας που αφορά την εσκεμμένη παρερμηνεία ενός άρθρου του διεθνούς δικαίου, από μία Σύμβαση την οποία και δεν αναγνωρίζει, πέφτει στο κενό και δεν έχει καμία νομική και πρακτική ισχύ.

⁸⁸ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 123

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : ΠΙΘΑΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

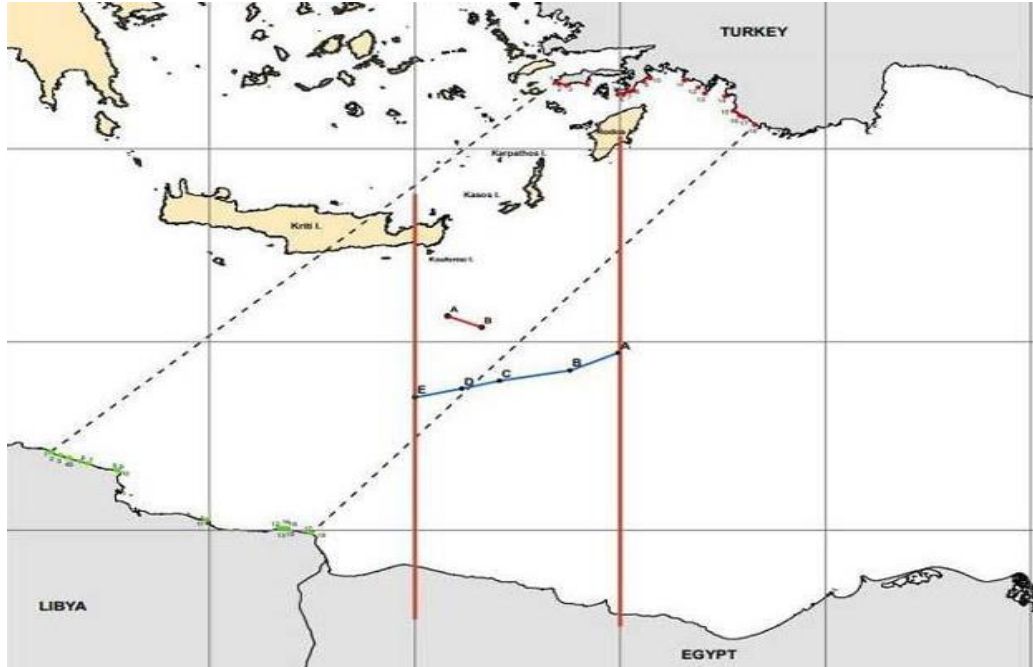
5.1 Διμερής Συμφωνία Μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας

Μία πιθανή λύση στο πρόβλημα, θα μπορούσε να αποτελέσει μία διμερής συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, για την οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας και μόνο. Αυτή θα πρέπει να διέπεται από το διεθνές δίκαιο και να αναγνωριστεί στη συνέχεια από τη διεθνή κοινότητα, όπως έγινε με την τμηματική οριοθέτηση Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης μεταξύ Ελλάδας και Αιγύπτου. Για να λάβει χώρα κάτι τέτοιο, θα πρέπει τα δύο μέρη να συμφωνήσουν ότι ο διάλογος μεταξύ των δύο κρατών θα λάβει χώρα χωρίς όρους και προϋποθέσεις και ότι θα παραμείνει διάλογος. Επίσης, θα πρέπει να συμφωνήσουν εκ των προτέρων ότι η μόνη διαφορά είναι η οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας και τίποτε άλλο. Δεν πρέπει σε καμία περίπτωση η Ελλάδα να πέσει στην παγίδα της «διαπραγμάτευσης», διότι κάτι τέτοιο θα σήμαινε ότι τα δύο συμβαλλόμενα μέρη που διεξάγουν τις διαπραγματεύσεις πρέπει να παρουσιάσουν καλή πίστη καθώς επίσης και μια κινητικότητα προκειμένου να επιτύχει μια κοινά αποδεκτή λύση. Σύμφωνα με τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης τα δύο κράτη δεν παραμένουν σταθερά στις αρχικές τους θέσεις, οπότε υπάρχει το ενδεχόμενο η Τουρκία αφού βάλει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων ζητήματα τα οποία δε χρήζουν αμφισβήτησης, να κερδίσει κάποια από αυτά με αποτέλεσμα να αλλάξουν τα δεδομένα της οριοθέτησης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ένα πιθανό επίσημο «γκριζάρισμα» ενός νησιού, το οποίο θα μετατοπίσει τις γραμμές βάσης και άρα τη μέση γραμμή προς τα δυτικά.

Ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι στην πρόσφατη συμφωνία τμηματικής οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών μεταξύ Ελλάδας και Αιγύπτου που συμφωνήθηκε στις 6 Αυγούστου 2020 και πρωτοκολλήθηκε από τον ΟΗΕ στις 24 Δεκεμβρίου⁸⁹, έχουν

⁸⁹ Συμφωνία Οριοθέτησης Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης, μεταξύ Ελλάδας και Αιγύπτου: <https://treaties.un.org/doc/Treaties/2020/08/20200814%2002-52%20PM/Other%20Documents/COR-Reg-56237-Sr-70146.pdf>

ξεκάθαρα ληφθεί υπόψη κατά τη διαδικασία της οριοθέτησης τα νησιά της Κρήτης, της Κάσου, της Καρπάθου, και της Ρόδου, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι τους αναγνωρίζονται ξεκάθαρα κυριαρχικά δικαιώματα στην Υφαλοκρηπίδα τους.



Εικόνα 8: Επίσημη Απεικόνιση επί Χάρτου της Ελληνο – Αιγυπτιακής Συμφωνίας

Πηγή: Ηλεκτρονική Εφημερίδα, «Η Καθημερινή», m.kathimerini.com, 6 Αυγούστου 2020

5.2 Επέκταση της Ελληνικής Αιγιαλίτιδας Ζώνης στα 12 Ναυτικά Μίλια στο Αιγαίο Πέλαγος

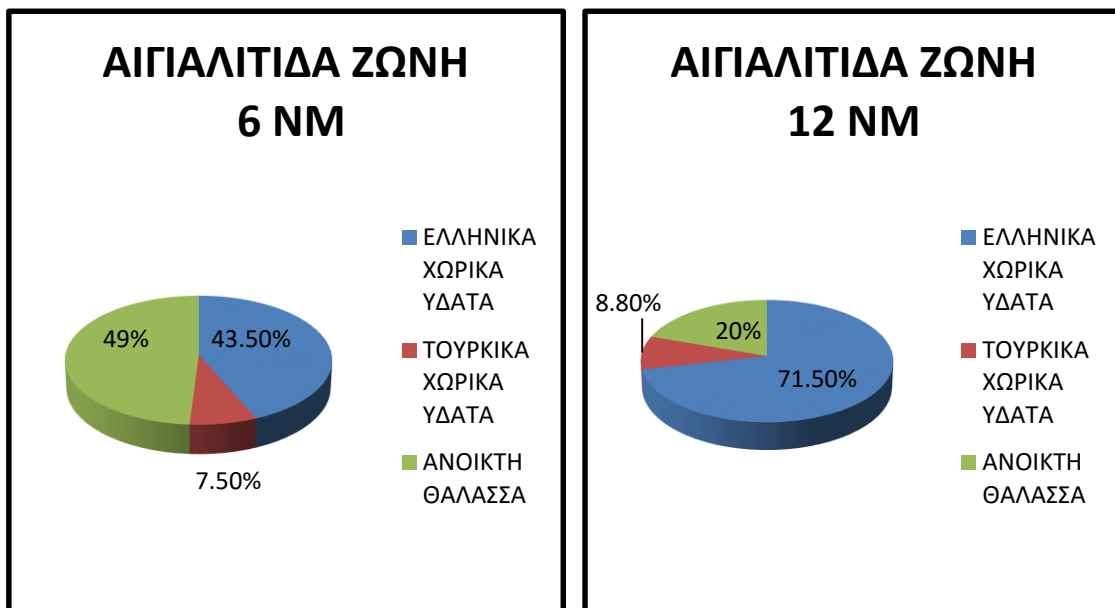
Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας θα λυνόταν αυτόματα αν η Ελλάδα αποφάσιζε να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα από τα 6 στα 12 ναυτικά μίλια, πράγμα το οποίο αποτελεί νόμιμη δυνατότητά της σύμφωνα με τη Σύμβαση ΔΘ 1982. Αυτό το δικαίωμα της Ελλάδας είναι καθ' όλα σύμφωνο με το διεθνές δίκαιο, ενώ ταυτόχρονα αποκαλύπτει την έλλειψη νομικής βάσης του ισχυρισμού της Τουρκίας περί του αντιθέτου. Εξάλλου, ακόμη και η ίδια η Τουρκία έχει κηρύξει αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ναυτικών μιλίων στη Μαύρη Θάλασσα και τη Μεσόγειο. Οπότε, η χώρα μας μπορεί

να επεκτείνει τη χωρική της θάλασσα, οποτεδήποτε και οπουδήποτε το επιθυμεί (Παπασταυρίδης, 2020, σ. 2).

Υπό το παρόν όριο των 6 μιλίων, τα ελληνικά χωρικά ύδατα αποτελούν περίπου το 43,5% του Αιγαίου, ενώ το ίδιο ποσοστό για την Τουρκία ανέρχεται στο 7,5% (Παπασταυρίδης, 2020, 14-16). Άρα το υπόλοιπο 49% είναι υπό το νομικό καθεστώς της «Ανοικτής Θάλασσας», της οποίας ο βυθός και το υπέδαφος αποτελούν σύμφωνα με την Τουρκία μία περιοχή η οποία χρήζει οριοθέτησης, οπότε η Ελλάδα δεν μπορεί να ασκήσει κυριαρχικά δικαιώματα έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων. Το εν λόγω επιχείρημα εκτός από άτοπο, συνιστά και πρόκληση αν συνυπολογίσουμε το γεγονός ότι η Τουρκική Εθνοσυνέλευση στις 8 Ιουνίου 1995, εξουσιοδότησε την Τουρκική κυβέρνηση να χρησιμοποιήσει στρατιωτικά μέσα εναντίον της Ελλάδας, αν η δεύτερη προχωρήσει στην επέκταση των χωρικών της υδάτων στα 12 ναυτικά μίλια, το διαβόητο «casus belli».

Στην περίπτωση λοιπόν, που η Ελλάδα αποφάσιζε την επέκταση των χωρικών της υδάτων στα 12 ναυτικά μίλια, τότε αυτόματα θα λυνόταν και το πρόβλημα της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, διότι κάθε παράκτιο κράτος έχει το δικαίωμα να ασκεί την κυριαρχία στα χωρικά του ύδατα άρα και στο βυθό και υπέδαφος αυτών⁹⁰, οπότε η Ελλάδα θα μπορούσε να προχωρήσει σε έρευνα και εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου της υφαλοκρηπίδας της χωρίς να εμπλακεί σε συζητήσεις οριοθέτησης με γειτονικά κράτη. Οπότε, λόγω της μορφολογίας του Αιγαίου πελάγους, το 71,5% των υδάτων του θα αποτελούσε ελληνική επικράτεια, το 8,8% τουρκική και μόλις το 19,7% «Ανοικτή Θάλασσα» (Παπασταυρίδης, 2020, 14-16). Συνοψίζοντας, χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια το μεγαλύτερο μέρος της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου θα ανήκει επίσημα στην Ελλάδα και αν σε αυτό αναλογιστούμε τη μορφολογία των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, τότε όλες οι περιοχές αξιώσεων της Τουρκίας θα αποτελούσαν πλέον Ελληνική επικράτεια.

⁹⁰ Σύμβαση των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας, Montego Bay, Άρθρο 2



Γράφημα 2: Διαφορά Ποσοστών Χωρικής και Ανοικτής Θάλασσας επί του Αιγαίου Πελάγους στις Περιπτώσεις των 6 και 12 NM



Εικόνα 9: Ο Χώρος του Αιγαίου Πελάγους μετά την Επέκταση της Ελληνικής Αιγιαλίτιδας Ζώνης στα 12 NM

Πηγή: *Enid C.B. Schoettle, Law of the Sea: The End Game, Washington, D.C.: National Intelligence Council, 1996*

5.3 Παραπομπή της Διαφοράς στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης

Η προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο φαντάζει ως η προτιμότερη λύση στο ζήτημα της οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου. Αυτό διότι αποτελεί το κύριο δικαστικό όργανο των Ηνωμένων Εθνών με ότι αυτό σημαίνει για την αξιοπιστία του όχι μόνο σε διεθνές αλλά και σε εθνικό πολιτικό επίπεδο, επίσης λόγω του ότι έχει σταθερή και σε κάποιο βαθμό προβλέψιμη νομολογία και τέλος τα κράτη φαίνεται ότι είναι λιγότερο πιθανό να παραβλέψουν μια απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου (Παπασταυρίδης, 2020, σ. 2).

Ο ρόλος του εφαρμοστέου διεθνούς δικαίου από το Διεθνές Δικαστήριο, καθώς και η νομολογία που πηγάζει από τις αποφάσεις του, είναι θεμελιώδης για την έκβαση μιας υπόθεσης οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών (Χαριτίνη και Ροζάκης 2004). Αυτός ήταν και ο κύριος λόγος για τον οποίο η Ελλάδα προχώρησε στην επικύρωση της Σύμβασης ΔΘ 1982 με το νόμο 2321/1995⁹¹. Επίσης, τον Ιανουάριο του 2015, η χώρα μας θωρακίστηκε ακόμη περισσότερο από το ενδεχόμενο μονομερούς προσφυγής εναντίον της για μια σειρά διαφορών, συμπεριλαμβανομένων και των διαφορών οριοθέτησης. Προέβη λοιπόν, σε μια διπλή κίνηση και αρχικά κατέθεσε νέα δήλωση⁹², με την οποία εξαιρεί μεταξύ άλλων τις διαφορές για τα σύνορα της και στη συνέχεια προσχώρησε στην προαιρετική εξαίρεση των διαφορών οριοθετήσεως θαλασσίων ζωνών από το σύστημα υποχρεωτικής επίλυσης της Σύμβασης ΔΘ 1982⁹³.

Οπότε, βάσει των ανωτέρω η Ελλάδα εξαιρεί από τη δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου τις διαφορές που άπτονται σε στρατιωτικές δραστηριότητες και μέτρα προστασίας της εθνικής άμυνας και ασφάλειας, αυτές που αφορούν σε σύνορα ή την κυριαρχία του κράτους, περιλαμβανομένου του πλάτους της αιγιαλίτιδες ζώνης και του εναερίου χώρου, εκτός και αν υπάρχει υπογεγραμμένο συνυποσχητικό και από τα δύο διάδικα μέρη (Ρούκουνας, 2011: σελ 549-550).

⁹¹ Νόμος 2321/1995 – ΦΕΚ 136/Α/23-6-1995: «Κύρωση της Σύμβασης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας και της Συμφωνίας που αφορά την Εφαρμογή του Μέρους XI της Σύμβασης»

⁹² Καταστατικός Χάρτης Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης: Κεφάλαιο 2, Άρθρο 36, Παρ. 2

⁹³ Σύμβαση του Montego Bay του 1982, Άρθρο 298

Σε μία λοιπόν πιθανή παραπομπή του θέματος στο Διεθνές Δικαστήριο, θα πρέπει το εν λόγω συνυποσχετικό⁹⁴ να το υπογράψει και η Τουρκία, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι συμφωνεί να διευθετηθεί η υπόθεση βάσει των συμβατικών και εθιμικών κανόνων του δικαίου της θάλασσας. Κάτι τέτοιο θα συνιστούσε βασική πολιτική μετατόπιση της Τουρκίας στην όλη θεώρηση της διευθέτησης των προβλημάτων σχετικά με το καθεστώς του Αιγαίου, γιατί όπως έχουμε αναφέρει δεν αναγνωρίζει τις Συμβάσεις του Δικαίου της Θάλασσας.

Κατά συνέπεια η Ελλάδα, σε περίπτωση προσφυγής, στο Διεθνές Δικαστήριο θα προέβαλε ως επιχειρήματα, μεταξύ άλλων, τη σημασία της μέσης γραμμής τουλάχιστον ως το πρώτο στάδιο της διαδικασίας οριοθέτησης, βασιζόμενη στην πεπατημένη οδό της διεθνούς νομολογίας των οριοθετήσεων και επίσης ότι όλα τα νησιά «δημιουργούν» θαλάσσια δικαιώματα στην περιοχή. Επιπρόσθετα, θα απαιτούσε την πλήρη επήρεια των νησιών με σημαντικό μέγεθος και πληθυσμό καθώς επίσης και εκείνων που αποτελούνται από ένα σύμπλεγμα ή μια «αλυσίδα νησιών»⁹⁵. Ακόμη, θα προέβαλε «την αντίστροφη μη αποκοπή των νήσων», δηλαδή στην οποιαδήποτε ενδεχόμενη προσαρμογή ή μετατόπιση της προσωρινής μέσης γραμμής, θα πρέπει να αποφευχθεί η πλήρης αποκοπή οποιουδήποτε μέρους από τις περιοχές στις οποίες προβάλλονται οι ακτές των. Τέλος ένα από τα ισχυρά επιχειρήματα της Ελληνικής πλευράς θα μπορούσε να είναι ότι στην ανάγκη της διασφάλισης της σωστής διαχείρισης των πόρων και της δημόσιας τάξης στη θάλασσα, δε θα πρέπει σε καμία περίπτωση να δημιουργηθούν θύλακες θαλασσιών ζωνών των ελληνικών νησιών του Αιγαίου και τον αποκλεισμό της εφαρμογής της δυσαναλογίας των σχετικών ακτογραμμών των παράκτιων κρατών, λόγω του υπολογίσιμου συνολικού μήκους των ακτών όλων των ελληνικών νησιών του Αιγαίου. Από την άλλη μεριά, η Τουρκία θα μπορούσε να ισχυριστεί, το γεγονός ότι το τελικό αποτέλεσμα κάθε οριοθέτησης θα πρέπει να είναι μια δίκαιη λύση, οπότε θα προέβαλε ως επιχειρήματα τη μη αποκοπή της παράκτιας προβολής των Τουρκικών παραλίων λόγω της παρουσίας ελληνικών νησιών, το δυσανάλογο αποτέλεσμα των νησιών στην οριοθέτηση, που συνεπάγεται, βάσει της αρχής της αναλογικότητας ότι πρέπει να δίνεται μειωμένη ή καθόλου επήρεια σε τέτοιου είδους νησιά, τη φερόμενη έντονη διαφορά μεταξύ του μήκους των ακτών, κ.λ.π. (Παπασταυρίδης, 2020, σ.38).

⁹⁴ Εξαιρετικά κρίσιμο ζήτημα στη σύνταξη ενός συνυποσχετικού παραμένει ο προσδιορισμός του αντικειμένου της διαφοράς

⁹⁵ Σε αυτή την περίπτωση συγκαταλέγεται και το Σύμπλεγμα της Μεγίστης, το οποίο με τη σειρά του αποτελεί μέρος του νησιωτικού Συμπλέγματος των Δωδεκανήσων.

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να αναφερθούμε σε κάποιες υποθέσεις οριοθέτησης, οι οποίες θα μας βοηθήσουν να προβλέψουμε σε κάποιο βαθμό το αποτέλεσμα μιας διευθέτησης της διαφοράς της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Συν της άλλης, οι αποφάσεις των Διεθνών Δικαστηρίων αποτελούν διεθνή νομολογία και κάποιες από αυτές αντικατοπτρίζουν κανόνες εθιμικούς δικαίου, οπότε θεωρούνται πλέον «διεθνές δίκαιο».

Στην Υπόθεση οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας, το Δικαστήριο ασχολήθηκε με το περιεχόμενο της έννοιας «ειδικές περιστάσεις», βάσει των οποίων είναι πιθανή η τροποποίηση της προσωρινής μέσης γραμμής, με σκοπό μια «δίκαιη» λύση μεταξύ των διάδικων κρατών. Το Διεθνές Δικαστήριο λοιπόν, υιοθετώντας τα στοιχεία της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου, είπε ότι ειδικές περιστάσεις αποτελούν οι νησίδες, οι βράχοι ή οι ελαφρές προεξοχές της ακτής. Κατ' αντιδιαστολή, τα νησιά, δεν αποτελούν αυτά κάθε αυτά ειδικές περιστάσεις αφού το Δικαστήριο δεν τα περιέλαβε, αλλά ούτε και μπορούσε να τα περιλάβει στην ανωτέρω απαρίθμηση. Συμπερασματικά, τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, ακόμα και το Καστελόριζο δεν θα πρέπει να αποτελέσουν «ειδική περίπτωση», σε μια ενδεχόμενη οριοθέτηση διότι πολύ απλά και ξεκάθαρα, υποστηρίζει ανθρώπινη διαβίωση και έχει οικονομική ζωή, άρα δικαιούται εξ' ολοκλήρου να έχει κυριαρχικά δικαιώματα επί της Υφαλοκρηπίδας του (Ρούκουνας 2011, 366-367).

Υπάρχει ακόμα μία υπόθεση οριοθέτησης Υφαλοκρηπίδας στη διεθνή νομολογία, της οποίας οι αποφάσεις παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον για τη χώρα μας. Πρώτον γιατί αναφέρεται σε νησιά παράκτιου κράτους που βρίσκονται πολύ κοντά σε άλλο παράκτιο αντικείμενο κράτος και δεύτερον γιατί η Τουρκία χρησιμοποιεί τη συγκεκριμένη υπόθεση για να υπονομεύσει το Σύμπλεγμα της Μεγίστης με σκοπό τη μειωμένη επήρεια του σε θαλάσσιες ζώνες. Πιο συγκεκριμένα, η Τουρκική πλευρά υποστηρίζει ότι το εν λόγω σύμπλεγμα βρίσκεται στη «λάθος πλευρά» και άρα συνιστά «παρενόχληση» της Τουρκικής υφαλοκρηπίδας. Ο λόγος για τις Αγγλονορμανδικές νήσους Channel, τα οποία αντιμετωπίστηκαν ως «παρενόχληση» μιας κατά τα άλλα απλής οριοθέτησης των αντικείμενων ακτών των δύο κρατών, που ευνοούσε την εφαρμογή της μέσης γραμμής. Για την ιστορία, το Δικαστήριο καθόρισε μεν ως γενική αρχή τη μέση γραμμή Αγγλίας και Γαλλίας στην αμφισβητούμενη περιοχή, εξαίρεσε όμως από αυτή τη μέση γραμμή εκείνα τα Αγγλονορμανδικά νησιά, τα οποία ανήκουν στη Βρετανία, αλλά βρίσκονται εξολοκλήρου μέσα στο Γαλλικό κόλπο της Granville.

Τελικά το Δικαστήριο, αναγνώρισε υφαλοκρηπίδα μόνο 12 ναυτικών μιλίων δυτικά αυτών των νήσων, διότι θεώρησε ότι οι ειδικές περιστάσεις δεν επιτρέπουν τη γενική αναγνώριση υφαλοκρηπίδας για αυτά⁹⁶. Συνέχισε λέγοντας πως τα νησιά αυτά θα είχαν πλήρη υφαλοκρηπίδα αν ήταν πολυάριθμα και αν εκτίνονταν το ένα μετά το άλλο σε σειρά ακόμα και αν βρίσκονταν σε μεγάλη απόσταση από τις ηπειρωτικές ακτές αυτό δηλαδή που συμβαίνει με τα νησιά του Αιγαίου πελάγους και αποκαλείται «κομβολόγιο νησιών στο Αιγαίο» (Ρούκουνας 2011, 367-368).



Εικόνα 10: Χάρτης που Απεικονίζει ότι τα Channel Islands είναι εντός του Γαλλικού Κόλπου Granville

Πηγή: *ScinceDirect, Encyclopedia of Ocean Sciences (Second Edition), 2001*

Επίσης τα συγκεκριμένα νησιά, αποτελούν κτήση του Βρετανικού Στέμματος και αν και η νήσος Τζέρσεϊ μπορεί να είναι ανεξάρτητη διοικητικά, παρόλα αυτά την ευθύνη για την άμυνά της την έχει το Ηνωμένο Βασίλειο. Αυτό έχει πολλές ομοιότητες με το αυτοδιοίκητο της χερσονήσου του Άθω (Άγιον Όρος) στη χώρα μας. Οπότε, δεν δόθηκε

⁹⁶ *Minquiers and Ecrehos (France v. United Kingdom): «Minquiers and Ecrehos», Judgment 17th of November 1953, ICJ Reports (1953)*

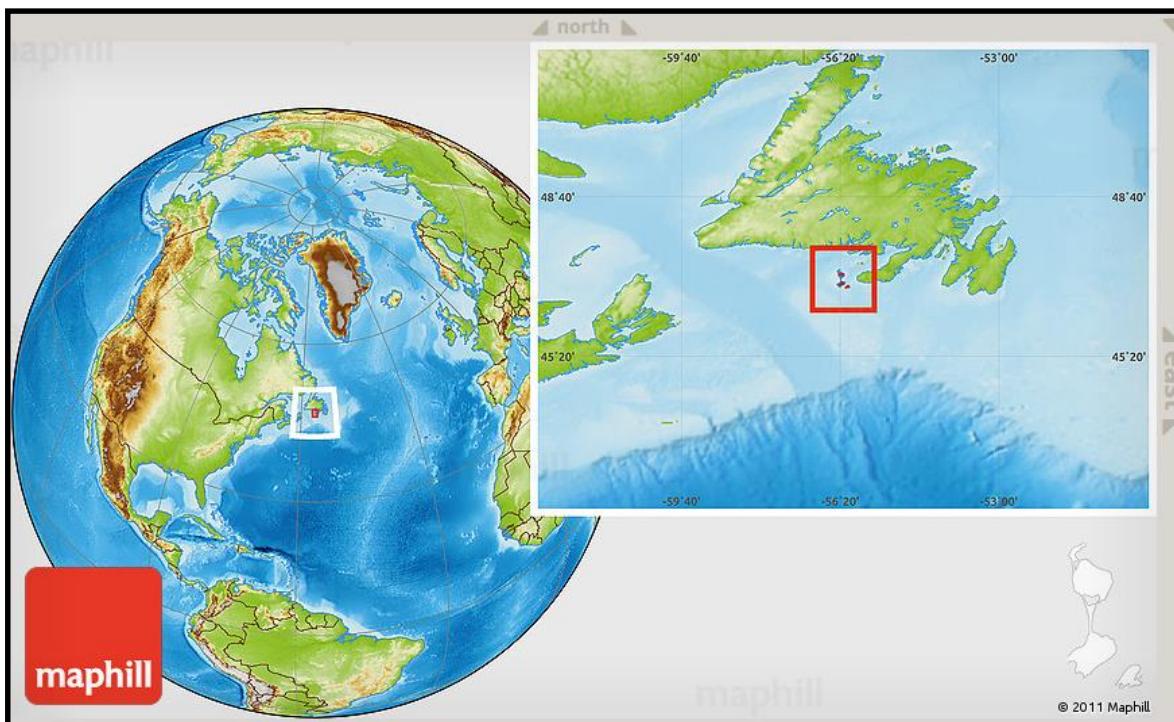
πλήρης επήρεια στις θαλάσσιες ζώνες αυτών των νήσων, ούτε και προς τη μεριά της Βρετανίας, διότι θα ήταν σαν το δικαστήριο να απονέμει στο Άγιον Όρος Υφαλοκρηπίδα σε βάρος της Ελληνικής Υφαλοκρηπίδας. Εννοείται ότι προς τα Ανατολικά δεν υπήρχε αρκετός χώρος για αναγνώριση πλήρους επήρειας, αφού η απόσταση από τις Νορμανδικές ακτές είναι κάτι λιγότερο από 15 ναυτικά μίλια. Αυτό που πρέπει να κρατήσουμε από αυτή την Υπόθεση είναι ότι το Δικαστήριο τόνισε ότι πρόκειται για μεμονωμένα νησιά με ελάχιστη έκταση και σχεδόν καθόλου πληθυσμό, τα οποία δεν εκτείνονται σε σειρά και ούτε είναι πολυάριθμα, πράγμα το οποίο έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη μορφολογία των νησιών του Αιγαίου και το Σύμπλεγμα της Μεγίστης. Τέλος, για ακόμη μία φορά, «επικυρώθηκε», μέσω διεθνούς νομολογίας το δικαίωμα οποιοδήποτε νησιού σε Αιγιαλίτιδα Ζώνη (στο ακέραιο) και σε Υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ, έστω και με μειωμένη επήρεια (I.C.J., *Minquiers and Ecrehos* 1953).

Επίσης, η Υπόθεση οριοθέτησης των Γαλλικών νήσων *St. Pierre & Miquelon*, που βρίσκονται στην είσοδο του κόλπου *Saint – Laurent* του Καναδά, αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση απομακρυσμένων νησιών από μια ηπειρωτική χώρα, τα οποία βρίσκονται πολύ κοντά στις ακτές μιας άλλης. Να σημειωθεί ότι Γαλλία και Καναδάς, δεν είναι ούτε παρακείμενα, ούτε αντικείμενα κράτη, παρά τα χωρίζει ο Ατλαντικός Ωκεανός. Πιο συγκεκριμένα, το Διαιτητικό Δικαστήριο με την απόφασή της 10ης Ιουνίου 1992 για την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών των νησιών αυτών, απέδωσε στα νησιά προς τα δυτικά «θύλακα» υφαλοκρηπίδας εύρους 24 ναυτικών μιλίων, προς τα νότια «διάδρομο» υφαλοκρηπίδας πλάτους 10,5 ναυτικών μιλίων και προς τα ανατολικά, πλήρη επήρεια μήκους 200 ναυτικών μιλίων⁹⁷. Με αυτή του την απόφαση, κατέρριπτε τον ισχυρισμό του Καναδά ότι τα εν λόγω νησιά δεν έχουν δική τους υφαλοκρηπίδα εφόσον, από γεωλογική άποψη πάντα, επικάθονται στην υφαλοκρηπίδα του Καναδά.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα συγκριμένα νησιά απέχουν 2.200 ναυτικά από τη Γαλλία «εγκλωβισμένα» στις ακτές του Καναδά, σε αντίθεση με το σύμπλεγμα της Μεγίστης, το οποίο απέχει μόλις 63 ναυτικά μίλια από το νησί της Ρόδου, του νησιωτικού συμπλέγματος της Δωδεκανήσου, στο οποίο γεωγραφικά και διοικητικά ανήκει.

⁹⁷ *Delimitation of Maritime Spaces Between Canada and France (France v. Canada): «St. Pierre & Miquelon islands»*, Judgment 10th of June 1992, Μόνιμο Δικαστήριο Διεθνούς Διαιτησίας, Reports (1992)

Συνεπώς, δεν πρόκειται περί ενός απομονωμένου νησιωτικού συμπλέγματος, όπως στην περίπτωση των νησιών St. Pierre & Miquelon. Εκτός όμως από τη θετική, λόγω της απόστασης, για την Ελλάδα απόφαση του Δικαστηρίου, επίσης αναγνωρίζεται και η υπεροχή του δικαιώματος των νησιών σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ, καθώς επίσης και η απόρριψη των γεωλογικών στοιχείων ως «σχετικών περιστάσεων» κατά την οριοθέτηση των ανωτέρω θαλασσιών ζωνών (Ρούκουνας 2011, 370-371)



Εικόνα 11: Χάρτης που Απεικονίζει ότι την Τοποθεσία των Νήσων St. Pierre & Miquelon

Πηγή: Maphill

Επιπρόσθετα, η υπόθεση οριοθέτησης θαλάσσιας διαφοράς μεταξύ Νικαράγουα και Κολομβίας στη θάλασσα της Καραϊβικής, παρουσιάζει ενδιαφέρον για τη χώρα μας, διότι πρόκειται για οριοθέτηση κράτους με αντικείμενο νησιωτικό σχηματισμό άλλου κράτους και η Νικαράγουα υποστήριζε ότι τα νησιά αυτά αποτελούν συνέχεια της Υφαλοκρηπίδας της. Κάτι το οποίο υποστηρίζει ένθερμα η Τουρκία, σε βάρος των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου. Αυτό που πρέπει να κρατήσουμε, είναι ότι Δικαστήριο σημείωσε ότι η συνήθης μεθοδολογία οριοθέτησης εφαρμόζεται και στην περίπτωση όπου εμπλέκονται νησιά. Η ύπαρξη των νήσων δε δικαιολογεί την παρέκκλιση από τη μεθοδολογία στο σύνολο της και την αντικατάσταση της με μια μέθοδο όπου το σημείο αφετηρίας θα είναι η χάραξη θυλάκων για κάθε νησί αντί για

χάραξη μιας προσωρινής γραμμής⁹⁸. Στη συνέχεια το Δικαστήριο εξέτασε τις «ειδικές περιστάσεις» που διέπουν τη συγκεκριμένη περιοχή και τέλος κατέληξε σε μια «δίκαιη» λύση. Συνεπώς, και σε αυτή την περίπτωση τα νησιά υπάρχουν, υπολογίζονται στην οριοθέτηση, έχουν δικαιώματα σε Υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ και «παράγουν» θαλάσσιες ζώνες (I.C.J., Territorial and Maritime Dispute 2012)

Μία από τις πιο πρόσφατες και πιο αντιπροσωπευτικές για το χώρο του Αιγαίου υποθέσεις οριοθέτησης Θαλασσίων Ζωνών, είναι αυτή της Θαλάσσιας οριοθέτησης μεταξύ Κόστα Ρίκα και Νικαράγουα στη Θάλασσα της Καραϊβικής και τον Ειρηνικό Ωκεανό. Στη συγκεκριμένη περίπτωση άξιο λόγου είναι το γεγονός ότι το Διεθνές Δικαστήριο, αναγνώρισε ότι μικροί βράχοι και νησίδες κοντά στις κύριες ακτές των δύο μερών μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως σημεία βάσης για τον σχεδιασμό της προσωρινής μέσης γραμμής. Επίσης, είναι αλήθεια ότι, ανάλογα με την κατάσταση και την τοποθεσία τους, τα νησιά ενδέχεται να έχουν μειωμένη επήρεια στη διαδικασία οριοθέτησης. Όπως αποφάνθηκε το Δικαστήριο, αυτό εξαρτάται «από τις γεωγραφικές πραγματικότητες και τις «περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης»⁹⁹. Συνεπώς, καμία νομολογία δεν επιβεβαιώνει τους ισχυρισμούς της Τουρκίας ότι «τα νησιά που βρίσκονται στη λανθασμένη πλευρά της μέσης γραμμής μεταξύ δύο ηπειρωτικών χωρών ή εκείνων που έχουν ελάχιστη παράκτια προβολή σε σχέση με την Τουρκία, δεν μπορούν να δημιουργήσουν περιοχές θαλάσσιας δικαιοδοσίας πέρα από τα χωρικά τους ύδατα». Σε κάθε περίπτωση, ισχυρισμοί, όπως αυτοί της Τουρκίας, που υπονοούνται στο Τουρκο-Λιβυκό μνημόνιο, ότι νησιά όπως η Κρήτη με 8.336 τετραγωνικά χιλιόμετρα έκταση, η Ρόδος με 1,401 τετραγωνικά χιλιόμετρα έκταση και η Κάρπαθος με 302 τετραγωνικά χιλιόμετρα, δεν θα πρέπει να έχουν καθόλου επήρεια, προφανώς στερείται νομικής βάσης. Αρκεί να πούμε ότι στην εν λόγω υπόθεση οριοθέτησης, νησιά τάξης μεγέθους των 9,6 τετραγωνικών χιλιομέτρων και 3 τετραγωνικών χιλιομέτρων, τα οποία απέχουν έως και 26 ναυτικά μίλια από την ακτή πήραν μισή επήρεια σε θαλάσσιες ζώνες (I.C.J., Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean 2018).

⁹⁸ Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia): «*Territorial and Maritime Dispute*», Judgment 19th of November 2012, I.C.J. Reports (2012)

⁹⁹ Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Nicaragua v. Costa Rica): «*Maritime Delimitation*», Judgment 2th of February 2018, I.C.J. Reports (2018)

Αυτό είναι ιδιαίτερα θετικό για την Ελλάδα, καθώς πολλά μικρά νησάκια βρίσκονται πολύ κοντά στην κύρια ηπειρωτική ή κεντρική νησιωτική επικράτειά της και πλέον σύμφωνα με την ανωτέρω νομολογία μπορούν ουσιαστικά να εξομοιωθούν με τις ακτές της. Ακόμα κι αυτά δεν θα μπορούσαν ποτέ να χαρακτηριστούν ως νησιά με πλήρη δικαιώματα, μπορούν όμως να χρησιμοποιηθούν ως σημεία βάσης.

Εν κατακλείδι, η προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, προβλέπεται να έχει θετική εξέλιξη για τη χώρα μας, διότι πρώτον απαιτείται η υπογραφή συνυποσχετικού, άρα πολλές λεπτομέρειες θα είναι λυμένες εκ των προτέρων. Δεύτερων τα ελληνικά επιχειρήματα βασίζονται και πηγάζουν από το διεθνές δίκαιο και τρίτων, η διεθνής νομολογία των Διεθνών Δικαστηρίων έχει να αναδείξει μόνο θετικά στοιχεία για τα Ελληνικά νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και το ρόλο που θα παίζουν σε μία οριοθέτηση Υφαλοκρηπίδας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν στην ανωτέρω μελέτη, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι η επίλυση των διαφορών σχετικά με την οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας, αποτελεί μια πολύπλοκη διαδικασία με πολλές δικονομικές και ουσιαστικές πτυχές. Ωστόσο είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της θάλασσας, όταν οι περιοχές δικαιοδοσίας των παράκτιων κρατών αλληλεπικαλύπτονται. Από τη μελέτη της πλούσιας πρόσφατης νομολογίας των διεθνών δικαστηρίων καθίσταται σαφές ότι πλέον υφίσταται μια συγκεκριμένη διαδικασία όσον αφορά στην οριοθέτηση αυτή καθεαυτή, η οποία παρέχει μια σχετική προβλεψιμότητα, αλλά σε καμία περίπτωση βεβαιότητα για το τελικό αποτέλεσμα (Παπασταυρίδης, 2016, σσ. 21-22)

Η διαδικασία της οριοθέτησης μοιραίως αποτελεί την αμοιβαία υποχώρηση των ενδιαφερόμενων κρατών, αφού οριοθέτηση προκύπτει εκεί ακριβώς που δε μπορεί ένα κράτος να έχει όση έκταση του δίνει ο νόμος για να ασκήσει την κυριαρχία του, αλλά μικρότερη. Το αποτέλεσμα λοιπόν μίας διαδικασίας οριοθέτησης ούτε εύκολο είναι, ούτε σίγουρο, κάθε άλλο. Αυτό αποδεικνύεται και από την πληθώρα των δικαστικών και διαιτητικών αποφάσεων τα οποία επέλεξαν διαφορετικά κριτήρια και κατά καιρούς επινόησαν νέα και προέβησαν άλλοτε σε εύστοχες και άλλοτε σε κατακρινόμενες λύσεις.

Είναι αλήθεια το γεγονός, ότι η Τουρκία συνεχίζει να εκδηλώνει μια «επιλεκτική» στάση απέναντι στις καθιερωμένες αρχές του διεθνούς δικαίου, με αποτέλεσμα να ερμηνεύει τις διατάξεις σύμφωνα με τα δικά της συμφέροντα. Επίσης σημαντικό εμπόδιο φαίνεται ότι είναι το ζήτημα των προς εκδίκαση «διαφορών», διότι η Ελλάδα αναγνωρίζει μόνο τη διαφορά σχετικά με την υφαλοκρηπίδα, ενώ η Τουρκία διευρύνει το φάσμα των διαφορών σε όλα τα ζητήματα που αφορούν τα νησιά του Αιγαίου πελάγους, ακόμα και στο καθεστώς κυριαρχίας τους, κάνοντας λόγο για αναθεώρηση της Συνθήκης της Λωζάννης.

Επιπρόσθετα συμπεράναμε, ότι κατά κάποιον τρόπο, το εθιμικό με το συμβατικό δίκαιο της οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας έχουν ενοποιηθεί, υπό την έννοια ότι ο κανόνας της «ίσης απόστασης και των ειδικών περιστάσεων» του συμβατικού δικαίου και ο κανόνας των «αρχών ευθυδικίας και των σχετικών περιστάσεων» του εθιμικού δικαίου, έχουν ουσιαστικά ταυτισθεί. Σύμφωνα με αυτό, η έννοια των «σχετικών περιστάσεων» λειτουργεί ως εξαίρεση στην αρχή της ίσης απόστασης, η οποία έχει καθιερωθεί πλέον ως η βασική μέθοδος οριοθέτησης. Οπότε υπάρχει πλέον μία αποκρυσταλλωμένη μεθοδολογία οριοθέτησης Υφαλοκρηπίδας.

Η οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών της Ελλάδας, με τα υπόλοιπα γειτονικά κράτη της Μεσογείου αποτελεί ένα δυνατό διπλωματικό και νομικό χαρτί στα χέρια της Ελληνικής κυβέρνησης, διότι δημιουργεί προηγούμενα βασισμένα στο διεθνές δίκαιο και συνάμα όλο και λιγοστεύει τη μη οριοθετημένη θαλάσσια περιοχή της Ανατολικής μεσογείου. Ήδη η χώρα μας μέσα στο 2020 οριοθέτησε θαλάσσιες ζώνες με την Ιταλία, την Αίγυπτο και στο παρελθόν με την Αλβανία. Δυστυχώς, δεν μπορεί να κάνει ακόμα το ίδιο με τη Λιβύη και την Κύπρο.

Η Τουρκία κινούμενη στην αντίπερα όχθη της διαφοράς, εκτελεί μονομερείς κινήσεις, όπως η μετάβαση από τις ανακοινώσεις αξιωματούχων της περί «Γαλάζιας Πατρίδας» σε πράξεις, όπως σεισμικές έρευνες επί της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου χωρίς να έχει προηγηθεί οριοθέτηση. Οπότε μια τέτοια κίνηση είναι καθ' όλα παράνομη και αποσκοπεί μόνο στη συνέχιση της επεκτατικής πολιτικής της Τουρκίας σε βάρος της Ελλάδας στις περιοχές του Αιγαίου πελάγους.

Συνοψίζοντας, η άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων επί της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου πελάγους, μπορεί να πραγματοποιηθεί, αν γίνουν προσεκτικές και στοχευόμενες κινήσεις από την Ελληνική πλευρά. Κάποιες από αυτές μπορεί να είναι η επέκταση των χωρικών μας υδάτων στα 12 ναυτικά μίλια στο Αιγαίο, κάτι το οποίο μάλλον θα επιφέρει την ένοπλη σύγκρουση, μια διμερής συμφωνία οριοθέτησης μέσω διαλόγου μόνο για την Υφαλοκρηπίδα και γιατί όχι μία σταδιακή μετατροπή των «βράχων» του Αιγαίου σε «νησιά». Αυτό μπορεί να γίνει μέσω ανέγερσης μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων και τουριστικών επιχειρήσεων σε «βράχους» που πληρούν τις προϋποθέσεις για κάτι τέτοιο, με αποτέλεσμα να μπορούν να υποστηρίξουν ανθρώπινη διαβίωση (έστω και εποχιακή) και να αποκτήσουν οικονομική ζωή μέσω των τουριστικών υπηρεσιών. Αυτή η νομική μετατροπή θα επέτρεπε κάποιο βαθμό

εξίσωσης αυτών των νησίδων με το νομικό καθεστώς των νήσων, άρα και τα δικαιώματά τους σε υφαλοκρηπίδα.

Παρόλα αυτά, το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας είναι το σημαντικότερο εργαλείο και ίσως η μόνη ελπίδα για ειρηνικές και δίκαιες διευθετήσεις, από τη στιγμή που η ερμηνεία του δεν θα διαστρεβλώνεται από τα διάδικα μέρη. Εν κατακλείδι, η προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης είναι η πλέον προτιμώμενη λύση και για τα δύο μέρη με σκοπό την επίλυση της θαλάσσιας διαφοράς που αφορά στην οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου.

Κλείνοντας, αξίζει να αναφερθεί ότι η Τουρκία δημιουργεί τετελεσμένα αυξάνοντας την ένταση με στρατιωτικά και πολιτικά μέσα. Σκοπός της είναι η δημιουργία ενός σκηνικού στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, το οποίο θα διαταράξει την σταθερότητα και την ενεργειακή ασφάλεια μέσω της διαστρέβλωσης του διεθνούς δικαίου και της προβολής στρατιωτικής ισχύος. Ως εκ τούτου θα απαιτηθεί και η παρέμβαση των μεγάλων δυνάμεων που εκπροσωπούν τις εμπλεκόμενες μεγάλες πολυεθνικές ενεργειακές εταιρίες για αποκατάσταση της αδικίας και της εφαρμογής μιας σύμφωνης με το διεθνές δίκαιο της θάλασσας λύσης, από την οποία η Ελλάδα μόνο κερδισμένη μπορεί να είναι. Κάτι τέτοιο όμως απαιτεί μεγάλη προσοχή και είναι ένα καμπανάκι για την χώρα μας και γενικά για την ανθρωπότητα, διότι είναι ηλίου φανερότερο ότι πολλές φορές «η ασυδοσία έχει αντικαταστήσει την ελευθερία και τη δικαιοσύνη σε πολλούς τομείς».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- ❖ Αναγνώστου, Γ. *Αιγαίο και ΝΑ Μεσόγειος / Σύγχρονες Προκλήσεις και Προοπτικές*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2014.
- ❖ Βαμβούκου, Α. *Το Σύγχρονο Δίκαιο της Θάλασσας*. Α. Αθήνα - Κομοτηνή: Ν. Σάκκουλα, 1985.
- ❖ Βερέμης, Θάνος, Πάνος Καζάκος, Βαγγέλης Κουφουδάκης, Χρήστος Λ. Ροζάκης, και Γεώργιος Τσιτσόπουλος. *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις: 1923-1987*. Αθήνα: Γνώση, 1991.
- ❖ Ιωάννου, Κ, και Α Στρατή. *Δίκαιο της Θάλασσας*. Β'. Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2000.
- ❖ Ιωάννου, Κ., και Σ. Περράκη. *Εισαγωγή στη Διεθνή Δικαιοσύνη, Γενική Θεωρία και Θεσμικές Εφαρμογές*. Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Σάκκουλα, 1984.
- ❖ Κόκκινος, Δημήτρης - Βασίλειος. *Γεωπολιτική της Ενέργειας στο Σύστημα Ευρώπη - Ασία - Μέση Ανατολή*. Αθήνα: Λειμών, 2015.
- ❖ Μπαμπανάσης, Στέργιος, Αθανάσιος Πλατιάς, και Ιωάννης Σειμένης. *Οι Γεωστρατηγικές Αλλαγές στη Μεσόγειο και οι Επιπτώσεις τους*. Αθήνα: Παπαζήσης, 2019.
- ❖ ΟΗΕ. *Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας*. Montego Bay, Jamaica: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), 1982.
- ❖ «Δίκαιο της Θάλασσας, Κεφάλαιο 12.» Στο *Το Δίκαιο Της Διεθνούς Κοινωνίας*, του/της Κ Αντωνόπουλος και Κ Μαγκλιβέρας. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2017.
- ❖ Παπασταυρίδης, Ευθύμιος. *Η Επίλυση των Διαφορών Οριοθετήσεων Μέσα από τη Σύγχρονη Νομολογία*. Αθήνα: Paper, 2016.
- ❖ Παπασταυρίδης, Ευθύμιος. *Οι Ελληνοτουρκικές Διαφορές στο Θαλάσιο Χώρο από την Οπτική του Διεθνούς Δικαίου*. Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), Ιούλιος 2020, Policy Paper #36/2020.

- ❖ Ροζάκης, Χ. *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, 2013.
- ❖ Ροζάκης, Χρήστος, συνέντευξη από Σοφία Παπαιωάννου. *Γιατί Ανοίγουμε Τώρα το Θέμα της ΑΟΖ*; (4 Δεκεμβρίου 2011).
- ❖ Ρούκουνας, Εμμανουήλ. *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*. 3η, 2019. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.
- ❖ Συρίγος, Άγγελος Μ. *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, Μάρτιος 2015.
- ❖ Τσάλτας, Γρηγόρης. *Αιγαίο και Νοτιοανατολική Μεσόγειος / Σύγχρονες Προκλήσεις και Προοπτικές Εκμετάλλευσης Υποθαλάσσιων Ενεργειακών Φυσικών Πόρων*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2014.
- ❖ Τσάλτας, Γρηγόρης. «Ελληνοτουρκικός Διάλογος και Προοπτικές Επίλυσης της Διένεξης για την Υφαλοκρηπίδα: Πιθανά Σημεία Σύγκλισης και Διάστασης στο Αιγαίο.» *Πρακτικά Ημερίδας, Πετράκης Στέλιος*. Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Σάκκουλας, 2003.
- ❖ Τσάλτας, Γρηγόρης Ι, και Μαριάνθη Ευσταθοπούλου - Κλάδη. *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών, Διεθνής Πολιτική, Διεθνές Δίκαιο, Διεθνής Οργάνωση*. Τόμος Πρώτος. Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2003.
- ❖ Φίλης, Κωνσταντίνος, Γ Κωνσταντόπουλος, και Ε. Μαλανδράκη. *Ο Ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην Ενεργειακή Ασφάλεια της Ευρώπης*. Αθήνα: Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Τομέας Ρωσίας - Ευρασίας & Νοτιοανατολικής Ευρώπης, Οκτώβριος 2012.
- ❖ Χαριτίνη, Δ, και Χρήστος Ροζάκης. *Το Δίκαιο στη Θάλασσα και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2004.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- ❖ AAPG. *Hydrocarbon Potential in Herodotus Basin, Eastern Mediterranean*. AAPG Annual Convention and Exhibition. Beijing, China: Research Institute of Petroleum Exploration & Development, July 2014.

- ❖ Braunlie, I. *Principles of Public International Law (7th Edition)*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- ❖ Bruneton, Alain, Elias Konofagos, και Anthony E. Foscolos. *Cretan Gas Fields - A New Perspective for Greece's Hydrocarbon Resources*. Paper, Pytheas Investors Service, 30 March 2012.
- ❖ Cassese, Antonio. *International Law (Διεθνές Δίκαιο)*. 2nd Edition. United States, New York (Ελληνική έκδοση, Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα: Oxford University Press, 2012).
- ❖ Gurel, Ayla, Fiona Mullen, και Harry Tzimitras. *The Cyprus Hydrocarbons Issue: Context, Positions and Future Scenarios*. Oslo, Norway: Peace Research Institute Oslo (PRIO), 2013.
- ❖ Heraclides, A. *The Greek - Turkish Conflict in the Aegean: Imagined Enemies*. United Kingdom: Palgrave Macmillan, 2010.
- ❖ Heywood, Andrew. *Global Politics (Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια Εποχή)*. Μετάφραση και Επιμέλεια, Χρ. Φραγκονικολόπουλος, Φ. Προέδρου, 2013. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική ΑΕ, 2011.
- ❖ I.C.J. «Contentious Cases Organized by State.» *International Court of Justice*. 10 December 2020. <https://www.icj-cij.org/en/cases-by-country>.
- ❖ *I.C.J., Aegean Sea Continental Shelf*. Greece v. Turkey (International Court Of Justice, 19 December 1978).
- ❖ *I.C.J., Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean*. Costa Rica v. Nicaragua (International Court Of Justice, 2 February 2018).
- ❖ *I.C.J., Minquiers and Ecrehos*. France v. United Kingdom (International Court Of Justice, 17 November 1953).
- ❖ *I.C.J., North Sea Continental Shelf Cases*. Federal Republic of Germany v. Denmark & Federal Republic of Germany v. Netherlands (International Court Of Justice, 20 February 1969).
- ❖ *I.C.J., Territorial and Maritime Dispute*. Nicaragua v. Colombia (International Court Of Justice, 19 November 2012).

- ❖ Marshall, Tim. *Prisoners Of Geography (Αιχμάλωτοι της Γεωγραφίας)*. Μετάφραση στην Ελληνική Γλώσσα: Εκδόσεις Διόπτρα, Αθήνα, 2019. Νέα Υόρκη: Elliott & Thompson & P.& R. , 2015.
- ❖ Nguyen, Q D, P Daillet, και A Pellet. *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο, Το Δίκαιο της Θάλασσας*. 3η έκδοση. Αθήνα: Επιμέλεια για την Ελληνική έκδοση: εκδ Παπαζήση, 1991.
- ❖ Trumman, Hurry. *Proclamation 2667 of September 28, 1945: Policy of the United States With Respect to the Natural Resources of the Suboil and Sea Bed of the Continental Shelf*. Washington: Federal Register, Title 3 - The President, 1945.
- ❖ USGS. *Έκθεση Αμερικανικού Γεωλογικού Ινστιτούτου, Assesment of Undiscovered Oil and Gas Resources of Eastern Mediterranean*. USA: US Geological Survary, 2010.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- ❖ 2321/1995, Νόμος. Νόμος 2321/1995 - ΦΕΚ 136/α/23-6-1995, Κύρωση της Σύμβασης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας και της Συμφωνίας που Αφορά την Εφαρμογή του Μέρους XI της Σύμβασης. 5 Ιανουαρίου 2021. <https://www.e-nomothesia.gr/inner.php/diethneis-suntheke/nomos-2321-1995-phk-136-a-23-6-1995.html?print=1>
- ❖ Βαρβιτσιώτης, Μιλτιάδης. «Μήνυμα Εθνικής Ομοψυχίας η Ψήφιση της Επέκτασης Χωρικών Υδάτων στα 12 Ναυτικά Μίλια.» *CNN Greece*, 14 Ιανουαρίου 2021: <https://www.cnn.gr/politiki/story/250545/varvitsiotis-minyma-ethnikis-omopsyxias-i-psifisi-tis-epektasis-xorikon-ydaton-sta-12-naytika-milia>.
- ❖ Δένδιας, Νίκος. «Ιστορική Στιγμή η Κατάθεση του Νομοσχεδίου για την Επέκταση της Αιγιαλίδας στο Ιόνιο.» *CNN Greece*, 9 Ιανουαρίου 2021: <https://www.cnn.gr/politiki/story/249917/dendias-istoriki-stigmi-i-katathesi-toy-nomosxedioy-gia-tin-epektasi-tis-aigialitidas-sto-ionio>.
- ❖ Η Βασιλική Κυβέρνηση της Ιταλίας και η Κυβέρνηση της Τουρκικής Δημοκρατίας. «ΙΤΑΛΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΗ της 4ης Ιανουαρίου 1932.» σελ 59-61. <http://hellas0099.com/TREATIES/italotourkiki%20synthiki%20Kastelorizo%201932%20Ellinika.pdf>

- ❖ Η Βασιλική Κυβέρνηση της Ιταλίας και η Κυβέρνηση της Τουρκικής Δημοκρατίας .
«ΣΥΝΘΗΚΗ ΙΤΑΛΙΑΣ - ΤΟΥΡΚΙΑΣ της 28ης Δεκεμβρίου 1932.» *Τα άλλα νησιά.*
<http://hellas0099.com/TREATIES/italotourkiki%20synthiki%20Kastelorizo%201932%20Ellinika.pdf>
- ❖ Ο.Η.Ε. «Letter dated 18 March 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, 18 March 2020.» *United Nations General Assembly.* 9 January 2021. <http://undocs.org/en/a/74/757>.
- ❖ Ο.Η.Ε. «United Nations, Documents, UN Charter.» *United Nations.* 5 December 2020. <https://www.un.org/en/sections/un-charter/introductory-note/index.html>.
- ❖ Καπαρτή, Δόνα. «Energy Press.» *Η Άγνωστη Απειλή που είχε Δεχθεί η Νοβλε από τους Τούρκους.* 10 Ιανουάριος 2021. <https://energypress.gr/news/i-agnosti-apeili-poy-eihe-dehthei-i-noble-apo-toys-toyrkoys>.
- ❖ Καραμανλής, Κώστας. *Μόνο Θέμα συζήτησης με την Τουρκία η Υφαλοκρηπίδα.* 30 Δεκεμβρίου 2020. <https://www.cnn.gr/politiki/story/248735/karamanlis-gia-diareynitikes-mono-thema-syzitisis-me-tin-toyrkia-i-yfalokripida>
- ❖ Νομοθετικό Διάταγμα υπ' αριθμόν 423 « Περὶ κυρώσεως της μεταξύ των Συμμάχων και συνησπισμένων Δυνάμεων και της Ιταλίας Συνθήκης Ειρήνης της 10ης Φεβρουαρίου 1947.» *ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ*, 22 Οκτωβρίου 1947: 69-141.
- ❖ Σαββαΐδης, Γεώργιος. «Ποια τα Όρια της Ελληνικής Υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο;» *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 31/12/2010: <https://www.kathimerini.gr/politics/414633/poia-einai-ta-oria-tis-ellinikis-yfalokripidas-sto-aigaio/>.
- ❖ ΤοΒΗΜΑ. «Εφημερίδα Το Βήμα.» 3 Νοεμβρίου 2020. <https://www.tovima.gr/2020/11/03/politics/giaitz-i-o-seismos-apedeikse-oti-i-samos-anikei-stin-tourkiki-yfalokripida/>
- ❖ Τουρκικό ΥΠΕΞ. «ΤΟ ΒΗΜΑ.» *Ηλεκτρονική Εφημερίδα, ΤΟ ΒΗΜΑ.* 28 Αυγούστου 2020. <https://www.tovima.gr/2020/08/28/politics/tourkia-den-mporoun-na-exoun-yfalokripida-ta-nisia-konta-stin-anatolia>
- ❖ ΥΠΕΞ. *Ελληνοτουρκική Διαφορά ως προς την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας.* 12 Ιανουαρίου 2021. <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/eidikotera-keimena/oriothetisi-yfalokripidas.html>.

- ❖ ekathimerini. «Greece and Italy Sign "Historic" Maritime Borders Accord.» *ekathimerini.com*. 10 January 2021.
<https://www.ekathimerini.com/253489/article/ekathimerini/news/greece-and-italy-sign-historic-maritime-borders-accord>.
- ❖ Δηλώσεις τούρκου Ναυάρχου ε.α. Τζιχάτ Γιατιτζί. «LIBERAL.» *Σχέδιο "PAX-TURKana" στην Ανατολική Μεσόγειο*. 18 Νοεμβρίου 2018.
<https://www.liberal.gr/diplomacy/schedio-pax-turkana-%C2%A0stin-anatoliki-mesogeio/229453>
- ❖ Pytheas Market Focus. «Cretan Gas Fields - A New Perspective For Greece's Hydrocarbon Resources.» *Slideshare*, 2012. 25 December 2020.
<https://www.slideshare.net/katiotis/cretan-gas-fields-a-new-perspective-for-greece-hydrocarbon-resources>.
- ❖ ScienceDirect. «Science Direct.» *International Court of Justice*. 10 January 2021.
<https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences/international-court-of-justice>.

